

Cum iubim
Roman

DE ACELAȘ AUTOR:

Intim (cu o scrisoare de A. Vlahuță) . . . un volum.
Senzitive (poezii) un volum.
Iubita un volum.
Priveliști din viață (cu portretul autorului) un volum.

TRAIAN DEMETRESCU

Cum iubim

Roman

Operă postumă inedită

INSTITUTUL DE EDITURĂ

RALIAN ȘI IGNAT SAMITCA

CRAIOVA.

I/11.031

CRAIOVA, TIPO-LITOGRAFIA NATIONALE BALIAN ȘI IGNAT SAMITCA

Din volumul de față s'au tipărit pentru amatori:

300 exemplare pe hîrtie velină:

broșate a lei 3.50

legate elegant » 6.—

CUM IUBIM

I.

În ajunul plecării, Nestor Aldea își privea, cu un fel de tristețe, odaia în care stătuse atîția ani. Acum o părăsea pentru multă vreme, pentru tot d'auna, poate...

Cu locuința aceasta, largă și luminoasă, se deprinsese într'un chip familiar; îi era dragă, par'că s'ar fi născut și ar fi crescut într'însa. Patul, oglinda, sertarul, cadrele din pereți, aveau pentru el o expresie, o însuflețire. Și ca tuturor temperamentelor în care sensibilitatea și imaginația desvoltă finețea simțurilor adese-ori pînă la stări halucinatoire, lui Nestor Aldea i se părea că lucrurile acelea resimțeau și ele, la rîndul lor, tristețea plecării sale.

Lucrurile cari îi aparțineau lui,—haț-nele, cărțile, tablourile,—erau deja aruncate, cam în neorînduială, în două cufere mari. Aldea se gîndi un moment dacă nu uitase ceva, și arunca priviri cercetătoare prin colțurile odăii. Își aduse aminte că în cutiile sertarului, unde își păstra «mărunțișurile», nu căutase încă. De mult nu-și scuturase sertarul: cîte lucruri într'însul, părăsite, uitate!.. și sertarul acesta îi făcu impresia unei inimi omenеști, în care une-orî pătrunzînd dai peste unghiere tainice, păstrătoare de amintiri vechi, aproape stinse...

Cînd vru să deschidă cutiile, proprietăreasa caselor urca scara, ce conducea în antreul odăii sale. El îi recunoscuse mersul.

Proprietăreasa, fără să mai bată în ușe, intra, ținînd în mînă o fișie lungă de hîrtie, pe care erau tipărite cuvintele: «de închiriat.»

Era o femeie de vîrstă mijlocie, grasă, roșie și vecinic cu sudoarea picurîndu-i pe frunte. Trăia din venitul caselor, ale căror odăi le închiria de obicei, la stu-

denți și ofițeri. Singurele ei slăbiciuni erau băeții tineri, cafelele, țigarea și «America», o cătălușe creată, care «făcea frumos» și lătra furioasă, de cîte-orî o înțărîtai cu vorbele: «Auzi, vin turcii!»

Bărbatul său murise de cîți-va ani, și ea preferase să rămîie văduvă,—o mare calitate în ochii studenților săraci, chiriașii săi. Vecinii n'o vorbeau de rău: cu toate păcatele ei, proprietăreasa era o femeie religioasă, darnică și bună cu toată lumea.

Pentru Nestor Aldea ea avea o simpatie deosebită, în care intra și puțină stimă. Ea înțelesese că omul acesta era o fire mai aleasă, și că una din acele familiarități, cari și le permitea cu «băeții ei», l-ar fi jignit. Îi îngrijea ca o adevărată mămă, izbutind ast-fel să-i facă șederea în locuința ei cît se putea mai plăcută.

Cînd Nestor o înștiințase despre strămutarea lui în C... unde era numit procuror la Curtea de Apel, ea îi arătase o mare părere de rău, aproape să plîngă.

— Nu, zău, cu greu o să mă obișnuiesc cu lipsa d-tale... Te aveam ca pe copilul meu.

Și cu acelaș aier de tristețe sinceră, venise să ceară voie lui Aldea ca să lipească fișia de hîrtie «de închiriat», pe un geam al odăii.

— Nu de alta, domnule Nestor,—își motiva ea pripa asta,—dar știți, peste cîte-va zile e Sfîntu Dumitru.

Apoi, după ce lipi hîrtia, se așeză pe un scaun, foarte dispusă să mai schimbe cîte-va vorbe cu chiriașul ei cel mai drag.

— Și care va să zică, mîine părăsești Bucureștii, începu ea.

— Da, mîine, răspunse Nestor, cam contrariat că nu'l lăsa să-și vadă de sertar.

— Doamne! Doamne!.. și făcu două cruci,—de-ai da peste o casă bună, unde să fii bine «menajat», că de!... d-ta nu ești ca orî și cine. Ai vr'un cunoscut la C...?

— Am un prieten bun; un fost coleg de Universitate. I-am scris, acum cîte-va zile să-mi găsească o locuință bună; și azi îi voi telegrafia că sosese mîine.

— Bine, maică,—să nu te superi că ți zic așa.... dar la ce să te superi? d-ta ești ca copilul meu—Dumnezeu să ți ajute! Cînd

ai prietenî buni, «nu pîei». Și-apoi, am auzit eu că la C.... sînt multe fete frumoase și bogate. Pune ochii pe una din ele, maică, și însoară-te.

Nestor zîmbi: de obicei, proprietăreasa da alte sfaturi «băeților.» Să petreacă în-tîi, să guste toate plăcerile tinereței, și cînd s'or simți obosiți și săturați de toate, pot să se însoare,—pentru a se odihni. Pentru Nestor însă, ea avea alte povețe:

— Ba nu, zău, crezi că glumesc? Ascultă vorba mea: ia-ți o nevestică frumușică și cu zestre,—că ești băiat cu minte și frumos.

Și cu o privire galeșe de sentimentală tomnatică, ea par'că descoperea pentru în-tîia oară, înfiorîndu-se de plăcere, frumusețea rară a acestui tînăr.

Aldea era de trei-zeci de ani. Înalt, cu umerii largi, cu brațele și soldurile pline, corpul său părea în acelaș timp, puternic și molatic. Incordări musculare, ca ale unui trup de păstor, dezvoltat, aproape gol, în aierul liber, îi arătau forța; mișcări mlădioase făceau să'i ghicești moliciunile lenese și gingașe.

Capul său era de o frumusețe aproape feminină: ochii negri, mari, adînci: nasul potrivit și drept; gura sensuală, rumenă, de o expresie dulce, umbrită de-o mustată subțire și mătăsoasă; părul des, negru și puțin inelat.

După înfățișare, ai fi crezut că în această făptură puternică domnește o voință neîndoelnică, o energie ridicată, uneori, pînă la brutalitate, dacă ochii lui învăluți într-o melancolie liniștită, nu te ar fi impresionat, într'un chip ciudat cu privirile lor ostenite și duioase.

În fundul acestor ochi era o lume de cugetări și visuri.

Povețele proprietăresei nu conteneau, erau grăite cu încăpățînarea femeilor vîrstnice, cari par'că țin cu ori-ce chip să-ți inoculeze în suflet simțirile, convingerile, sfaturile lor. Femeia aceasta, care dorise în toată viața ei să aibă un copil, simțea vecinic nevoia de-a mîngîia și-a iubi. Cînd n'avea cui spune o vorbă de alintare sau de dragoste, își lua cățelușea în brațe și o desmierda, și o săruta ca pe un copil.

Nestor îi satisfăcea cu prisos această nevoie sufletească. Ea îi cam cunoștea viața: copil orfan și sărac, ajutat de un unchiu bogat și sgîrcit, să-și termine studiile universitare în București; fire singuratecă și silitoare, nerîvnind la luxul și plăcerile vieții, ca alți tineri, ajuns în fine să ia o licență în drept, pentru a putea trăi. Și aproape nu era zi în care sentimentală femeie să nu-i servească și porția de duioșie, mai ales de cînd băgase de seamă că Nestor nu rîde și nu e nepăsător față de această patimă a ei.

— Toate ca toate, domnule Nestor, zise ea, dar cînd mă gîndesc că n'o să te mai aud cîntînd cu «dibla» aia a d-tale, uite par'că mi-e jale... Dar profesorul ăla care venea pe la d-ta, «talianu» ăla cu lațele pînă la umeri, ce s'a făcut?... de mult nu l-am mai văzut...

— A plecat în Viena, bietul om! La noi murea de foame.

Proprietăreasa povești lui Nestor de cîte ori o podidea plînsul cînd, în nopțile de iarnă, îl auzea cîntînd cu violoncelul «cîn-

tece de lume.» Ce e drept, pe unele nu le pricepea,—«alea erau cîntece nemțești», dar cînd o da și prin «ale noastre, romineștile,» par'că i se rupea inima de jale și plăcere.

Rămînînd din nou singur, Nestor Aldea, băgă de seamă că vorbele proprietăresei, cu toată partea lor ridiculă, lăsaseră o căldură în sufletul său. Omul, care rămăsese orfan încă din leagăn, care nu cunoscuse limba dezmierdătoare a mumei, se înduioșă lesne, și devenea trist: Cît de divină, cît de bine-făcătoare trebuie să fie mîngîierea unei mume, dacă chiar mîngîierea unei femei străine îi îndulcea și îi însenina sufletul.

Și cu începutul acesta de dispoziție melancolică, s'apucă să deschidă cutiuțele sertarului.

Intr'unele găsi cîte-va manuscrise, pe care erau scrise cu creionul versuri nefirșite, crîmpeie de cugetări, scrise prin liceu și prin universitate. Se gîndi că poate într'o seară va avea un ceas liber să recitească paginile astea risipite,— și nu le

rupse. Firește: poeții adevărați sînt poeți în toată viața lor; dar ori-ce om pare a fi poet odată în viața lui. Aldea voia să păstreze «semnele» acelei epoci fericite, mai ales că în gîndirea lui năștea o curiozitate: în el murise pentru tot d'auna poetul? Poet, în înțelesul cunoscut, nu fusese nici odată, pentru că nu produsese nici o operă; dar în unii oameni pare a exista un suflet de poet, genial și mare poate ca și al «celor-l'alți», dar care rămîne tot d'auna tăcut.

Cîte-va fotografii vechi și șterse îi reamintiră chipuri dispărute sau uitate de amici din copilărie, de camarazi din liceu.

O paletă mică, două—trei pensule, cîte-va tuburi cu colorii, îi treziră din nou plăcerea cu care se îndeletnicea odinioară cu studii de acuarele, de care nu era nici odată mulțumit.

Ciudată nestatornicie! Particularitatea asta a firei sale îl descurajase și îl amărise de nenumărate ori. Se simțise înzestrat cu atîtea înclinări, le urmasse o vreme oare-care, apoi le părăsise; fusese

din nou atras și pasionat de ele, iarăși le părăsise și nici o dată nu se hotărîse să se ție pentru una din aceste înclinări.

Plăcerea de-a scrie îl ademenise încă de pe băncile liceului. Citise mult și literatură i se părea una din cele mai interesante și mai frumoase manifestări ale vieții. Pînă în ziua cînd luase bacalauratul, ținea la caietele lui de versuri, de nuvele și impresii, de începuturi de drame din istoria romînilor, ca un avar la grămezile sale de aur. Dar într'o seară de iarnă, le-a recitat pe 'ndelete, i s'au părut zadarnice și searbăde, și, fără nici o părere de rău, le-a condamnat să fie aruncate în sobă.

O! flăcările de-o clipă ale unor caiete de versuri cari ard!... O senzație de tristețe par'că i-a înfiorat inima și în cenușea acelor pagini a văzut și scrumul întîiilor sale iluzii...

Inscriindu-se la Universitate, s'a apucat de pictură. Cîte-va luni a urmat și la școala «Frumoaselor arte.» Dar peste un an s'a lăsat și de asta, încredințîn-

du-se și pe sine și pe alții că «n'are răbdare.»

Pentru muzică păru că simte o înclinare mai statornică. Doi ani, fără întrerupere, luă lecții serioase de violoncel. Făcu progrese repezi. Un profesor de muzică îl auzise într'o zi, îl felicitase și 'l povățuise să se ție de arta asta, — «va ajunge un artist.»

Era par'că o înțelegere, o apropiere mai intimă între această artă și sufletul său. Se gîdea că muzica poate ține locul unei mume, al unei iubite chiar. Glasul unei mume, desmierdările unei iubite nu sînt și ele armonii?

Cu toate acestea veniră și timpuri de oboseală și urît, cînd bietul violoncel sta cu săptămîinile închis în cutia lui, ca un mort într'un cosciug. Și rar foarte rar, se îndura să-l dezgîmînteze.

De sigur, nici studiul dreptului nu l-ar fi urmat pînă la sfîrșit, dacă nesiguranța existenței nu l-ar fi amenințat cu neînduplecatele ei nevoi.

Intr'o altă cutiuță dete peste portretul

mic al mamei sale, încadrat într'un medalion de argint.

Nestor deschise medalionul, îl apropia de ochi și șopti aproape mașinalicește :

— Mama.....

Cuvîntul acesta era titlul celui mai dureros capitol al vieții sale. Dacă îl rostea sau dacă îl cugeta numai, îi evoca toată copilăria lui cu marile dureri de-a nu fi cunoscut strîngerile în brațe, sărutările uneii mume.

L-au crescut și l-au îngrijit rudele, cari mai tot d'auna îi aminteau,—pentru ce ? —«Trebuie să fi cumpătat, silitor și cu minte, căci ești băiat fără părinți.»

Cînd a întrebat pe unchiul său : cînd au murit părinții lui ? i s'a răspuns, că a doua zi, dupe nașterea sa, a murit mama ; iar cînd a împlinit patru luni, a murit tatăl. Și unchiul n'avea vreme să-i spuie mai mult.

Altă dată a mai avut «curiozitatea» să întrebe :

— Dar unde's îngropați, unchiule ?

I s'a răspuns scurt :

— În pămînt.

Și din răspunsuri de-acestea nedeslușite și scurte, Aldea a înțeles că părinții săi au murit în mizerie și dușmăniți cu neamurile.

Portretul înfățișa chipul mumei în ziua logodnei : un cap slab, cu trăsături ideal de fine, cu ochi mari și negri, avînd expresia ochilor sfintei Cecilii, cînd pare a fermeca cerul cu immurile ei mistice.

Ah ! dacă ochii aceștia frumoși i-ar fi văzut, vii, mîngîietori și senini, pornirile firei sale ar fi fost poate altele : mai bune și mai hotărîte.

Aldea sărută portretul, lung și dureros, apoi urmă a căuta și prin cele-lalte cutiute ale sertarului, cari îi deșteptau atîtea amintiri și îl înfiorau cu emoțiuni din ce în ce mai adînci.

Un plic !

Un plic alb de hîrtie fină japoneză, nelipit, pătat de praf, găsit în fundul celei din urme cutiute. Înăuntru : o invitație de nuntă, pe un carton cu margini poaleite. D-șoara Irena Mirea se căsătorea cu

Domnul Paul Lucian. Iar pe un colț al cartonului, erau scrise aceste două vorbe: «Sînt fericită.»

O amintire, aproape uitată, se rupse din negura trecutului, și îi reapăru luminoasă, ca un răsărit de vară.

Trei ani în urmă.

Nestor Aldea luase licența în drept, și, obosit de muncă, de neodihnă și de un început de anemie, se dusesese să petreacă vara întregă într'un sat, de lîngă munți. Plecase cu un geamantan mic, cu cîte-va cărți, cu violoncelul și cu un nemărginit dor de singurătate și liniște.

Satul, risipit pe o vale largă, împrejmuit de munți și de păduri mari de brazî, era în fie-care vară vizitat de cîte-va familii de prin orașele vecine, cărora nu le da mîna să meargă la stațiunile balneare din străinătate. Locuitorii aceluî sat, mai toți țărani cu dare de mîna și vestiți prin sănătatea și frumusețea lor, puneau la dispoziția vizitatorilor, odăi curate, cu pito-

reștile lor înfățișeri și o hrană «cum da Dumnezeu.»

Locul acesta, cu nota lui sălbatică și monotonă, plăcu lui Aldea : aci natura își păstra virginitatea ei primitivă și aceasta mulțumea pe deplin simțul lui estetic. Apoi, lumea fiind puțină, nu se vedea amenințat să facă cunoștințe numeroase și plictisitoare. Odihnă și o întremare a sănătăței,—iată ce 'i făgăduia să-i dea locul acesta retras, cu zărilor lui nesfîrșite, calde și tot d'auna limpezi.

Își propusese să-și deprindă firea cu plăcerea de-a nu face nimic, de-a nu se gîndi la lucruri serioase, de-a visa raiu, de-a gusta divinele vrăji pe cari le poate crea opiul lenei. Dorea ca singurătatea asta de vară să-i fie parfumată de visuri, ca acele povești ce nu se pot urzi de cît în imaginațiile poezilor din țările tainice ale soarelui fierbinte, ale voluptăților orientale.... Cine știe pe ce drumuri nesigure, prin ce noroiu, prin ce proză, îl va rătați împlinirea mai tîrziu....

Îi păru zadarnic că-și adusese cărțile

și violoncelul. Nu vroia nici să citească, nici să cînte. Pe albastrul cerului nu erau poeme și povești mai frumoase ca cele scrise în cărți? Pădurile n'aveau armonii mai fermecătoare ca cele pe cari le-ar fi putut scoate el de pe strunele violoncelului?

Nestor Aldea simțea o nețărmurită nevoie de-ași urzi această atmosferă de vis, de ideal, slăbindu-și, în felul acesta, energia voinței, entuziasmul și dorințele, cu cari la vîrsta lui, alți tineri pornesc să cucerească realitatea.

Pentru el, cuvîntul acesta «realitatea» avea un înțeles trist și mărginit. Cu greu și-ar fi putut închipui că el mai avea și alt înțeles: frumos și adînc.

Copilăria lui tristă, lipsită de dragostea și creșterea unei mume; îngrijirea rece, mila prefăcută care o întîlnise printre rudele sale; silința lui neobosită la învățătură; vacanțele sale petrecute la țară la moșia unchiului său, — iată conturile generale ale singurei realități, care o cunoscutese pînă atunci. Și nimic din ceea

ce face farmecul adolescenței, poezia tinereței nu întrerupsese monotonia acestei realități, — nimic: nici o aspirație către un țel înalt, nici o dorință de glorie sau de fericire, nici o idilă de iubire.

Prevederile lui erau clare: va trece ca ori-ce om de rînd. Ah, ce viață!...

Într-o zi, umblînd mai mult ca de obicei prin cele mai ascunse și depărtate colțuri ale pădurei se întorcea, spre seară, pe o cărare lungă, întreruptă de nenumărate cotituri, cari ducea, afară, la cîmp. De o dată i se păru că zărește printre arbori o femeie. S'apropiă și, ca într'un vis, — are și realitatea, cîte-odată, aspecte de vis, — dete cu ochii de o tînară fată, îmbrăcată într'un costum de vară, care privea îngrijată în toate părțile, într'o mîna ținea un buchiet de miozotisuri, și în cealaltă o umbrelă de mătasă albă.

Aldea vru să treacă înainte, pe lîngă dînsa; dar ea, cum îl zări, păru că-și domoli spaîma ce i se citea în ochi, și îl opri cu o voce puțin sfioasă:

— Domnule, fiți bun și arătați-mi pe ce drum s'apuc ca să ies din pădure.

El își descoperi ușor capul, și printr'un zîmbet arată că înțelese împrejurarea :

— Mi se pare că v'ați rătăcit, domnișoară.

Ea îi răspunse, avînd o mare poftă de a rîde :

— E aproape o oră de cînd umblu să dau de un drum care să mă scoată din pădure, și tot mai rău mă rătăcesc. Un adevărat labirint pădurea asta !....

— N'ați mai fost nici odată pe-aici ?

— Ieri abia am sosit ; și azi, dupe amiază, am intrat pentru întîia oară în pădure. Vream să fac numai cîți-va pași, dar am dat peste florile astea albastre și apucîndu-mă să le culeg m'am depărtat, fără să bag de seamă.

— N'aveți teamă, domnișoară ; însoțiți-mă și vom ieși îndată, la cîmp. Eu cunosc toate cărările pădurei.

— Se vede că sînteți de mult aici ?

— De două săptămîni.

Porniră amîndoi alături. Dupe cîți-va pași, Nestor reluă convorbirea :

— Imi dați voie, domnișoară să mă prezint : Nestor Aldea.

Ea, la rîndul ei :

— Irena Mirea.

Își strînsesă mîna.

— O să petreceți vara aici ? o întrebă el, după o pauză.

— Da, am venit cu familia. Dar d-voastră ?

— Eu am venit singur. N'am părinți.

Cuvintele din urmă le adăogase fără să vrea, și îi păru rău că le spusese într'un prilej atît de puțin nemerit. Dupe aceste vorbe urmă o tăcere bruscă, în care timp ea își schimbase expresia veselă a feței și ridică ochii o clipă să-l privească bine în față.

— Sînteți din București ?

— Da, domnișoară.

— Student ?

— Licențiat deja.

— În ce ?

— În drept.

Ea nemeri o vorbă glumeată :

— Firește, numai o provincială trebuia să se rătăcească într-o pădure....

Riseră amîndoi.

— De unde sînteți, domnișoară? o întrebă și el.

— Din C..

Abătîndu-se pe altă cotitură strîmtă și întunecoasă, Aldea o întrebă, zîmbind:

— Acum v'a trecut spaima?

Ea încercă să s'arăte îndrăzneată:

— Spaimă?... Crede-ți că mi-ar fi fost frică să petrec o noapte în pădure?

— Nu?

— Doar nu era să mă mănînce lupii. Ați întîlnit vre-un animal sălbatic de cînd umblați pe-aici?

— Veverițe.

— Singurul lucru de care ași fi suferit ar fi fost frigul. La munte nopțile sînt foarte reci. Incolo..., Dar ce, d-tale ți-ar fi urît?

— Mie?... Dar de cînd sînt aici, nu mi-a lipsit o noapte să nu umblu în pădure.

— Singur?

— Absolut singur.

— Și ce faci?

— Nimic.... umblu....

Ea stătu puțin pe gînduri; apoi îl întrebă, privindu-l malițios cu coada ochiului, și cu un început de intimitate:

— Poate că ești poet?

— Ați auzit vr'o dată de numele meu?

— Poet necunoscut....

— A, nu, Domnișoară, sînt un muritor ca toți muritorii; dar îmi place și mie aceea ce plac și poezilor: singurătatea, nopțile de vară, stelele.... Trebuie să știți că anul acesta, pentru întîia oră, viu la munți. Pînă acum, vacanțele mi le-am trecut, la țară, unde mi-era foarte urît, sau la București, unde mi-era și mai urît. Sînt setos deci, de-a cunoaște Natura.

Un luminis, întrevăzut printre frunze, le dădu veste că se apropiaseră de cîmp. Cînd ieșiră din pădure, soarele scăpătase. Resfrîngerea ultimelor raze lăsase o purpură imensă pe orizont. Munții se vedeau în fundul înflăcărat al zării.

Din pădure pînă în sat era un drum larg, mărginit între două livezi de fîn, în

care răsărea și o mulțime nesfârșită de romanițe albe. Seara nuanță nemărginitul cu nota ei de melancolie și mister.

— Unde ți-ai găsit casă, domnule Nestor?

— La hanu lui Neagu.

— A!.. și noi alături. Sîntem vecini.

Cînd ajunseră în dreptul caselor, Aldea vru să-și ia seară bună și să se despartă. Dar ea insistă să-l prezinte părinților săi:

— Le vom povesti întîmplarea, și or să rîdă!...

Părinții Irenei erau foarte îngrijați de întîrzierea ficei lor. Fusese un capriciu al ei să se ducă singură în pădure, asupra căruia tatăl său făcuse o observație:

— O Domnișoară singură, într'o pădure,—iată un capriciu cam..... sălbatic!

Dar ea răspunsese:

— Aici nu sîntem la oraș să ne ferim de «gura lunei». Arborii n'au prejudiciu.

Cînd Irena intră în casă, însoțită de Aldea, Doamna Mirea era ocupată cu orînduirea unor cadre în părete, iar Domnul Mirea se uita distrat pe un jurnal vechiu din București.

Irena le povesti, cu mult haz, întîmplarea, și le prezentă pe «salvatorul său». Apoi adăogă:

— Cînd eram mică, țin minte, că într'o noapte visasem că mă rătăcisem într'o pădure și mă întălnisem c'un balaur. Dar tocmai cînd monstrul deschisese gura să mă înghită, am dat un țipăt și m'am deșteptat... Curios!.. dupe atîția ani, visul era să mi se izbîndească tocmai astă-zî!..

Doamna Mirea, cu glasul ei tot d'auna blajin și glumeț, zise:

— Noroc că în loc de balaur ai întălnit pe domnul Aldea!..

Și ca dupe toate întîmplările periculoase, care nu se sfîrșesc cu rău, veselie și cuvintele glumețe nășteau ca dintr'un izvor.

Aldea, înainte de-a se retrage, făgădui Irenei că de cîte-va ori va voi să facă plimbări prin pădure, se va simți fericit să-i servească de călăuză.

Intrînd acasă, își luă cîna de seară, apoi se așeză pe un scaun lîngă fereastră, cu o nemărginită plăcere de-a se gîndi și a privi afară.

Stelele resăriseră atît de dese, că nu se mai puteau deosebi una de altă; toate la un loc, păreau un jeratic imens. Pe munți se aprindeau focurile la stîină. Din spre pădure venea cîte-o dată o boare răcoritoare și aromatică de brazi.

Nestor reluă din nou firul întîmplărei neașteptate din pădure și-l depănă încet, cu o ciudată plăcere de-aî întîrzia sfîrșitul. Îi făcuseră impresia unor oameni buni și aleși: și tatăl și muma și fata.

O viziune clară îi rămăsese în ochi: ivirea Irenei printre arbori, rătăcită, privind îngrijată în toate părțile, cu un buchișet de miozotisuri în mîna. Dacă priveștea asta ar fi văzut-o într'un tablou i s'ar fi părut o concepție banală; dar în realitate ea îi lăsase în suflet un farmec, pe care adese-ori îl are mai puternic și mai nou natura de cît arta.

Viziunea asta nu-i da pace. Și ea și cum ar fi vrut s'o șteargă din ochi și din suflet, s'apucă să facă ceva, îi veni poftă să cînte cu violoncelul. Luă instrumentul se uită la el cu drag, îl acordă și, aproape,

fără să se gîndească început cunoscuta și vechia romanță:

Ah, ochi albaștri,
Frumoși ca cerul...

De ce tocmai acest cîntec? I se părea lui că această romanță duioasă și plîngătoare, îi evoca toate nuanțele dulci și melancolice pe care le poate avea albastrul: Ceruri de vară, senine și calde, miozotisuri, ochi albaștri.... Și ochii Irenei par'că îi răsăriră în față, cu privirea lor în care era infinit și mister de Cer și de Mare.

Cîntecul îi evoca și mai luminoasă scena din pădure.

Brusc, întrerupse cîntecul, se dezbracă repede și se culcă.

A doua zi, de dimineată, se întîlni în pădure cu familia Mirea. Irena îl întîmpină veselă:

— Primiți felicitările noastre, domnule violoncelist.

Nestor roșise puțin și întrebă mirat:

— Ce? s'a auzit pînă la d-voastră?

— Am ieșit cu toți pe prispă, să te ascultăm. Dar ai cîntat foarte puțin...

— Mi-era urît... și am zdrăngănit și eu puțin.... Dîndu-mi însă seamă că pot să fie prin împrejurime urechi delicate...

Irena îl întrerupse serios :

— Nu face pe modestul că nu-ți șeade bine. Cîntî frumos,—ți-e rușine s'o recunoști? Și, mai ales, cîntî cu instrumentul care mi-e cel mai drag.

— Violoncelul ?

— ...cel mai drag !

Prietenia între amîndoi se statornici repede. Zilele următoare începură să facă plimbări prin pădure, singuri. Doamnei Mirea îi plăcea mult «tînărul acesta cum se cade», mai ales cînd Irena îi spusese că «n'are părinți».

Intr'o dupe amiază, în urma unei ră-tăcirii îndelungă și obositoare, se opriră sub bolta unor molifți pe unde nu stră-bătea nici o rază de lumină. Irena își scosese pălăria, o aruncase pe iarbă și respira des, cu obrajii aprinși :

— Uf! mult am mers!... Bine că nu mi-am pus corsetul.

Aldea îi răspunse:

— D-ta nici n'ai nevoie să porți cor-set. Ai talia atît de subțire!...

Ochii lui îndrăzniră pentru întîia oară să îmbrățișeze cu o privire caldă talia mlădioasă și subțire a fetei; se urcară apoi pe rotunzimea sînului, care sălta ca un val plin, se opriră o clipă pe gîtul alb și rotund, nu se îndurară să nu treacă și pe lîngă gura, puțin cîrnoasă și mare, pe lîngă nasul bombat, cu nări trandafirii și nervoase; se scaldară în azurul ochilor ei mari, întunecați puțin de umbra deasă și lungă a genelor, și se opriră, amețiți de atîta farmec, în părul ei bălaiu care îi făcu impresia unei puzderii de raze, căzută din lună pe oglinda unui lac limpede.

Fata nu putu să-î îndure privirea, și îl întrebă punînd ochii în pămînt:

— Ce te uiți așa la mine?

Aldea par'că n'auzi întrebarea, și cu mișcări ușoare scoase din buzunarul jachetei un album și un creion:

— Imi dai voie, domnișoară, să-ți schitez capul, în profil?

Irena fu surprinsă:

— A!... dar d-ta ești plin de talente!.. Te ocupi și cu pictura?

— Am încercat câte-o dată, și n'am reușit...

— Iar modest!..

— Serios, n'am reușit. Ei! de câte nu m'am apucat eu, și pe toate le-am lăsat neisprăvite. Nu sînt o fire întreagă.

— Ce vrei să înțelegi prin asta?

— Adică îmi lipsește ceva.

— Ce?

— Increderea.

— In ce?

— Mai întii, în mine însumi; apoi, în viață.

— Asta e rău.

Aldea ridică din umeri; pe urmă deschise albumul:

— Imi dai voie să-ți schitez profilul?

— Poftim.

Aldea îi indică o poziție a capului:

— Te rog să stai așa.

Dupe două-zeci de minute, Nestor se opri. Ea îl întrebă:

— Ai sfîrșit?

El îi întinse albumul. Schița era cu multă finețe prinsă și avea asemănarea profilului, cum poate s'o aibe o schiță.

Altă dată, cei doi prieteni se depărtară pe drumul cel mai discret al inimei, — drumul mărturisirilor. Aldea îi împrumutase mai multe cărți, printre care și vestita piesă a lui Ibsen: «Maison de poupée».

Venind vorba despre această piesă, el o întrebă:

— Ce zici de tipul «Norei»?

— Ciudat!.. cu toate acestea, eu l-am înțeles. Pentru mine, Nora nu este numai o fire de nord, ci întruparea femeii ideale care dîndu-și seamă că trăește cu un bărbat, străin de inima și de conștiința ei, preferă mai bine să-l părăsească.

Iar dupe o reflecție scurtă, adăogă:

— Noi înțelegem mai bine «o Noră» de cît *d-voastră*.

Nestor lămuri că tipul Norii exprima, dupe părerea lui, cea mai caracteristică tendință a veacului: individualismul, autonomia *eului*.

— O tendință, sfârși el, care luată în înțelesul ei exagerat, mi se pare imorală. Gîndește-te că Nora nu-și părăsește numai bărbatul, dar și copii.

Irenă nu răspunse îndată; fața ei exprima o luptă sufletească; hotărîrea și temerea de a rupe din adîncul inimei o destăinuire amară:

— Cu toate acestea, e mai monstruos ce se petrece cu noi, fetele. Părinții noștri nu ne vorbesc nici odată despre datoria unui bărbat față de noi. Ni-l aleg ei; noi trebuie să-l urmărim și să ne supunem lui. Este adevărat că ne rămîn multe mijloace de-a ne răzbuna, între altele: adulterul. Dar, adese-orî, adulterul este o nenorocire și mai mare pentru noi. Nu crede că o femeie înșeală, pentru a fi fericită, ci mai mult din instinctul de ură și răzbunare contra legilor și obiceiurilor, cari i-au creat o poziție atât de umilitoare și nedreaptă; se găsesc însă și femei cari, în locul acestui mijloc comun, aleg un altul mai nobil și mai măreț: acela al Norei. Atunci, oamenii găsesc că nu e firesc tipul acesta,

că e monstruos. Se poate. Eu îl înțeleg.— eu ași putea să fiu o Noră!

Lui Aldea, tirada asta i se păru cam teatrală, de și fusese rostită, fără declamație și fără poză. Dar asemenea cuvinte în gura unei fete păreau că ereau culese de prin cetiri, de cât gândite și zmulse din propriul ei suflet. Uitându-se la ea, ea și cum n'ar fi luat-o în serios, o întrebă:

— Cîți ani ai, domnișoară?

— Sunt bătrînă, domnule Aldea: douăzeci de ani.

— Să vedem dacă mai târziu o să zici tot așa. În lumea asta ce-i cari cred că vor rămâne tot d'auna îngeri, se înșeală. Lumea mănjește tot ce e frumos.

— Nu înțeleg.

— Veî înțelege mai tîrziu.

— Ba vreau să înțeleg chiar acum. Explică-te.

Aldea o privea cu acelaș aer de neîncredere:

— Domnișoară, hai să facem o prinsoare, în puterea prieteniei, bine înțeles. Sîntem prieteni ori nu sîntem?

— Sîntem...

— Bun. Făgăduiește-mi că în ziua căsătoriei, n'ai să uiți a-mi trimite o invitație de nuntă. Dacă vei face o căsătorie, dupe cum o visezi, să-mi scrii pe colțul invitației aceste două vorbe: «sînt fericită.» Iar dacă, din potrivă, vei lua și d-ta un bărbat.... ca al Norei, să-mi scrii....

Irena îl întrerupse:

— «Sînt nenorocită!»

— Nu!

— Dar ce?

— Titlul piesei lui Ibsen: «Maison de poupée.» Primești?

Irena se uită adânc înainte, ca și cum ar fi vrut să întrevadă viitorul. După o pauză, întrebă:

— Și dacă voiu fi fericită?..

— Atît mai bine,—și ți-o dolesc.

— Iar dacă nu?

— Voiu vedea dacă vei putea să devii «o revoltată», o Nora!

Ea pusese ochii în pămînt, ca un copil pe care îl dojenesti și se silește să nu-l podidească lacrămile.

— Te-ai supărat? o întrebă el, vrînd par'că s'o ia de mână și s'o mîngîie.

Ea îi răspunse ușor:

— Nu m'am supărat, — dar prea aveți idee urîță despre noi!. Pe semne, D-ta nu cunoști de cît lume rea.

— Adevărul e că lume bună n'am cunoscut pînă acum; sau mai bine zis: nu cunoscusem pînă la D-ta.

Irena ridică ochii spre el, zîmbindu-i

— Răutaciosule!.. scepticule!.. Vrei să-ți dau alte nume și mai urîte

El vru să se lipească de ea:

— Copil frumos!

Se priviră amîndoi mult, tăcuți. El mișcă buzele nervos par'că vru să-i zică pe nume, dar nu îndrăzni.

Clipa asta de intimitate o visase cînd-va. Și ar fi prelungit-o poate, dacă Irena n'ar fi isbucnit de-o dată în rîs:

— Știi cu cine samenî acum: Cu un actor dintr'o piesă.... am uitat cum îi zice.... într'o scenă, cînd se pregătește să facă o declarație de amor unei marchize. Zău Domnule Nestor!

Și ca să îndulcească impresia bruscă:

— Bine, să știi că am să mă țin de prinsoare.

Către sfârșitul verei, cînd s'au despărțit, — el întorcîndu-se la București, ea cu familia, la C... — și-au amintit iarăși prinsoarea asta mai mult pentru a'și ascunde emoția părerei de rău că se despart. Și, ca și cum ar fi voit să se încredințeze bine amîndoi că între inimile lor nu se petrecea nimic serios, în ajunul plecării, el i-a cerut să-i sărute mîna.

— Ca prietenî, nu-î așa? l-a întrebat ea.

— Ca prietenî, de sigur, i-a răspuns el, îndoelnic.

Reîntors în capitală, Nestor Aldea fu luat de șuvoiul vieții de toate zilele. Pînă să poată intra în magistratură, se hotărî să se îndeletnicească o vreme oare-care cu cariera de avocat. Un proces mare pe care îl câștigă la curtea cu jurați îi creă repede reputația, și clienții începură să-l bată la ușe.

Chiar în iarna aceluî an, primi, pe neașteptate, biletul de nuntă din partea Irenei, într'unul din colțurile cărui erau adăugate cu ereionul cuvintele: «Sînt fericită!»

Surprinderea fu uimitoare:

— Fericită, se gîndi el; atît mai bine!

Și caută s'o uite, de astă dată convins cu tot dinadinsul că între ei nu fusese de cît o simplă prietenie. Este adevărat că simțeau o plăcere nespusă a se întîlni. a-și vorbi mereu, dar la farmecul acesta contribuia pătura, arborii, singurătatea, vara.... Nici vorbă: a fost o prietenie, o simplă prietenie!

Dar lucru ciudat! regăsind plicul, — dupe trei ani, — plicul de hîrtie japoneză fină, povestea «prieteniei» se reîntregea în memorie de la început pînă la sfîrșit. Timpul nu ștersese nimic, decî.

Aldea se gîndi că are s'o revadă, — fericită! Cum adică, fericită!? Par'că înțelesul acestui cuvînt îl neliniștea pentru întîia oară!.. Fericită!..

Mare poftă avea să despice, să analizeze, să înțeleagă vorba asta: «fericită!» Cuvîntul par'că i se pironise în minte, chinuitor, absurd, himeric, nelămurit.

În sfîrșit, ieși în oraș să-și ia rămas bun de la cîți-va prietenî. Plicul nu-l rup-

sese, cu toate că nu știu de ce i se părea de prisos să-l păstreze.

Ajunghind în Calea Victoriei, zgomotul trăsurilor, circulația grăbită și deasă a trecătorilor, întâlnirea cu cîți-va prieteni îl scoaseră din atmosfera de visări și amintiri, în care îi plăcea să se retragă, ca un bolnav la soare. Vremea fiind frumoasă, se urcă într'o birje, pornind spre șosea.

Arborii începeau să se desfrunzească. Mirosul puternic și trist al foilor ruginii se împrăstia în aer și par'că amintea despre moarte, ca fumul de tămîie! Toată melancolia toamnei se desprindea din parfumul ei,—și acest parfum ametea din non simțirea și imaginația lui Aldea, mai profund și mai ciudat de cît muzica. Simțul odoratului său absorbea parfumul acesta cu nesățiu; și pe cînd cele-lalte simțuri păreau că încetează de-a funcționa, el cîștiga o putere de percepție neobicinuită.

Chipul fecioarei blonde răsări par'că din acest parfum de toamnă. Și ca în mintea ametită a unui băutor de hașis, gînduri

fantastice și voluptoase începură să se ivească: Părul unei blonde are ceva din aurul soarelui acesta tomnatic.

Apoi iar se rătăcea în crîmpee de analize nesigure: «A fost o prietenie? Iubirea nu apare tot d'auna sub forma unui sentiment lămurit; manifestările ei sunt felurite și misterioase, și adese-orî se întîmplă să ne înșelăm asupra-î la început. Dar odată încolțită într'o inimă, rămîne acolo. Timpul o poate acoperi, dar nu o stinge; mai curînd sau mai tîrziu, ea izbucnește ca o flacără mare!»

Odată cu aceste reflecții, tresărea în el și dorința de-a o revedea. Fecioara gingașă, pe care o cunoscuse într'un chip atît de poetic și cu care petrecuse împreună o vară întreagă, era acum măritată și fericită. Ea își găsise dar idealul ei de om?. Era fericită!... fericită!...

Dupe o cursă la șosea, se întoarse acasă și se culcă de vreme.

A doua zi, seara, era în C...

Singurul om din orașul acesta pe care

îl cunoștea, era Alexandru Stelea, vestit prin talentul său de avocat, prin spiritul său de zeflemist cinic, dar mai ales prin viața sa dezordonată care o ducea. Acesta își întîmpinase prietenul la gară, foarte vesel că-și revede pe cel mai intim coleg de universitate.

— Dragă Nestor, îi spusese el venind de la gara în oraș, cite va zile va trebui să stai la un hotel. Dupe Sfîntu Dumitru te vei muta în locuința care ți-am închiriat-o, deja, dupe cum îmi scrisesei. Am căutat să-ți găsesc niște case mai retrase, într'o parte a orașului, unde e mai puțin praf și zgomot. Vei fi foarte mulțumit: ai un salonaș, frumos mobilat, o cameră de culcare, o sufragerie, o bucătărie, o grădină minunată,—și ești singur.

Seara, au mîncat împreună la un birt.

Nestor Aldea era într'o stare de neastîmpăr și indispoziție. Strămutarea dintr'un oraș într'altul, aspectul negustoresc, cam oriental și monoton al provinciei, hotelul cu odaia lui rece și lipsită de viață, hotărau starea asta nervoasă.

Amicul său îl observă și 'i zise:

De acum ai început să te plictisești? Lasă, are să-ți vie cheful. Vom merge la caffè-chantant. Trebuie să faci cunoștință cu «academiile» orașului,—așa numesc eu cafenelele-chantante.

Intrară într'unul din aceste localuri. Era aproape de miezul nopții. Un amestec de indivizi, din toate treptele sociale, printre care cei mai numeroși erau reprezentanții armatei, umplea un salon larg, luminat de două mari candelabre, în fundul căruia se înălța o scenă veche, cu cortina tot d'auna ridicată. Nu se distingea nimic de cît un huiet de voci, de rîsete, de ciocniri de pahare, de sticle de șampanie destupate, peste care plutea un nor gros de fum și o căldură năbușitoare.

La fie-care masă, printre consumatorii zgomotoși, pe jumătate beți și excitați, se vedea cîte-o femeie îmbrăcată într'un costum fantastic, cu brațele goale, cu rochia scurtă, pînă la glezne, mirosind a parfumuri tari.

Cînd cei doi prieteni se iviră, o femeie tînără, subțire, nervoasă, cu un aîer de pîsică zglobiă, sări înaintea lui Stelea.

— Bonsoir, Alexandre !

— Bonsoir, Rebeca !

— Dragă Alexandre, mi-e foame, mi-e sete și n'am fumat de două ceasuri.

— Foarte trist !

Stelea să întoarsă către Aldea :

— Ți prezint pe D-șoara Rebeca Rozenberg, cea mai delicioasă dintre «orizontale!»

— Obraznicule! răspunse ea; apoi adresându-se către Aldea, adăogă: Domnul are ațierul că intră într'o biserică. E foarte zmerit !

Stelea izbucni în rîs.

În vremea asta, un ropot larg de aplauze se auzi. Pe scenă apăru o englezoaică înaltă, frumoasă, cu părul zbîrlit și roșiu, ca o flacăra de *punch*, îmbrăcată într'un costum de amazonă. Ea începu să cînte: *Tarara bundere!*

Cîntecul acesta, ciudat și barbar, care a făcut ocolul lîmei, produse un entusiasm de nedescris. Și fie-care cuplet, era însoțit și de corul uriaș al întregii săli.

Tarara bundere!

Tarara bundere!

Tarara bundere!

Tarara bundere!

Dupe sfîrșitul cîntecului, ropotul aplauzelor crescî, deveni furios, amestecat cu țipete de: bis! bis!...

Aldea se grăbi să plece, lăsîndu-și prietenul printre femei și sticle cu șampanie.

II.

Inceputul spectacolului era fixat la opt ore seara, dar, ca de obicei, abonații lojilor întârziiau, spre marele necaz al celor din staluri, cari veniseră la teatru de vreme.

— Boerii nu s'au sculat încă de la masă...

Fraza asta era repetată, din cînd în cînd, de unii spectatori, cari voiau să facă aluzii ironice la obiceiurile aristocratice ale burghezimei parvenite din acel oraș. Aparținînd din clasa celor nevoiași și obscuri, ei găseau o plăcere să ia în zeflemea și să critice cu răutate aceste obiceiuri.

Teatrul se luminase. Numărul spectatorilor creștea neîncetat; în sfîrșit, în loji începea să se ivească toaletele elegante ale doamnelor, către care cei din staluri își îndreptau privirile.

Muzicanții din orchestră își acordau instrumentele. Cîte-o dată o notă groasă a basului provoca rîsul naiv al spectatorilor din galerie,—mai toți oamenii din popor,—cari priveau înmărmuriți îmbrăcămintea muîată în colorii a ofițerilor, pietrele prețioase de la urechile și din părul femeilor, lumina electrică, în sfîrșit tot ce li se părea mai strălucitor și mai colorat.

Aldea, însoțit de amicul său Alexandru Stelea, ocupase un loc în prima bancă din stalul întîiu. Imbrăcat într'o redingotă neagră, căzînd minunat pe talia lui mlădiosă și bărbătească, el atrăgea atențiunea multora dintre spectatori, pentru care era o figură necunoscută. Vesel, el spunea lui Stelea cît de mult îi conveneau casele în cari se mutase abia de două zile:

— Grădina, mai ales, e un mic paradis!..

— S'o vezi la vară!.. Îi răspunse Stelea. În fie-care dimineață ai să te deștepti în armonia unei orchestre de paseri, mai admirabilă de cît aceasta din teatru.

Aldea zîmbi; Stelea urmă:

— Tu știi că nu sînt un sentimental, dar, acum doi ani, cînd am locuit și eu în acele case, era cît pe-aci să-mi pierd calitățile mele de zeflemist și de epicurian. Paserile și rozele mă vrăjiseră! Citeam pe Virgil, savuram romanele lui George Sand și mă amorezasem de o vecină, fata unui popă, care, nu știu cum, mi se părea mie că seamănă cu Graziella lui Lamartine!

Nestor rîdea, privindu-și prietenul care vorbea cu seriozitatea prefăcută a celor glumeți. Stelea avea dorul să dea fie-cărui cuvînt, cît de neînsemnat, un haz comunicativ. Viața lui de student fusese un întreg roman de farse și de aventuri, unele mai caraghioase de cît altele. Colegii lui de Universitate îl porecliseră: Satyrul!

Era scurt, gros, cu capul pleșuv și rotund ca o ghiulea, cu ochii migdalați, vecinice strălucitori de inteligență și ironie, cu

gura largă, acoperită de mustați groase și roșietice. Făcuse studii strălucite în Universitate,—urmase la drept și la litere,—și era simpatice tuturor prin bunătatea și dragostea care o arăta față de cei mici și umiliți, din care ieșise și el.

Aldea avu un moment de nedumerire:

— Mă rog ce fel de spectacol e acesta?

Stelea îl lămuri:

— De cîți-va ani, un comitet din societatea înaltă, organizează, în primele zile ale toamnei, o serată literară-muzicală, din al căreia produs se cumpără haine de iarnă pentru școlarii săraci din clasele primare.

— Școala e foarte uman!

— Fără îndoială; dar pentru noi spectatori, foarte barbar!

— Cuvîntul din urmă cere o explicație.

— Iat-o: la aceste serate cîte-va doamne și domnișoare din societatea așa zisă mare, se cred obligate să dea concursul lor grațios. Unele cîntă la pian, altele declamă. Vai! de urechile noastre!...

Nestor făcu un gest de mirare:

— Ești prea pretențios! Spectacolul nu e dat în vederea unui succes artistic....

Stelea îl întrerupse:

— Vom vedea dacă vei păstra aceeași indulgență, după ce vei auzi pe Doamna X. cîntînd din Liszt, sau pe Domnișoara Y. recitînd din Leconte de Lisle...

Se auzi baghieta șefului orchestrei bătînd de cîte-va ori în pupitru. Orchestra începu marșul din «Aida.»

Fanfarele cu țipetele lor stridente și largi împrăștiară un fel de mișcare veselă în public. Doi ofițeri de roșiori începură să acompanieze tactul tobei cu zornăitul pintenilor, ceea ce făcu să nască rîsul discret al cîtor-va doamne din loji.

Stelea, din cînd în cînd, saluta sau răspundea la salaturile altora.

— Cunoști multă lume, observă Aldea.

— Dacă ești dispus, o să-ți arăt tipurile cele mai caracteristice din C... Multe din ele lipsesc, dar atîta cîte sunt aicea au calitatea de-a fi unice!

Aldea știa că prietenul său, cu mania lui de-a vorbi și de-a glumi prea mult, o să-l plictisească, și îi răspunse:

— Prefer mai bine să nu-mi vorbești

de cît despre persoanele cari te voiî întreba eu!

— Și 'ntr'un caz și 'ntr'altul, tot despre tipurile mele o să mă 'ntrebi. Sînt prea caracteristice, chiar prin fizionomia lor, pentru ca să nu le deosebești și tu.

— Să începem.

— Să începem.

Aldea își roti privirile prin loji:

— Spunem-mî cine e doamna din loja III-ia, rangul întîi?

— Bravo! primul tip! Nu-ți spuneam eu? Îți pare frumoasă?

— Foarte frumoasă!

— De-aproape, impresia ar scădea. Ei, ce-ți spune fizionomia asta rece, provocătoare și țeapănă,—un fel de statuie care ar zice: «priviți-mă»?... E o femeie, care în toată viața ei, nu s'a ocupat absolut cu nimic de cît să-și facă acest cap corect, fantastic, original, și să iese în lume pentru a și-l arăta! O femeie stearpă fără suflet și fără inteligență, care și-a înșelat doi bărbați, a trăit cîți-va ani divorțată; și acum își minează al treilea bărbat!

— Il înșeală și pe-acesta?

— Întrebare de prisos.

Convorbirea asta ștângărească și răutăcioasă, devenea plăcută, pentru Aldea. Era un mijloc de-a scăpa de enervarea și uritul cari îl nelinișteau, de câte-ori se afla în mulțime. Privirile lui cercetătoare își urmau goana lor, pe fețele spectatorilor.

— Ași dori mult, întrebă el din nou, să știu cine sînt cei cinci tineri din loja VII-a, rangul II-lea, la stînga?

Stelea ridică ochii spre partea arătată:

— Bravo!.. Bravo!.. am darul ghicirei!.. Ai dat peste alte tipuri!.. Nu-ți spuneam eu că, fatalmente, trebuia să le ghicești și tu?..

Și, înmuindu-și glasul:

— Ah, dacă ai ști cine sînt!

— Fără mult înconjur....

— Dac'ai ști!.. Uită-te bine la ei: nu e așa că'ți fac impresia unui grup de mai-muțe?... Privește-le fruntea: strîmtă de două degete; părul capului par'că dă să se împreune cu sprîncenile.... Observă-le ticurile nervoase: unul strîmbă mereu din

nas; altul cascadează la fie-care minut, de i se vede cerul gurei; altul tremură mereu capul; cel de al patrulea clipește mereu din ochi, par'că i-ar cădea vecinic gunoaie într'înșii; iar cel din urmă par'că e gata să strige: beeee!... Ah, adorabile animale... cari în loc de-a sta pe paie, închise într'o cușcă de fier, stau în loji, trăiesc în palate, sînt purtați în fațtoane elegante.... Ah, societate! Ah, noroc!..

Aldea abia își stăpînea rîsul. Stelea urmă pe acelaș ton de duioșie batjocuri-toare:

— Cîte și cinci sînt frați, amicul meu! Cîte și cinci sînt produsul degenerat al unui milionar avar, cîinos și stupid, care rușinează făptura de om. În felul lor, acești frați sînt niște rari capete de operă! Prostia lor nu e o prostie obicinuită, mediocră; e o prostie fără seamăn, imensă, genială!..

Sub cuvintele acestea nervoase și ironice, Stelea ascundea ura lui sinceră în potriva tuturor proștilor, cari, pentru că se născuseră bogați, aveau dreptul la toate

bunurile vieții. El simțea o mulțumire să arunce rîsul lui în fața acestor bogați ne-simțitori, lacomi și stupizi. Era o ură mai mult instinctivă, pe care o moștenise de la părinții și strămoșii lui, din clasa socială a celor obidiți din care făcuse parte. Cu vremea, sentimentul acesta devenise o manie exagerată și hazlie, cari părea că îl resbună de toate umilințele ce le îndurase în copilărie și mai târziu, ca student sărac și părăsit.

Aldea, ca să-i domolească pornirea asta, schimbă vorba de-odată, întrebîndu-l repede:

— Ia spune-mi cine e mititelul acela?

Și arată pe un sub-locotenent de infanterie, mic, subțirătec, cu obraji scobiți și gălbînicioși, care, răsucindu-și vîrfurile lungi și rari ale mustăților, privea spre doamnele din loji.

Stelea exclamă:

— A! cel puțin acesta e un tip simpatie! adorabil!

— Cum îl cheamă?

— Arghir Spadasinescu!

— Brrrr!...

— Inchipuește-ți, amicul meu, un izvor din care ar curge vecinic poezii, nuvele, romane, piese de teatru, conferințe, discursuri funebre, toasturi și critici literare.... Izvorul acesta e capul lui Arghir Spadasinescu!

— Fenomenal!

— Și mai închipuește-ți și un butoi enorm în care vecinic ar cădea bere, vin, pelin, țuică, maderă, coniac, șampanie, lichioruri și nici odată apă! Butoiul acesta e stomacul lui Arghir Spadasinescu!...

— Nu exagerezi? îl întrebă rîzînd Aldea.

— Din potrivă: mi se pare că mă servesc de comparații foarte slabe. Trebuie cu ori-ce chip să-l cunoști!

— Cu toate astea, nu s'a auzit nimic despre el.

— Nu publică nimic. Are maldăre întregi de caiete, pe cari «odată—odată...», cum zice el, le va publica sub titlul: «Opere complete și inedite.» Eu aștept ziua aceasta cu mare nerăbdare. De ce să n'ai-

bă și prostia reprezentanții ei geniali? De ce să n'aibă și ea monumentele ei?...

Sunetul unui clopoțel întrerupse convorbirea.

Spectacolul începea.

— În orașul acesta nu te vei plictisi, șopti Stelea amicului său. Cu puțin spirit de observație vei petrece de minune. În curînd, trebuie să cunoști cafenelele, cu tembelii și politicienii lor; apoi saloanele, unde vei auzi o limbă chinezească în loc de romînească și unde vei avea prilej să studiezi «Dama romîna»..... Dar lasă, ai s'o apreciezi singur.

Cortina se ridicase.

Partea întâiu a spectacolului se începea cu piesa, spirituală și fină, a lui Pailleron: «Schinteia.»

Aldea privea distrat la jocul actorilor. Piesa îi era cunoscută și o văzuse de multe ori jucată pe scena Teatrului Național din București. Cuvintele lui Stelea îl făcuseră vesel. Ar fi avut poftă să plece, să rîdă și să bea. Fără nici o tranziție, el cădea cu ușurință din tristețe în

veselie, și asta i se întîmpla mai ales, cînd un amic spiritual îi descoperea aspectele ridicule ale vieții. Din potrivă, cînd era singur, cînd se retrăgea în lăuntrul visurilor și gîndurilor sale, simțea nevoia de-a auzi valuri ideale între el și realitate. Une-ori îi era groază de realitatea goală pe care ar fi voit-o s'o împodobească cu paleta imaginațiunii lui. Era neliniștit și schimbător, tot d'auna.

Spre sfîrșitul piesei, ușa unei loji se auzi deschizîndu-se încet și scîrțăitor. Mulți dintre spectatori întoarseră capul. O femeie blondă, îmbrăcată cu o eleganță uimitoare, de și simplă, se așeză în fața lojei, iar lîngă ea, bărbatul ei un brun cu figura comună, gras și scurt.

— Domnul și Doamna Lucian... șopti Stelea la urechia lui Aldea.

Acesta tresări, toată starea lui sufletească se schimbă într'o clipă, zguduită de o surprindere puternică și neașteptată. O recunoscuse îndată:

— Irena?...

Piesa se sfîrșise, și pe cînd cortina se

lăsa greoaie, sala începu să răsunе de aplauze.

Stelea adăogă:

— Cel mai bogat proprietar din județ. La club e numit: «Lucian, Nababul.» Singurul bogat cu care sînt prieten. Duminica iau tot d'auna dejunul la el. E un om vesel.... are o inimă bună.... Cheltuește în dreapta și stînga.... dă și la săraci.... grajdurile lui sînt vestite.... caii lui împărătești!... Și are o femeie!...

Aldea îi respunse foarte încet:

— O cunosc.

— A!

În entr'acte orchestra cîntă un vals de Ivanovici. O parte din public ieșea în foaiерul Teatrului. Prin loji începeau să se facă vizitele între cunoscuți. Ofițerii își mișcau umerii dupe ritmul valsului, ca și cum ar fi dantat, benoglînd femeile frumoase.

Irena se retrăsese puțin în fundul lojei, citind programul, în vreme ce bărbatul său schimba saluturi cu cunoscuți.

— Uite și Stelea. Se putea să lipseas-

că? zise el; apoi întorcîndu-se către femeia sa, care nu-l auzise: Stelea e în Teatru.

Irena îndoii programul, așezîndu-l pe marginea de catifea roșie a lojei. Ea își aruncă privirea în public:

— Nu-l zăresc.

— Stalul întîiu.... în fund.... E însoțit de un tînar....

Ea strînsese puțin pleopele, dupe obiceiul miopilor:

— A.... da.... îl văd.

Dar de-o dată deschise ochii mari, surprinsă.

Paul Lucian o observă:

— Te uiți la domnul acela, care e lîngă Stelea?

— Curios!... îmi pare o figură cunoscută!... Unde-am văzut'o?

— L-am întîlnit eu deună-ză, la club... Nu i-am făcut cunoștința, dar mi s'a spus că e noul procuror, numit în locul lui Zamfirescu. Il cheamă.... îl cheamă....—și căuta să-și aducă aminte, — A! Nestor Aldea.

— Nestor Aldea?... Da, da... el e! Nu s'a schimbat de loc!..

Irena își schimbase expresia de min-drie și răceala, pe care o avea în figură și în toată ținuta ei, la aparițiunea ei în Teatru. Ochiul ei se luminaseră, sub înfiorarea ce dă o amintire plăcută, trezind de-o dată clipe din zilele duse.

Bărbatul său o întrebă cu mirare:

— De unde îl cunoști?

— Nu ți-aduci aminte? Ți-am povestit, mi-se pare, cum într'o vară, aflându-mă la o stațiune balneară de munte, m'am rătăcit într'o pădure....

Paul o întrerupse:

— Și ai întâlnit un student care ți-a arătat drumul... Mi se pare că mi-ai spus. El este?

— Da.

În clipa aceea, Irena înclină capul zîmbind: răspundea la salutul lui Stelea și Aldea, cari observaseră că între cei doi soți era vorba despre ei. În zîmbetul Irenei, Aldea înțelesese că fusese recunoscut.

Se începea partea a doua a spectacolului.

D-soara Bérny recita o poezie din Leconte de Lisle. Ivirea ei pe scenă fu în-tîmpinată cu un zgomot prelung de aplauze. Era o cunoscută profesoară de limba franceză, la o școală de fete; venită din Paris, fără familie, și aclimatizată în țara noastră ca o pasere pribeagă. Purta ochelari, umbla simplu îmbrăcată; iar uriciunea ei nu era întrecută de cît de inteligența ei largă și cultivată.

În sală se făcu o tăcere deplină. Dar pe buzele celor mai mulți dintre spectatori se vedea deja surîsul răutăcios și fără cruțare, cu care, aproape instinctiv, mai toți bărbații îl au pentru femeile urîte.

Cu un glas, care părea că iese mai mult pe nas, ea începu să reciteze ferme-cătoarele strofe din poema «Midi:»

Midi, roi des étés, épandu sur la plaine,
Tombe en nappes d'argent des hauteurs du ciel bleu.
.....
.....

Cu toate astea, mlădierea voluptoasă a ritmului, sonoritatea rimelor bogate, împrăș-

tiau, ca tot d'auna în auzul mulțimei farmecul lor stăpînitor, chiar cînd e neînțeles. Era ca filfăitul de aripi al unui cîrd de paseri nocturne, care trec repede pe de-asupra capetelor noastre fără să le vedem.

Seuls, les grands blés mûris, tels qu'une mer dorée,
Se déroulent au loin, dédaigneux du sommeil;
Pacifiques enfants de la terre sacrée,
Ils épuisent sans peur la coupe du soleil.

Irena asculta cu acea uitare de sine, voluptoasă pentru suflet, cu care credincioșii ascultă citirea paginilor din Evanghelie. Versurile acestea frumoase îi amin-teau, într'un chip vag, zări calde și limpezi din verile copilăriei și adolescenței sale.

Ultima strofă părea un glas, pe care îl putea înțelege ori-ce om dornic de singurătate și uitare:

Viens! Le soleil te parle en paroles sublimes;
Dans sa flamme implacable absorbe-toi sans fin;
Et retourne à pas lents vers les cités infimes,
Le cœur trempé sept fois dans le néant divin.

Efectul fu uimitor. Și cei cari înțeleseră și cei cari nu înțeleseseră această poezie o aplaudau de-o potrivă.

Irena întorsese ușor capul spre Aldea și îl privea cu o rază pornită din coada ochiului. Nestor rămăsese cu ochii pe jumătate închiși, spre scenă, ca un om care fixează vag un punct în spațiu, spre a putea să vadă mai clar în sine însuși. Ea înțelese că versurile trecuseră peste simțirea lui cu același parfum amețitor.

Paul Lucian cască,—un căscat de om nervos care se plictisește auzind versuri sau muzică, și nu poate să fumeze. Irena adese-ori avea senzația, cînd bărbatul său sta mai multă vreme lîngă dînsa, că par'că o apasă ceva greu și nesuferit.

În momentul acela, o bătaie ușoară se auzi în ușa lojei, și franceza care declamase versurilor intra cu multă grijă de-a nu face sgomot.

Ea îi spuse într'o romînească curată, în care abia se observa accentul francez.

— Te-am zărit dupe scenă și am venit să-ți strîng mîna și să vorbim puțin.

— Ai fostă admirabilă ! o feliuită Irena.

Paul se folosi de prilejul acesta, și ieși îndreptându-se spre foaierul Teatrului ea să fumeze.

Clapele unui clavier se auziră atinse de o mână greoaie. Domnișioara Dudescu, grăsulie și stîngace, apăruse la brațul unuia dintre organizatorii spectacolului și așezîndu-se la clavier începuse rapsodia XIII de Liszt.

Stelea se aplecă la urechia lui Aldea :

— Eu n'am curajul s'ascult pînă la sfîrșit. Ieșim puțin în foaierul Teatrului ?

— În mijlocul spectacolului ? mi se pare necuviincios.

Dar un chies la clavier hotărî și pe Nestor să nu asiste la masacrarea rapsodiei, și se strecură împreună cu amicul său afară din teatru.

În foaier, Stelea prezentă pe Aldea lui Paul Lucian, care se așezase la o masă, în fața unei cafele, fumîndu-și țigarea.

Paul se adresă cu o mimică naivă către Aldea :

— Nevastă-mea v'a recunoscut îndată.

Mi-a povestit întîmplarea din pădure. Ce spaimă !...

— Da... îmi amintesc... răspunse Nestor. N'am simțit nici odată senzația aceasta, dar cred că frica de-a te rătăci trebuie să fie tot atît de grozavă ea și a înecatului. Eu cred că un om, care s'ar vedea rătăcit într'un pustiu, spre pildă ar înebuni.

— Dar despre ce rătăcire e vorba ? întrebă Stelea.

Paul, în cîte-va cuvinte, îi lămuri nedumerirea, apoi trecu la alt șir de idei :

— Știi, iapa aia albă, care îți plăcea ție, Alexandre ?....

— Ei, ce e cu ea ?

— A schiopat.

— Cum asta ?

— Știi și eu, mon cher ! Negligența vizitiului... l-am și dat afară... Pe semne, n'a observat că-î căzuse o potcoavă, și biata iapă a dat în vr'un cui... Să vezi cum i s'a umflat picioru, săraca de ea !... Azi dimineață am adus un veterinar !...

Dupe o pauză scurtă, Paul întrebă pe Aldea :

— Îți plac caii, domnule Aldea?

— Imi plac toate animalele; în special: cîinii.

Paul făcu un gest de admirație:

— Am doi prepelicali!... Pe-o împărăție nu i-ași da. Ei, Alexandre, cînd facem o partidă de vînătoare?... s'apropie vremea iepurilor...

Vînezi, domnule Aldea?

— Nici nu știu să ții pușca în mînă, răspunse acesta, zîmbind.

— Cum? n'ați vînat nici odată?

— Ba da... o singură dată... Eram la țară, într'o vacanță, la unchiu-meu. Într'o zi, am vrut să dau într'o grămadă de vrăbii, care se abătuseră în curte, pe lîngă cele-lalte paseri domestice. Dar cînd am tras, am nemerit o... rață.

Paul făcea un haz mare. I se părea ceva neauzit ca un om să nu știe vîna. Enervat că spectacolul durează prea mult, se uită la ceas, apoi întrebă pe Stelea:

— Ce mai urmează, frate?

Stelea se uită pe program:

— «Rapsodia XIII» executată la cla-

vir de d-șoara Dudescu..., «Doine naționale» cîntate de domnul Ghiță Naționalescu..., «Concertul în luncă,» versuri de Vasile Alexandri, recitate de d-șoara Sofia Azur...

— Uf! iar versuri!... exclamă Paul.

— Nu vă plac versurile? îl întrebă Aldea.

— Versurile și muzica mă leșuiesc... Ce nesărate dulceturi!...

Și închipuindu-și că spusese o vorbă de spirit, se uită, rîzînd, în ochii lui Aldea. Acesta îl privea, la rîndul său, adînc și pătrunzător, ghicind în făptura aceea greoaie și comună, un suflet prozaic și rece, o inteligență mărginită și leneșe, o lipsă desăvîrșită de imaginație.

În al treilea entr'acte, Paul rugă pe Aldea să le facă o vizită în loje:

— Nevastă-mea va fi încîntată...

Cînd intrară în loje, Irena convorbea cu d-șoara Bérny asupra ultimului roman de Paul Bourget, care apăruse de curînd. Ivirea lui Aldea, îi întrerupse brusc cuvintele. Ea îi zîmbi ca unui vechi prieten.

Aldea sărută mîna Irenei și se înclină înaintea francezei, căreia Paul îl prezintă.

— V'am zărit în sală, dar n'ași fi crezut să vă vorbesc așa de curînd, zise Irena.

Aldea răspunse :

— O întîmplare fericită a făcut să fiu prezentat de amicul meu Stelea, domnului Lucian. Și am fost foarte mirat cînd mi s'a spus că n'ați uitat încă pe «salvatorul» d-voastră din pădure.

— A.... da.... adăogă ea zîbind ; ade-vărul e că am dat acelei întîmplări proporțiile unui mare eveniment, pe care n'am să-l uit nici odată. Cîți ani sînt domnule Aldea ?

— Trei ani, doamnă.

— Nicî d-ta n'ai uitat.... observă ea.

— Din orgoliu.

Irena ridică colțul sprîncenei drepte, în semn de întrebare. Aldea lămuri :

— Fără îndoială. E puțin lucru să te știți salvatorul unei femei ?

În acelaș timp, Paul povestind d-șoarei Bérny despre ce era vorba, franceza esclamă cu o nervozitate comică :

— Ah ! eu ași fi murit de frică în pădure !....

Apoi, ca să-și nuanțeze spaîma cu o vorbă de spirit, adăogă îndată :

— Femeile se rătăcesc adese-orî....

— Dacă s'ar găsi tot d'auna cine-va să le arăte drumul !.... zise Aldea pe acelaș ton glumeț.

Fraza asta ascundea un înțeles răutăcios. Se făcu o pauză, în urma ei. Irena se uită o clipă în ochii lui Aldea, ca și cum ar fi vrut să ghicească sensul cuvintelor sale ; apoi își mută privirea pe bărbatul său, care privea distrat în public.

Aldea băgă de seamă că fraza lui produsese o tresărire în conștiința Irenei. O rostise fără nici o intenție, dar cu toată forma ei de ironie ușoară spiritul unei femei putea descoperi într'însa un înțeles moral adînc. El se grăbi să șteargă impresia acestor cuvinte, și aduse vorba despre declamația d-șoarei Bérny.

— Ați ales din Leconte de Lisle, zise el către d-șoara Bérny, versurile cele mai

duioase. Cine ar crede că poetul acestei poezii calde, arzătoare, a scris «Poemele Barbare» cari par'că sînt eizelate, iar nu scrise....

— Ah ! Poemele Barbare ! suspină franceza.

Induioșată de amintiri depărtate, ea povestî cum la vîrsta de două-zeci de ani, văzuse la Paris pe marele poet plimbîndu-se singuratic prin grădina Luxemburgului.

— Părea un zeu senin și frumos, care se coborîse pe pămînt, pentru a se plimba o clipă printre oameni....

De aci urmă o discuție asupra scriitorilor francezi, întreruptă din vreme în vreme, de un căscat al lui Paul, care se plictisea cumplit.

D-șoara B erry era fericită că dăduse peste un om distins prin multe cunoștințe și gusturi literare alese.

Venind vorba despre Barbey d'Aurevilly, ea spuse că în biblioteca tatălui său găsise un volum, pe care era scrisă o dedicație din partea fantasticului și romanticului scriitor.

Paul găsi prilejul să întrerupă convorbirea aceasta, atrăgîndu-le atențiunea asupra unui locotenent înalt, spîn și cu nasul lung, care schimba priviri taînice cu o doamnă batrînă dintr'o loje.

D-șoara B erry exclamă :

— O ! l'amour ! l'amour !

Paul făcu mult haz de sentimentalismul ridicol al francezei. Ea lua tot în serios și ar fi fost în stare să suspine de induioșare, să rostească cuvinte lirice, chiar în fața a două muște cari s'ar fi îndrăgostit.

Cînd Aldea vru să plece, Irena îi zise :

— Pe cît știm, oamenii cari vin dintr'un oraș mare într'o province monotonă, se prăpădesc de urît....

— Voi  căuta să fiu o excepție, doamnă, întrerupse Nestor.

— Atunci, d -ne voi  să sper m c  nu vei deveni un pustnic.

— Cred c  moravurile de-aici m  vor  mpiedeca....

— Sau un sceptic, care vorbește lumea de r u, cum e amicul d-tale Stelea....

— Nu e de loc sentimental, adaoase fran-
ceza, care ura pe cinici.

— Nu calomniați pe Stelea că vă de-
nunt, interveni Paul. Nu uitați că are spi-
rit.

— O armă de care femeile nu se tem
nici odată, răspunse Aldea.

Irena zîmbi, urmîndu-î a'î vorbi pe a-
celaș ton de intimitate :

— Odată, pe săptămîină, Joia avem se-
rată. Se petrece în mod familiar : se face
muzică, se dănțează, d-șoara Bérry reci-
tează versuri....

Paul căscă : i se părea că femeia lui
prea insista mult asupra acestei invitațiuni.

Aldea se retrase. Urcîndu-se un mo-
ment în foaier, regăsi pe Alexandru Ste-
lea stînd la masă cu o actriță, care rîdea
mereu și își muia din cînd în cînd bu-
zele subțiri și roșii într'un păhăruț cu
benedictină.

— Mai rămii, Alexandre ? îl întrebă el.

— Sînt sclav !... și cu un gest umi-
lit arătă pe actriță, care începu să rîdă
și mai tare.

Aldea plecă.

Noaptea era umedă și întunecoasă. Cîte
odată, luna se ivea printre nori, galbenă,
învaluită de umbră ca un cap de nebun
speriat. Era o luptă fantastică între întu-
nericul profund al norilor și lumina sear-
bădă a lunei....

Cum ajunsese acasă, dete ordin servito-
rului, care îl aștepta, să-î pregătească sa-
movarul pentru ceai ; apoi se închise în
odaie, se trînti pe o canapea, și cu ochii
pironiți la aburii, cari ieșeau aromatici și
ușori, din paharul cu ceai, așezat alături
de el, pe o măsuță, se părăsi în voia gîn-
durilor, adînci și legănătoare ca și apele
mari.

Își simțea sufletul plutind într'un infi-
nit de farmec, ca o pasere cu aripele în-
tinse și leneșe, în văzduhul cald și senin
al unei zile de vară. Era ca o suresci-
tare fantastică a tuturor simțurilor sub
adierea unui somn ușor, unui somn ideal,
par'că ar fi dormit în stele.... Ochiul lui,
pe jumătate închis, se pierdea într'o lu-
mină albastră, în care se topeau raze au-

rii, raze lungi și dese, asemănătoare cu firele părului bălaiu; un parfum cald, uigător de dulce și voluptos, — parfumul sînuului de femeie pe care natura nu l-a dat nici unei flori, — îi îmbăta mirosul; în auz îi străbăteau, ca notele stinse care vin din depărtare, șoaptele unui glas plin și limpede; iar cîte-o data avea senzația că de buze i se apropie respirația unei guri nesătioasă de sărutări.

De două ori în viața sa, aceeași femeie îi deșteptase acest delir al simțurilor: întîi, cînd o întîlnise rătăcită în pădure și îi arătase drumul, mergînd alături, pînă în sat; și acum, cînd o revedea după trei ani.

Fecioara din pădure avea acum alt farmec: farmecul femeii, ce i se părea puternic și atrăgător, ca farmecul de-a muri, pe care trebuie să-l simță desnădăjduitii, stăpîniții de ideea sinuciderii.

Liniștit, își urmă așa visul, în tăcerea odăii largi, luminată de o lampă mare umbrită de un glob albastru.

Un zgomot îi rupse firul visului. Intî-

îul lucru de care își dote seamă fu că vremea trecuse, era tîrziu. Afară începuse să cadă una din acele ploii mărunte, cu sunetul ei monoton, ce pare a fi vaietul de jale al nopților de toamnă. Ceaîul se răcise în pahar. Ceaîul din părete arăta unul dupe miezul nopții.

Vru să se culce. Dar ca dupe toate trezirile din visări îndelungi, urmară neli-niștea, uritul și insomnia. O năvală sălbatică de gînduri chinuitoare îi colora cugetarea pe tărîmurile realității. Mii și mii de gînduri, de reflecții, născute din lucrurile văzute în timpul zilei, din convorbirile cu prietenii, din citirea gazetelor sau cărților, din întîmplările banale ale vieții obicînuite, care unite toate la un moment, se năpustesc cu furie asupra creierului omenesc, ca niște legioane de vîermi pe un cadavru.

Din cînd în cînd, ostenit de veghiere, cădea într'o ațipire ușoară... Patul par'că se lărgea, se lărgea mereu, devenea imens, imens, un pustiu nesfîșit unde domnea frig și negură. Ca un copil fricos, întindea bra-

tele, cuprindea pernele moi, își vîra capul într'însele, gemînd, chemînd pe cine-va....

Ziua următoare, ducîndu-se spre club, întîlni într'un cupeu de o rară eleganță pe Irena însoțită de mama ei, Doamna Mirea. La salutul său, Irena răspunsese cu surîsul ei obicinuit, care lăsa să i se vadă dinții săi albi și puternici.

Aldea fu fericit c'o văzuse.

În cele-lalte zile însă, umblă zadarnic pe strade: n'o întîlni. Ca să nu vedem soarele multă vreme ne putem obicinui; dar ca să nu vedem o zi pe aceea pe care o iubim, e cu neputință.

Întîlnindu-se la club cu Paul Lucian acesta îi zise:

— Imi dai voie să-ți amintesc invitația nevesti-meî: mîine e Joi, avem serată.

— Îți mulțumesc, domnule Lucian; nu voi lipsi.

— Dacă întîlnești pe Stelea, adu-l și pe el. Ce se face animalul acesta? Nu l-am văzut de mult?

— Aud că e amorezat strașnic de-o actriță.

— A! bravo! vom avea subiect de ta-chinarie, mîine seară. Adu-l negreșit.

Joi, seara, invitații obicinuiți ai seratelor animau cele două mari saloane, cari luaă aspecte feerice sub lumina strălucitoare a candelabrelor, resfrîntă în oglinzile mari de cristal, și căzînd ca o ploaie de soare pe stofele fine și colorate ale mobilelor.

Intr'o cameră laterală, cei mai mulți dintre bărbați, se strînseseră în jurul unei mese lungi, îmbrăcată în mușama neagră, pe care se afla, la distanțe egale, grămezi de aur, de argint și de hîrtie monedă; iar în mîinile tuturor cîte două cărți noi și scivilisite. Se juca maca. Printre jucători se afla și Doamna Mirea care, ori de cîte ori pierdea, se uita peste umăr ca să vadă dacă nu-i stă vr'o «piază rea» în spate.

Odată se întîmplase să stea tocmai gînerile său.

— Dragă Paul, dar du-te încolo de în-virtește o coconiță la vals, ce te vîri printre babalîci ca noi.

Jucătorii tineri rîdeau, protestînd.

În salonul destinat pentru danț, fetele, din lipsă de cavaleri, jucau mai mult între ele, așteptînd ca toată lumea să se lase de cărți și de discuții, pentru a se începe cadrilul.

— Ah, dac'ar fi «cine știu eu» să jucăm un vals!... suspina cîte una din ele.

În celalt salon, se făcea literatură și muzică.

Paul necăjea, din cînd în cînd, pe Alexandru Stelea cu aluzii răutăcioase și grosolane, apoi cînd izbutea să-și înfurie prietenul se retrăgea, rîzînd cu hohot, în odaia jucătorilor. Singurul său fel de a petrece la aceste serate era să se agăte de un invitat și să-l chinuiască tot timpul cu aluzii și glume.

Sub-locotenentul Spadasinescu, mic, subțirăteț, și vecinic răsucindu-și mustățile, explica unor doamne, cari rîdeau să moară, că «femeia nu poate fi o ființă accesibilă eroismelor și raționamentelor!»

— Un exemplu!.. Un exemplu! cereau cu încăpăținare doamnele.

Spadasinescu avea mîndria să se numească un dușman al emancipărei femeilor.

— Un exemplu!.. Un exemplu!.. repeta Stelea, sau de nu, tot ce afirmă e o calomnie.

— Un exemplu? răspundea Spadasinescu. Nimic mai lezne!... Jeana d'Arc, — despre care voiți ține o conferință, — a dovedit că nu cunoștea strategia... Căci în lupta de la *Compiègne*, unde a fost prinsă de englezi, în loc s'o ia pe flancul stîng a luat-o pe flancul drept. Și dupe cum afirmă mai toți strategicianii moderni, ea trebuia s'o ia pe flancul stîng, — dupe cum voiți proba în conferința mea.

Cuvintele incoherente și prăpăstioase ale acestui militar pipernicit și înzestrat de un spirit uimitor de fecund în idei absurde și ciudate, iscau poftă mare de haz.

Fie-care femeie ținuse să aibă în albumul ei cugetări sau versuri scrise de Argheer Spadasinescu.

O văduvă, pentru care sub-locotenentul avea o «tainică evlavie», cum zicea el, mărturisise în fața tuturor:

— Eu adoresc pe domnul Spadasinescu!

— Mie mi-ar fi frică să iubesc un militar, adăogase o domnișoară, viaie și spirituală, care abia eșise din pension.

— De ce, domnișoară? o întrebase Spadasinescu.

— Pentru-că toți militarii poartă, lângă inimă, sabia....

În urma rugăciunilor mai multor invitați, d-șoara Bérny se așezase la clavier, deșteptînd întîilele note ale unui cadril.

— Joci? întreabă Paul pe Irena.

— La al doilea cadril, da. Acum am făgăduit domnului Aldea o partidă de domino.

— Nici d-ta nu joci, domnule Aldea? Acesta răspunse:

— Joc rău de tot.... mă 'ncure.... vr'o două figuri le-am uitat....

Paul se depărtă, exclamînd:

— Ce mai cavalier!

Irena răsturnă pe o măsuță cutia dominului, așezîndu-se în fața lui Aldea, și începînd să amestece pietrele, îl întreabă:

— Mi se pare că nu petreci de loc în societatea noastră?

— Am aierul de a fi plictisit?

— Nu plictisit, dar.... distrat.

Și fără să mai aștepte răspuns, ea îl întreabă din nou:

— Cîte pietre luăm:

— Cîte opt.

Fie-care își alege opt pietre. Irena părea că și resfrînge toată luarea aminte asupra jocului și că voia să câștige.

A! stăi, dar pe ce jucăm? întreabă ea.

— Pe ce jucăm?...

Amîndoi se uitau unul la altul, zîmbindu-și de preocuparea asta serioasă.

— Pe un franc! răspunse Aldea.

— Pe un franc să fie!

Intimitatea lor de altă dată reîncepea să se stabilească între dinșii, cu încetul, pe nesimțite, ca între doi prieteni vechi.

— Dubla de opt, zise ea, și așeză întîia piatră pe masă.

— Opt cu cinci.

Irena se uită cît-va timp printre pietre:

— Cinci cu două.

— Dubla de două.

Aldea se opri :

— Am uitat să hotărîm dacă putem să mai luăm pietre din grămadă.

— Adică pe cumpărate?

— Da.

— Imi convine în ori-ce fel.

— Atunci, pe cumpărate.

Aldea luă cîte-va pietre din grămadă, pînă cînd nemeri pe cea care îi lipsea :

— Două cu patru.

— Patru cu șease.

În timpul cînd Irena, cu ochii fixați printre pietre, își calcula jocul, Aldea rămînea cu ochii pierduți în părul ei. Ea se îmbrăcase, în seara aceea, cu o simplitate adorabilă. Ar fi părut că e fecioara, săracă și modestă, pe care o întîlnise în pădure odinioară, dacă diamantele din urechi, broșa de safire de la gît și acul cu boabă mare de briliant, din păr, nu i-ar fi făcut în jurul capului un fel de aureolă de resfrîngeri strălucitoare.

Cînd ea simțea că privirile lui rătăceau prea mult în părul ei, îl trezea cu un glas înadîns glumeț:

— Domnule Aldea, ia seama că pierzi francul...

— Pardon!.. E rîndul meu?

— E rîndul d-tale; eu am pus dubla de șapte.

Jocul se urmă cît-va timp în tăcere.

Ea îl întrebă:

— Apropo: Domnule Aldea, te mai ocupi cu pictura?

— O! am uitat-o de mult.

— Nici cu violoncelul?

— Cîte-o dată.

Ea reluă vorba după o pauză:

— Deună-zî, căutînd prin niște cărți vechi, am dat peste pagina de album unde mi-ai schițat profilul!... Eram în pădure, mi se pare?

— Singuri!...

Ei i se părură că Aldea adăogase vorba «singuri» cu o afectare intenționată; și iar își fixă toată atențiunea asupra jocului.

— Ce-ai pus, domnule Aldea?

— Unu cu patru.

Aldea întoarse un minut capul spre salonul unde se danța. Cadrilul se sfîrșise

și invitații strigau: un vals.... un vals.... D-șoara Bérny se înduplecă, cîntînd un vals de Strauss.

— Curios! zise Aldea, și eu am dat peste ceva mai prețios de cît foaia de album....

Ea deveni curioasă:

— A!

— Biletul cu invitația d-tale de nuntă...

Ea încremenise într'o poză de așteptare nesfîrșită. El vorbea rar și încet:

— Pe un colț al biletului sînt scrise cu creionul, foarte fin, două cuvinte.... Le mai țineți minte?

Irena plecă ochii în jos, pîrînd că nu-și aduce aminte. Apoi, de-o dată:

— Da..... cuvintele «sînt fericită». Dar de ce ți le-am scris eu aceste vorbe pe biletul de nuntă?... A... uite, acum mi-aduc bine aminte.... Făcuserăm o învoială.... Doamne! m'am ținut numai de copilării în vara aceea!... Dar să nu uităm jocul. Al cui e rîndul?

— Al d-tale...

— Ba al d-tale.... eu am pus dubla

de trei. Dacă ne ocupăm să ne aducem aminte de lucruri uitate!...

Aldea o privi în ochi, întrebător: «Uitate?» Ea îi înțelese privirea, și îl întrebă cu o ironie cam brutală:

— Și ai vrea acum să-ți lămuresc sensul acelor cuvinte? Asta ar fi pretenția unui curios....

El o întrerupse:

— Sau a unui psiholog....

Irena izbucni într'un rîs silit și nervos.

— Cuvintele astea trebuie să te neliștească cumplit, domnule Aldea! se vede că nu-ți dau pace....

Apoi, cu o nuanță de melancolie:

— Cuvinte!... cuvinte!... cum zice Shakespeare. Ah, Doamne!

Cîte-va minute tăcură amîndoi, în care timp gîndul fie-căruia se furișa în sufletul celui-l-alt.

Pietrile se sfîrșiseră. Aldea puse ultima piatră:

— Domino!

Irena rămase o clipă uimită:

— Ce greșală am făcut!... Dacă puneam opt cu cinci.... Poftim francul.

Aldea, punînd moneda într'un buzunar al jiletcei, zise :

— Il voiû da celui dintîiû cerşetor, pe care îl voiû întîlni mîine, în stradă.

În minutul acela, D-şoara Bérny intra urmată de un grup de domnişoare, cari făceau în jurul ei zgomotul unor gîşte cînd se apropie de o baltă.

— M-lle Bérny, acum ne vei recita ceva din Lamartine...

— Ba din Musset... «Lucie» de exemplu.

— Din Victor Hugo...

— Din François Coppée...

— Din Heine... «Intermezzo»; E tradus în franţuzeşte, mi se pare?

Alexandru Stelea, ştergîndu-şi fruntea asudată, adaugă :

— Astă seară, domnişoara Bérny ne va recita ceva dintr'un poet român.... D-şoara Bérny ştie să pronunţe destul de bine romîneşte.

O doamnă întrebă, făcînd o grimază ridiculă :

— Există şi poeţi romîni?...

Domnişoara Bérny îngenunchiase dinain-

tea unei etajere scunde şi căuta un volum.

Paul auzind că e vorba de versuri, se retrase în odaia unde se juca cărţi. Tre-cînd pe lîngă sub-locotenentul Spadasinescu se opri o clipă :

— Facem o partidă de şah, generale?

— Cu plăcere, nene Luciene.

Aldea se strecură în salonul de danţ, îşi reflectă chipul îngîdurat în cîte-va oglinzi, apoi apropiindu-se de clavir apăsă cu degetul, de mai multe ori, o clapă care dete un sunet cristalin.

Irena îl observă şi veni după el.

— Intr'o seară, zise ea, ne vei face plă-cerea să aduci şi violoncelul. Va da un farmec mai rar petrecerilor noastre...

— Nu cînt nici odată în lume, răspunse el.

— De ce?

— Şi apoi, eu nu pot cînta orî-cînd... Trebuie să mă găsesc în anume dispoziţii... şi atunci nu-mî cînt de cît mie...

— Ce egoist!

— Te rog s'o crezi că n'o fac din ego-ism. Eu mî-am făcut din instrumentul a-cesta un fel de prieten de singurătate...

Ea îi observa mișcarea buzelor, nervoasă și caldă, cu care rostea cuvintele. După un moment de reflecție, îi spuse:

— Să-ți spun drept, domnule Aldea, d-ta ești o ființă cam.... visătoare.

— Imi place să aleg, din realitate, partea ei cea mai poetică....

Dar de obicei, lumea stă de cealaltă parte....

— Imi voi urma drumul singur....

— Are să-ți fie urît....

El zîmbi; ea adăugă repede, cu un gest poruncitor, gingaș:

— Și în sfîrșit te rog să aduci violoncelul.... pentru mine.

— Dacă dați ordin....

Aldea se înclină; Irena se depărtă, rîzînd ușor.

Cînd domnișoara Bérny sfîrșea recitarea unei poezii de Musset, în aplausele tuturor, doi servitori aduceau măsute de stejar artistic lucrate, punînd cîte una în dreptul fie-cărui invitat.

Se servea ceaiul.

III

După amiază, la începutul lui Decembre. Irena e singură în «camera sa intimă», unde nu primește pe nimeni, unde nu intră de cît rare-ori, singură pentru a citi, a visa sau a se odihni.

Camera e o încăpere strîmtă, cu tavanul înalt, avînd ca mobilă o sofa îmbrăcată în albastru, așezată în fața sobei; un sertar de nuc, într'un colț; alături un fotoliu mare.

Pe părete, de-asupra sertarului, un singur tablou, înfățișînd o priveliște de iarnă: un stol imens și întunecat de corbi trecînd pe de-asupra unui cîmp întins și

alb de zăpadă. Departe, abia zărită, o haia de lupi cu gîturile întinse spre cer, urlă, — sfîșiind nemărginitul cu un țipăt sălbatic de foame.

Ferestrele mari, umbrite de două perdele lungi, cari cad pînă jos, dau în stradă. Alături de fereastră, într'un vas de porțelan, o ramură de chiparoase aromește vecinic odaia cu parfumul ei amețitor și trist.

În mijlocul tavanului atîrnă o candelă albastră, care e tot d'auna aprinsă în zilele noroase.

Lumina zilei, împiedecată de perdelele mari, străbate înăuntru sfioasă.

În sobă arde un braț cu lemne uscate, cari dau flăcări mari și filfîitoare.

Afară ninge încet.

Întinsă pe sofa, cu capul culcat pe brațul drept, Irena privește focul, care par'că povestește și deschide sufletului zări nesfîrșite de reverii.

E îmbrăcată într'un capot trandafiriu, ce i se lipește de trup cu gingașea înmădiere a stofelor ușoare și fine. Păru-i des-

prins i se revarsă pe umeri și pe gît ca o undă blondă.

De o jumătate de oră, stă în poziția asta nemîșcată. Toată gîndirea și simțirea ei a încremenit sub farmecul unei ațurări nedeslușite de eugetări și visuri.

Din cînd în cînd, deschide ușor ochii, par'că ar lupta să oprească revărsarea unui plîns îndelung și dulce; apoi iar îi deschide, mai umezi și mai duioși, spre focul care povestește mereu ceva neînțeles și trist, trist, trist....

Era o stare sufletească ciudată, ivită într'o zi, neînțeleasă și neașteptată, ca un acces de nebunie. La început, o socotise întîmplătoare, menită să dispară; dar ea se repeta, de la o vreme, cu o putere de stăpînire din ce în ce mai statornică.

Îi părea rău de vremea care trecuse, de vremea care trece; se făcea un gol nețărnut în jurul ei, ca un mormînt imens în care ar fi rătăcit singură. Se mistuia pe rugul unor doruri vechi; se credea cea mai nenorocită dintre nenorociți.

Trăise? Trăia? Sau trecea prin viață,

ea un profan printr'o mare și frumoasă galerie de tablouri, în care nu știe să vadă de cît pînze?

Se măritase c'un om foarte bogat pe care nu'l ura, dar cu care știa bine că făcuse această legătură din îndemnul părinților săi.

Ea și-a făcut părinții fericiți și lumea a crezut-o pe ea foarte fericită.

De ce i se părea acum că'si înșelase visul ei de fecioară, — un vis în care ea își făurise un ales al inimei sale, — și îl aștepta?

De ce nu l-a așteptat?

Cel așteptat nu se arăta, întîrzia prea mult.... În locul lui a venit un străin.

Cu toate acestea, străinul a adus comorile lui cu aur, cari au întrecut în strălucire toate visurile ei. Ea vedea și auzise că aurul acesta îți face un loc larg în viață; iar din luxul fără seamăn, pe care i-l va putea procura, frumusețea ei va resări mai uimitoare.

Și sufletul omenesc e atît de slab!...

O ispitire a realității îl ametește repede,

il hotărăște să-și ucidă marile lui visuri...

În așa momente a fost ea, cînd trimetînd biletul de nuntă prietenului său Nestor Aldea, s'a grăbit să scrie, într'un colț al biletului, cuvintele: «Sînt fericită»!

Vremea a trecut. Ea s'a obișnuit cu cele mai mari plăceri și dorințe, pe care le poate satisface bogăția.

Dar cuvintele nu rămîn precise ca țifrele: 10 e tot d'auna 10; cînd însă, Aldea, — cîte-va săptămîni în urmă, — i-a amintit cuvintele de pe biletul de nuntă, ea s'a gîndit mult asupra lor și i s'a părut că nu-și mai păstra înțelesul lor de altă dată.

Nu, fericirea n'o dă bogăția! În om există dorințe, pe cari banul le poate amuți o clipă, dar nu le împacă nici odată! Cînd aceste dorințe, se redeșteaptă, ele devin cu atît mai puternice, cu cît am încercat să le nesocotim.

Focul se stinge în sobă. Basmul se întrerupe, tot cum a început, trist, trist, trist...

Cum se va sfîrși?

Irena își acopere o clipă obrajii, pripiti

de flacări, între palme, apoi se ridică, își strânge părul într'un ghîem rotund la ceafă, și se îndreptează spre fereastră.

Inșerează. Ninsoarea cade încet, încet, pe pămîntul rece, ca o fulguire de păreri de rău pe un suflet abătut.

O durea capul. Făcu ciți-va pași greoi și oboșiți, prin odaie, par'că ar fi fost un bolnav, abia sculat din pat.

Se așează dinaintea sertarului și aproape mașinalicește, luă un creion începînd să scrie pe coperta unui volum cuvintele acestea: «Sînt fericită... sînt fericită... sînt fericită... sînt fericită...»

Cuvintele se înșirau mereu, umpleau coperta de sus pînă jos, se înghesuiau unele într'altele, scrise cu aceeași repeziciune nervoasă.

De-o dată, creionul căzîndu-i din mînă, începu să plîngă, înecîndu-se în suspine. Lacrimile cădeau pe cuvintele: «sînt fericită... sînt fericită...»

O mișcare nervoasă a capului îi desprinse părul din nou, risipîndu-l pe umeri și pe spate.

Cu ochii mari, scldați în plîns, cu obrajii udați de lacrimi, sub lumina dulce și sfioasă a candeliei, capul ei amintea pe al Magdalenei de Dolci.

Plînse mult.

Dupe ce 'și șterse lacrimile cu părul, rămase așa, într'o somnolență dulce, cu sufletul ușor.

O bătaie în ușa o trezi.

— Pot să intru, Ireno?

Ea recunoscuse glasul doamnei Mirea.

— Da, mamă.

Doamna Mirea intră veselă, cu o scrisoare în mînă:

— Vestă bună!

— De la cine?

— De la Iorgu...

— A! De la tata?

— Acum primii o scrisoare, în care ne spune că e sănătos, că ne dorește și de sărbătorile Crăciunului ne așteaptă. Știi, obiceiul lui, să petrecem Crăciunul la țară.

— O să mai invităm pe cine-va?

— Poate pe d-șoara Bérny... Paul, de sigur, o să'și invite tovarășul de vînătoare..

— Pe Stelea..

— În sfârșit, om mai vedea. Dar tu ne îmbracă pînă la ora asta?

Irena îi răspunse cu un gest de lene:

— Am citit..

— Ai uitat că diseară avem musafiri la masă?

— Nu știu nimic.

— Paul s'a întîlnit la club cu Aldea și cu Stelea, și nici una nici alta, i-a pofțit la masă. Au și venit.

— Unde sînt?

— În grajd. Să vezi pe Paul cum i-arată lui Aldea caii, cum îi spune: pe ăsta am dat atîta; pe ăla l'am luat din Rusia; vînatu ăla a cîștigat premiul cel mare la cursele din București... Bată-l să-l bată cu caii lui!... Haî, îmbracă-te mai repede, Ireno.

Irena trecu în cabinetul ei de toaletă.

Ea avea garderobe întregi cu rochii foarte scumpe, dar lucrate cu o simplitate aleasă. Une-ori îi plăcea să poarte rochii din modele trecute. Nu punea nici o rafinărie pentru a se îmbrăca sau a-și face figura. Capul ei își păstra frumusețea-i firească.

Nu întrebuița nici odată pudră; și abia își păta un colț al batisei cu cîte-va picături dintr'un parfum fin și vag.

Aceea ce o fermecă însă, era podoaba pietrelor prețioase. Ar fi voit să aibă rochii de diamante, de safire, de topaze; să se ivească în lume ca o viziune strălucitoare și orbitoare. O încînta pînă la delir bijuteria ei rară, care îi resfrîngea în păr, pe gît, în degete, pe sîn, văpăile ei de soare, licăririle ei de stele, strălucirea focurilor ei fără seamăn.

Se simțea veselă, și nu știa pentru ce. Dupe tristețea profundă care îi cauzase criza nervoasă de lacrimi, urma acum o seninătate și o dispoziție veselă.

Prin minte îi trecu o cugetare care o făcu să zîmbească: «Voiu vedea și voiu vorbi cu Aldea». Și lucru ciudat! gîndirea această, venită așa de o dată, cum vin speranțele sau melancoliile, îi dete dorința de-a purta, în seara aceea, o chiparosă, de-asupra inimei.

În altă împrejurare, poate, lucrul i s'ar fi părut ne nemerit, căci lumea dedea aceste

flori o emblemă tristă. Dar, la urma urmei, era o floare a ei favorită, căreia îi putea crea embleme dupe dorințele ei în time.

Cînd intră în salonul unde se aflau musafirii, Paul vorbea foarte aprins, încercînd să încredințeze pe Alexandru Stelea că el e sigur că n'ar păți rușine cu «Cezar al său» nici la cursele din Paris; apoi se năpusti cu criticile asupra «mîrtoagelor lui Marghiloman».

Irena se așază în colțul unei canapele, aproape de Aldea.

El observase în gestul ei prietenos cu care îi întinsese mîna să i-o sărute, acea emoție sinceră și neascunsă, pe care o arătăm tot d'auna, printr'o mișcare, printr'o privire sau printr'un surîs, cînd revedem o ființă care ne place.

— De cît-va timp ești invizibil, domnule Aldea, îi zise ea. Nu te vezi nici în lume, nici la teatru... n'ai mai venit nici pe la noi...

— Pentru-că de cît-va timp sînt foarte

ocupat, doamnă. Sîntem în sesiunea Curței cu jurați, și ea procuror, am o misiune foarte delicată și foarte... crudă, termină el, zîmbind.

— De-a acuza..... adaose ea. Sînt și procese interesante?

— Unele din ele...

— Ce mult ași vrea să asist la o ședință a Curței cu jurați. Paul, tu cînd cazi la juri?

— Am căzut, dragă, în sesiunea trecută. Nestor zise:

— Imi pare rău că n'am știut că vă interesează procesele curței cu jurați, căci ieri v'ași fi reținut un loc în sala ședinței.

— Dar ce a fost eri? întrebă ea.

— Un mare proces!

— În care am fost apărător, adăogă Stelea.

— Ai cîștigat procesul? îl întrebă Paul.

— Da.

— Fără să-l laud, zise Nestor, dar amicul nostru Stelea a produs în numerosul public, care audia la acest proces, un succes emoționant și rar. A pledat, nu ca un

advocat, pentru a-și face meseria, ci ca un psiholog și un filosof. De altfel, a fost răsplătit călduros de ovațiunile călduroase ale mulțimei.

— Bravo, Steleo! zise Paul, și îl bătu pe umeri, cum și-ar fi mîngîiat un cal.

Stelea rîdea cu ochii strălucitori de mîndrie:

— Straniu proces! O adevărată dramă de amor!

— Povestiți-mi-o și mie, se rugă Irena.

În momentul acela, un servitor anunță că masa era gata.

Stelea dete brațul doamnei Mirea, Nestor Irenei, iar Paul îi urmă, mărturisind că nici odată nu mănîcă cu poftă mai mare de cît atunci cînd are invitați la masă. Și își ilustră mărturisirea cu un exemplu:

— La țară, cînd eram neînsurat, de se întîmpla să fiu singur la masă, trimeteam o slugă în grabă de mi-aducea pe popa sau pe notar.

Sala de mîncare era o încăpere lungă, cu tavanul înalt, luminată de un candelabru mare. Pe pereți erau atîrnate nume-

roase tablouri, în heliografie, reprezentînd vînaturi și fructe.

În timpul mesei, Aldea povesti procesul:

«În comuna Nămăești, Grigore Lipan era cunoscut ca om bun, cinstit și muncitor. Cîrciuma lui, așezată la loc deschis, pe șoseaua satului, era cea mai minunată clădire din comuna aceea. O moștenise de la părinții lui, pe lîngă o curea de moșie și zece mii de lei bani gata. Era un fel de Nabab al satului.

Intr'o zi s'a auzit că Grigore Lipan se însoară. Cu cine? Spre marea mirare a satului, cu Maranda, fata unui argat din curtea lui, săracă lipită pămîntului, de curau zdrențele dupe ea.

Unde se mai pomenise una ca asta? Lucrul părea nefiresc ca un om bogat să ia pe o fată care n'avea nimic, nimic de cît frumusețea ei rară,—o frumusețe din basme. Femeile bănuiau că la mijloc era vr'o vrăjitorie.

Dar adevărul era foarte simplu: Grigore Lipan iubea pe Maranda, așa cum iubesc une-ori, cei simplii: adînc și tăcut. N'a

vrut să audă și să știe de nimic; a dat în lături toate piedicile cari i le puneau rudele, și s'a căsătorit cu Maranda.

Era fericit.

Lumea observa însă că ea nu părea tot așa de fericită ca el. Faptul că luase un bărbat bogat hotărîse în firea ei acea surprindere și tristețe, care o încearcă zînelor din povești, îndrăgostite de păstori, cînd sînt furate și duse în palatele fiilor de împărați.

În fie-care Duminică, în fața cîrciumei lui Lipan, sub un nuc bătrîn, se făcea horă.

Venea lume pînă și din satele vecine. Pricina care aduna atîta lume, nu iera tocmai hora, cît vestea ce se lăfise despre un cîmpoier, care cînta în fie-care zi de sărbătoare în curtea cîrciumei lui Lipan.

Cîmpoierul era un băiat de două-zeci și cinci de ani, frumos și voinic, dar care nu era bun la nici o treabă. Se certase cu părinții, nu-i plăcea să muncească, trăia liber, fără nici o grijă. În țăranul acesta era ceva de artist.

Singura lui îndeletnicire era cîmpoierul. Cu instrumentul acesta primitiv și original par'că se înfrățise; îl purta vecinic lîngă sîn, cîntînd prin cîrciumi și la nunți, izbutind ast-fel să-și cîștige pîinea, de azi pe mîine.

Cîmpoierul lui ajunsese vestit; cîntecile lui mergeau la inimă, adunau și fermecau mulțimile.

Cînd băiatul acesta era zărit de departe, lumea își șoptea, bucuroasă ca de o veste bună: «Vine cîmpoierul!»

Cîmpoierul venea, da ziua bună tuturor, se așeza de-o parte și sufla în burduful cîmpoierului, care se deștepta cu un țuit somnoros și grav. Și de-o dată, începea cite un cîntec duios și molcom, o jale scăpărată în note îndelungi și plîngătoare; sau o chindie vioaie de făcea să salte picicarele flăcăilor.

Fetele se uitau cu drag la cîmpoier cum își ținea el strîns la piept cîmpoierul lui, par'că ar fi îmbrățișat un sîn de femeie.

Dar nici una din fete sau neveste, nu

se uita la el cu mai adînc și neînțeles dor, ca Maranda lui Lipan...

Ea cunoștea pe cîmpoier de mică copilă. Și pe vremea cînd umbla în zdrențe, iar el, gonit de părinți ca un netrebnic, pribegea stingher, pe drumuri, adese-orî se întîlniseră, își vorbiseră, și își erau dragi. Ea îi da tot d'auna flori să 'și le puie la pălărie; el îi cînta cu cîmpoiul...

Intr'o zi, lumea a scornit că cîmpoierul are întîlniri taînice cu Maranda, chiar la ea în casă, cînd bărbatu-său era dus aiurea. Lipan a auzit zvonul acesta, dar a tăcut. A rămas același: om bun, muncitor și iubindu-și femeia.

Dar lumea rîdea: «Hei! ce știe satul, nu știe bărbatul».

Lipan și-a pierdut răbdarea și și-a zis: «Poate că e așa cum zice lumea!» Și s'a pus să pîndească, să observe; dar n'a aflat nimic.

Ca de obicei, cîmpoierul venea în fiecare Duminică la cîrciumă. Maranda ieșea în prispa cîrciumei și se uita galeș și nemișcată la el. Iar cînd un om îl

cîntea cu un pahar de vin, ea i-l aducea.

Intr'o Duminică, Lipan a luat pe cîmpoier de umărul cămășii și l-a îmbrîncit, zicîndu-i:

— I'ascultă, mă băete, mai du-te și în altă parte de urlă; nu tot la mine, la mine....

Lumea a înțeles mînia asta din senin a bărbatului, dar Maranda a luat partea cîmpoierului:

— Dar ce-ai cu el, omule?

— Iac'asa vroiî eu!

Intr'altă Duminică, cîmpoierul a dat să mai vie pe la cîrciumă, dar Lipan l-a amenințat cu tot dinadinsul.

După o vreme oare-care, cîmpoierul a plecat din satul acela. Încotro? nimeni nu știa.

De-atunci însă, Lipan se schimbaseră: devenise posomorît, nervos și o durere taînică îl mistuia într'ascuns. Și fără ca nimeni să știe, în sufletul acestui om se plămădea, pe tăcute, o gelozie și un dor de rezbunare sălbatic.

În vremea asta nevasta lui moare.

Un an după moartea nevestei sale, Lipan e invitat la o nuntă dintr'un sat vecin. Aci întâlnește pe cîmpoier. Dar se face că nu-l bagă în seamă. Petrece, rîde, joacă, se arată de o veselie neobicinuită.

Spre seară, un grup de nuntași se adună în jurul cîmpoierului și cer să cînte «să răsunе văile», cum e o vorbă a lor.

Lipan se apropie de grupul acela, și pentru înfrîna oară stă și el să asculte pe cîmpoier. Il privește mult, ascultă și tace; din cînd în cînd scotea cîte-un suspin adînc.

Cîmpoierul e frumos și cîntecul lui farmecă; pare un cîntăreț venit din lumea poveștilor.

Lipan se apropie de el, îi ia căciula din cap și o trîntește de pămînt. Oamenii fac haz.

Cîmpoierul își ia căciula, o pune în cap și nu zice nimic.

Lipan repetă din nou acelaș lucru. De astă dată, oamenii găsesc că prea se întrece cu gluma.

Cîte-va minute, Lipan dispare dintre

oamenii; apoi se ivește, cu un cuțit în mînă, învîrtindu-l pe de-asupra capului. Toți se uită la el și cred că s'a îmbătat.

După ce învîrtește cuțitul de cîte-va ori în aîer, se repede asupra cîmpoierului și cu o lovitură puternică în inimă, îl culcă mort la pămînt.

Iată toată drama!»

Irena ascultase cu o luare aminte nervoasă, mîncînd rar, întrerupîndu-se și privind țintă în ochii povestitorului. Idila aceea tragică produse asupra ei o impresie adîncă și dureroasă, pe care însă se stăpînea să n'o arete. Ea înțelesese îndată iubirea tainică a Marandei pentru cîmpoier; ghicise sufletul pasionat al acestei «zdrențuroase», nefericită în mijlocul bogăției; și părea că-i vede chipul ei de moartă, ducîndu-și în mormînt dorul ei neîmplinit...

Paul își spuse părerea:

— Eu, dac'ași fi fost printre jurați, ași fi dat un vot de culpabilitate. Lipan n'avea dreptul să ucidă pe cîmpoier din momentul ce nu dovedise nimic între el și nevasta sa.

Stelea cu furculița în mîna stîngă și cu cuțitul în mîna dreaptă, vorbea, gesticulînd nervos:

— Tu judeci pe un criminal ca toată lumea, adică într'un mod superficial: ții seamă numai de manifestarea exterioară a crimei și ignorezi cu desăvîrșire impulsunea năuntrică, inevitabilă, care hotărêște crima. Lipan face parte din rasa lui Otello, din rasa cea mai autentică a gelosilor. E un criminal din pasiune!

— Astea sînt vorbe de avocat!... răs-punse Paul, cu un zîmbet ironic.

Nestor interveni:

— Intr'adevăr, dacă judecăm cazul acesta dintr'un punct de vedere psihologie, Lipan este iresponsabil de fapta sa.

Stelea adăogă:

— Citește pe Lombroso, dragă Paul.

— Nu vroiū să știu de Lombroso.... Mombroso.... Eu nu citesc!... eu judec lucrurile cu capul meu.

— Asta nu e tocmai suficient..

În vremea, pe cînd contrazicerile urmau, pe acelaș ton nervos, între Paul și Stelea, doamna Mirea reflecta încet:

— Auzi d-ta! să te uiți la un cîmpoier, cînd ai bărbat bogat, în rîndul lumii!... Mare nebunie și dragostea asta!...

Nestor rîdea pe sub mustăți, privind cu coada ochiului pe această prozaică și liniștită soacră, care socotea că toată fericirea unei femei sta în faptul de-a avea un bărbat bogat.

După masă, toți trecură într'un salonaș, mobilat oriental, unde fură aduse cafelele.

Sătul și îngreunat de moliciunea digestiei, Paul își aprinsese țigarea, adresîndu-se către Stelea:

— Care va să zică, dupe teoriile lui Lombroso al d-tale, la ce mai sînt bune ocele și pușcăriile?

Stelea rîdica din umeri, nervos, ca în fața unui om căruia n'ai ce-i răspunde. Paul, foarte vesel că-și necăjea prietenul, urma să-și bată joc, într'un mod grosolan, de teoriile criminologului italian.

Sfîrșiră prin a juca o partidă de șah.

— Noi vom face puțină muzică, domnule Aldea, zise Irena. Să trecem în salonul cel mare.

Doamna Mirea primi să'i însoțească și ea, de și mărturisi că ea nu prea înțelege muzica clasică, și, de obicei, pianul îi provoacă dureri de cap.

— Voiu cînta doîne, mamă, zise Irena, afectînd o sburdălnicie naivă. Sau.... «Hora de la Sinaia». Muzica asta e chiar potrivită, dupe idila de dragoste care ne-o povesti domnul Aldea. Păcat că n'avem un cimpoi!...

Doamna Mirea rîdea de ideile ciudate ale Irenei; dar, dupe obiceiurile ei de burgheză parvenită, își aduse aminte că trebuia să ia parte la distribuția hranei slugilor și se grăbi să plece, tocmai în momentul cînd Irena începuse un cîntec popular.

Aldea se uita distrat la tablourile din părete, sau observa de aproape o colecție frumoasă de scoici de mare, de diferite mărimi și colori, așezate pe-o etajeră.

Irena se întrerupse și întoarse capul:

— Mama a plecat?

Apoi luă un teanc de note dupe clavir și începe să caute prin ele.

Aldea se apropiase de ea.

— Ce cauți? o întrebă el, încet.

Ea nu răspunse, par'că n'auzise întrebarea. Dupe cîte-va minute zise, ca și cum și-ar fi vorbit ei însă-și:

— Mi se pare c'aveam eu.... «Vorrei mori».

— Uf! ce vechitură!

Ea se opri din cîntare, și se uită la el:

— Nu-ți place?

Nu zic că nu-mi place, dar prea seamănă a un.... Aleluia!

— Atunci, ce vrei să cînt?

El se gîndi puțin:

— O să-ți pară banală dorința mea....

— Sînt împrejurări cînd lucrurile cele mai banale cîștigă un farmec nou.

— Cunoști romanța: «Ochi albaștri?»

— Și zici că e banală romanța asta? Dar eu o cînt în toate zilele!

Ea caută printre note. El adăogă:

— O romanță de care se leagă o amintire....

— Frumoasă?

— Divină!

— Apoi atunci am să ți-o cînt și eu... divin!...

Ea zîmbi cu o ironie dulce, și începu să deștepte întîilele note ale introduției duioase și legănătoare.

El rămăsese, în picioare, lîngă clavier, uîtîndu-se la mîinile ei, cari alunecau pe clapele albe, ca niște fluturi mari pe un șir lung de crini.

Irena nu 'și rîdica ochii după note; cînta, gîndindu-se în sine: «Ce amintire se lega de romanța aceasta?» O curiozitate nestăpînită de-a ști o ispitea mereu, și par'că voia să întrerupă cîntecul și să-l întrebe. Iubise vre-o dată omul acesta? Această nouă întrebare i se pironi în suflet, ca o durere bruscă ce-ți oprește respirația.

Cînd cele din urmă note se stînseseră, ea se uita în ochii lui cu acele priviri, calde și pline de înțeles, ce par niște mărturisiri.

— Și-acum să mai vorbim puțin, zise ea, fiindu-i parcă teamă de tăcerile cari se făceau cîte o dată între ei, cînd se priveau. Șezi.

Aldea șezu aproape de ea.

În aier se simțea parfumul puternic al chiparoasei, pe care Irena o purta la piept.

Convorbirea lor nu avea o urmare liniștită și logică; ei își vorbeau repede, sărînd de la una la alta.

— Ce floare îți place mai mult, domnule Aldea?

— Camelia.

— Și mie chiparoasa...

Dupe o pauză:

— Curioasă ași fi fost să te-aud acuzînd în procesul lui Lipan...

— L-am acuzat pe cît am putut mai slab. Sunt convins că e un iresponsabil...

Irena se gîndi o clipă, apoi șopti încet:

— Bietul cîmpoier!

— Aldea o imită pe acelaș ton, dar cam în ironie:

— Biata Maranda!...

Se uitară unul la altul; el zîmbind, ea cu o nuanță de tristețe în ochi.

— Idile!... exclamă el.

Ea îngîmă:

— Da.... idile.... cari îmi par foarte serioase.... Intr'o viață întreagă nu se desfășoară, adese-ori, atîta emoțiune și atît mister, ca într'o idilă de-astea de cîte-va clipe...

— Pe cît înțeleg, d-ta nu vezi amorul ca toată lumea, ceva trecător și obicînit...

— O, nu! Pentru mine, a ști să iubești e tot așa de rar ca și a fi un om de geniu sau de mare talent. Trebuie să vii în viață cu o anume inimă, după cum pentru a fi geniu trebuie să aibî un creier deosebit prin întocmirea și funcționarea lui. Alt-fel, ceea ce numim amor e ca și vorba inteligentă, aplicată oamenilor în general.

Aldea reflectă:

— Mi se pare cam paradoxol... De altminteri, e și un defect al meu: nu știu de ce frazele și teoriile asupra amorului, în gura unei femei, îmi par... ciudate și... rar convingătoare. Femeile nu pot fi elo-ciente de cît prin inima lor.

— Aî dreptate.... Uitasem că d-voastră nu ne dați voie s'avem spirit.

— In iubire, nu! Ajunge sentimentul.

Urmă o pauză; apoi Aldea adaose:

— De sigur, dacă vr'o dată Maranda și cimpoierul s'au întîlnit, n'au stat să'si facă teorii asupra amorului. S'au iubit,—atîta tot!

Irena se uita în ochii lui, îl înțelese!

— Ah! a iubi, a iubi ca cei simplii....

Aldea urmă:

— Noi civilizații nu vom putea gusta nici odată adevărata iubire, iubirea selbatică și mare. O parte din amorul nostru e înfășurat în minciună, în rafinament, în perversitate....

Se înțelegeau, se încredințau ca niște copii cuminți. În realitate, prin zigzagurile aceste de filozofări și reflecții, ei se ascundeau, înfiorați de-aceiași temere de-a nu se întîlni față în față și a'si spune aceea ce voiau să'si spună,—și nu puteau. Era partea de copilărie și de frică, ce se manifestă la începutul ori-cărei iubiri.

În momentul acela s'auzi risul gros și sgomotos al lui Paul, ceea-ce însemna că Stelea pierduse partida de șah.

Amîndoi intrară în salon, Stelea, cu

ochii rătați și strălucitori de nervozitate, iar Paul, arătându-l cu un gest de triumfător:

— Uitați-vă la mutra lui Stelea!.. Ha! Ha! Ha!.. E bun de expus într'o panoramă!..

Ca toți jucătorii pasionați de șah, Stelea, cînd pierdea, avea aierul pe care poporul l-a plasticizat atît de bine în imagina de: «curcă plouată.» Și prin figura asta ridiculă, întărîta rîsul și glumele lui Paul:

— Cîntă'i un marș funebru, Ireno!

Stelea își recunoștea greșelile:

— Am jucat distrat... Mă temeam să nu întîrziez: la zece ore am o întîlnire cu un prieten la circ. Alt-fel....

Și cu orgoliul exagerat al jucătorilor, povesti cîte-va partide celebre cari le jucase cu șahiști vestiți, din care ieșise mai tot d'auna biruitor.

Irena întrebă:

— Ce circ a sosit în oraș? Noi nu știm nimic.

— Circul lui Sidoli, răspunse Stelea. E

de trei săptămîni aici. Eu mă duc, aproape în fie-care seară.

— Are cai frumoși? întrebă Paul.

— Minunați! Vino să'i vezi.

— Dar clovni? întrebă Irena.

— Admirabili!

— Ah, ce mult îmi plac clovni! Ei mă fac să rîd ca în copilărie...

— Pe mine, une-ori, mă impresionează dureros oamenii aceștia, zise Aldea. Meseria asta de-aface să rîză oamenii, în fie-care seară, e neîncipuit de tristă!..

Paul își aduse aminte că odată, fiind în Paris, întîlnise de mai multe-ori într'un birt un om ras, slab și grozav de urît. Era tot d'a-una tăcut, posomorît, ca un egumen care vecinic face rugăciuni și postește.

Intr'o zi, întrebînd pe chelner cine este? i s'a răspuns: «E un clovn!»

Stelea avea poftă să rîdă de îndușeurile acestea asupra clovnilor:

— Sînt și niște giște dresate, vrednice de văzut. Acestea nu sînt nici triste nici vesele....

Cînd Aldea și Stelea se retraseră, afară începuse să viscolească. Escitat de mîncările gustoase și vinurile scumpe de la masă, Stelea se simțea dispus să petreacă:

— Mergem la circ, Aldea?

— Ași merge cu plăcere, dar am să studiez dosarul unui mare proces de tâlhărie, care se judecă mîine la jurați. Vezi dar, că nu pot.

— Imi pare rău. Ai fi avut prilejul să cunoști pe Nejdroma.

Și începu să fluere.

— Cine 'i asta Nejdroma? întrebă Aldea.

— Ce 'ți spun eu! hai la circ s'o cunoști, și lasă dracului dosarul...

— Nu pot. Ia spune-mi cine 'i Nejdroma?

— O algeriancă!

— Ce face?

— Gimnastică, și joacă danțuri orientale.

— Frumoasă?

— Tot soarele ferbinte din Ajaccio îl are în ochi!

— De sigur, ești în ajun de-a o în-

semna și pe-asta în carnetul nenumăratelor tale cuceriri.

— Am însemnat-o. Dupe spectacol, o iau și supez cu ea. Am învățat-o cîte-va vorbe romînești.

— Caraghiosule!

— Hai, s'o auzi. E o comedie întreagă! La o răspîntie se despărțiră.

Intrînd acasă, Aldea găsi pe omul său de casă, moș Bucur,—așteptîndu-l în anticameră. Il chemă în odaie. Era un biet bătrîn, devotat și blînd.

— Nu te-ai mai culcat pîn'acum, moșule?

Bătrînul răspunse cu mirare:

— Auzi—acuma—na! Se putea să mă cule înaintea d-tale?

— Afară 'i potop, moșule!

— Aud, domnișorule,—viscolește!... Pînă dimineată o să se ridice nămeții cît casa...

— Vai! de săraci! moșule...

Bătrînul se uită înduioșat în ochii stăpinului său, auzind că un «boier» se gîndește cu milă la săraci.

Aldea simțea o nevoie de-a vorbi cu cine-va lucruri indiferente, și de-a nu rămîne singur pe gînduri. Mai tăinuî cît-va cu bătrînul, apoi se închise în odaie, hotărît să nu se mai gîndească la nimic și să studieze cu luare aminte dosarul.

Citea fără întrerupere cîte-o jumătate de oră, și iarăși se simțea furat, pe nesimțite, de visuri dulci, rătăcitoare, par'că ar fi stat într'o sară și l-ar fi ametit parfumurile. Își rezema capul pe-o mînă și sta așa,—clipe? vecinici? Cine poate să-și dea seamă de durata visurilor?

Cînd reîncepea să cerceteze paginile dosarului, unde se constatau cu de-amăruntul toate faptele tilharilor, îi venea să zîmbească. Tilhari și visuri!... O bandă de țigani, pribegi, sălbatici și vecinic flămînzi cari trăiau furînd, prin sate,—iată toată istoria procesului. Și procurorul, cu sufletul plin de visuri, cu poezia blondă a unui chip de femeie, aduna dovadă cu dovadă, tăgăduirile și mărturisirile, pentru a-și întocmi actul său de acuzare.

- Ciudate și dureroase contraste!...

În minutele acelea, el ar fi iertat pe toți răii din lume, atît de bun și generos își simțea sufletul, sub vraja iluziilor lui de iubire.

Și petrecu ast-fel, aproape toată noaptea, cînd cu ochii țintîți în procesele-verbale ale procesului, cînd cu mintea ațurită în ațurări senine.

Două zile mai tîrziu, Aldea se depărta pe aleea de salcîmi care duce spre frumosul parc, situată aproape de marginea orașului, către miază-zi. Gerul era aspru, iar sub soarele, ce se ivise de dimineată pe un cer curat, zăpada înghețată strălucea ca o pulbere de diamante.

Era dupe amiază.

Aldea mergea fără țintă, și voia să se ducă așa un drum lung, prin frigul și lumina acestei frumoase zile de iarnă. Îl fermeca albul strălucitor al zăpezei, așternută pe drumuri, pe acoperișurile caselor, pe arbori, pretudindenî.

Albastrul cerului era limpede și rece; soarele avea o strălucire neobicinuită. Cîr-

duri repezi de vrăbii risipeau în văzduhul iernatic ciripiri vesele. Drumeții erau rari. Din cînd în cînd, trecea prin mijlocul șoselei cîte-un lung șir de săniî țărănești, încărcate cu lemne.

Dus pe gînduri, lăsat în voia pașilor săi Aldea se apropiase de parc, fără să știe. Vru să se întoarcă, dar zărind un cupeu la intrarea parcului se îndreptă spre partea aceea. Il împingea curiozitatea de-a ști cine venise să se plimbe pe sub teii nișii ai parcului, care în vreme de iarnă era pustiu; dar în acelaș timp îl înfioră și o presimțire: «Dacă ar fi Irena?»...

La gîndul acesta simți că inima își iuște bătăile, și se opri o clipă în loc să-și stăpînească emoția.

«Și dacă ar fi singură!...»

Fu peste puțină să-și ridice, în cîte-va minute, schela unei porniri, a unei hotărîri, în cazul cînd ea n'ar fi însoțită de nimeni. Bătăile inimei deveneau mai dese și îi răsturnau ori-ce plan și ori-ce scop. Se lăsă dar în voia inimei să 'l călăuzească ea pe drumul ori-cărei împliniri, fără ajutorul nici unui raționament.

Intră în parc, abătîndu-se pe-o alee mărginașe.

Teii erau încărcăți de zăpadă; iar pe virfurile lor ciorile se adunau la sfaturile lor zgomotoase. Aci gerul era și mai puternic.

Străbătu o alee mărginașe și nu întîlni de cît grupurile de ciori, cari speriindu-se la sgomotul pașilor săi, se ridicau tipînd în văzduh. Abătîndu-se pe altă alee, ce se prelungea pînă în malul unui eleșteu, zări o femeie, înfășurată într'o mantilă îmblănită, privind cîmpia vastă desfășurîndu-se albă și strălucitoare, dincolo de eleșteu.

O recunoscui: era Irena.

Îndreptîndu-se spre dînsa, ea întoarse capul și cum îl văzu, îi ieși înainte cu o bucurie nestăpînită:

— A!.. ce împlinire fericită!

— Pentru mine e o fericire cum nu mi-ași fi închipuit-o nici în vis!..

— N'am venit de cîți-va ani pe-aici, și azi dimineată cum m'am sculat primul meu gînd a fost să fac o plimbare în parc...

— Eu intru aici pentru întâia oară...
Mă plimbam pe șosea, și nu știu ce mă
îndemna să mă abat în parc...

— A! e ceva misterios, адаose Irena,
rîzînd ușor.

— Poate că sufletele noastre și-au dat
întîlnire, fără s'o știm.... 124

Ea rîse din nou.

— Dacă n'ași ști că ai o imaginație
de poet....

Apoi, адаose cu un accent de nepăsare:

— O simplă întîlnire....

Si, ca și cum ar fi vrut să ia altă vorbă:

— Îți plac priveliștile de iarnă? E ad-
mirabil cîmpul acesta alb, alb, alb....

Priviră amîndoi în zare. După o pauză
scurtă, el o întrebă:

— Ești de mult în parc?

— Cîte-va minute înaintea D-tale.....
N'am străbătut de cît o alee și mă o-
prisem să privesc peisajul acesta de iarnă.
Ce păcat că ești leneș și nu te ții de pic-
tură.... Orașul nostru are o seamă de îm-
prejurimi frumoase.

— Ai dreptate: ce păcat!.... In minu-

tele acestea chiar am o priveliște, cum nu
am văzut nici odată.

Ea îl privi mult, neîntălegîndu-l.

El șopti:

— Dacă ai ști ce frumoasă te face gerul!

— Da?....

Și, rîzînd;

— Schițează-mă pe album.... ca în pă-
dure. Mai ții minte?

Apoi schimbînd înadins vorba:

— Să ne mișcăm puțin, domnule Al-
dea, că încep să îngheț....

Și pe cînd se depărtau pe-o alee largă
el repetă cu același glas, care începea să
trădeze începutul mărturisirii sale:

— Ești uimitor de frumoasă!

Ea se silea să pară că aceste cuvinte
o fac să rîdă:

— Domnule Aldea, orî par'că mă vezi
cu.... alți ochi.

— Te înșeli: sînt aceiași ochi, pe cari
i-ai fermecat de cum te-am văzut....

— A!.... Și mi-o spuî atît de tîrziu?
răspunse ea cu acelaș zîmbet de cochetărie
ironică. Sînt incredîntată însă că d-ta tre-

bue să aibă în imaginația d-tale concepțiuni de frumuseți mai ideale de cât cele pămîntestî. Nu'î așa domnule visător? Eu n'am uitat ce mi-ai spus că'ți place să treci prin viață.... singur.

— Cum ai înțeles cuvintele acestea?

— Intr'un sens rău.... pentru d-ta.

— Lămurește-mi acest sens.

Ea tăcu un minut, apoi zise:

— Nu pot.... sau.... nu e timpul.

— Mă-e de ajuns să știu că te gîndești la cuvintele mele.

— Fără îndoială: și la gusturile d-tale chiar....

Ea își desfăcu colțul blanei, lăsînd să se vadă floarea prinsă de-asupra inimei.

— E floarea d-tale favorită, adăugă ea încet și privindu-l în ochi.

— Am căutat și eu chiparoase și n'am găsit.

— Îți voi trimite eu una.

— Nu,—mai bine dă-mi camelia asta.

— Ah!

— Nu vrei?

— Ba da; dar....

— Dar?

— Mă despartî.... de-o imagină.

— Această floare ține locul unei imagini?

Ea răspunse printr'o mișcare a genelor.

— Imaginea cui? întrebă el.

Se opriră în loc.

— Nu mă'ntreba mult.... nu vroiu să știu totul!...

El îi luă o mîină:

— Ireno!

Ea vru să-și retragă mîina.

— Nu, nu.... nu vroiu să-mi spuî nimic....Te rog....fii cuminte.... Ai uitat că sîntem prieteni?

— Ireno! ascultă-mă....

— Ah! Doamne!....

— Pentru ce mă oprești să-ți mărturisesc acea ce inima mea nu mai poate să ție ascuns? De ce cauți să-mi înlături această mărturisire?

— Fii bun domnule Aldea.... te rog nu-mi vorbi nimic....

— Spune-mi cel puțin, că mă'ntelegi, că știî ce se petrece de atîta vreme, în singurătatea sufletului meu....

Ea tăcea, în prada unei neliniști din ce în ce mai mare. După o pauză el urmă:

— Sau.... rîzi de mine.... spune-mi că sînt un nebun.... că nu mă iubești!

— Te rog, nu-mi cere să-ți spun nimic.... nu pot....

— Spune-mi că nu mă iubești....

Ea tăcea; dar la fie-care cuvînt al lui se apropia tot mai mult de el, ca și cum ar fi vrut să i se lipească de corp.

— Spune-mi că nu mă iubești!...

Cuvintele lui o dureau. Ea înțelegea că ar fi putut cu un răspuns să-l depărteze pentru tot d'auna, să întrerupă cu un gest urzirea tainică a visului lor de iubire. Dar clipa aceasta de mărturisiri venise pe neașteptate; ori-ce intervenire a conștiinței era zadarnică, ea nu mai putea rezista sentimentului ce se manifesta într'un mod firesc și puternic.

Cînd el simți că glasul ei se înmuia, că mîna ei strîngea pe a lui, tremurînd; n'o mai întrebă, îi căută răspunsul în ochi și pe gura-i ce se întinde-a spre gura lui, sfioasă.

Aldea o sărută lung.

Ea se zmulse din brațele lui, aruncînd în juru-i priviri îngrijorate; apoi își zîmbiră unul altuia, ca doi copii timizi cari, la un moment dat, s'au arătat îndrăzneți.

Sînt așa de spontanee și simple înțelegerea inimilor, cînd le lași în voia lor!..

Își urmară plimbarea.

— Și cu toate astea, zise el, ce grea și ce serioasă ni se pare întîia mărturisire!...

Ea rîse:

— O, da! foarte *serioasă*!

— Dar această mărturisire eu ți-o făcusem de mult!

Ea păru că 'l dojenește cu o naivitate adorabilă:

— Ba nu.... ai tăcut tot d'auna.

— Sînt tăceri cari spun mai mult de cît vorbele. Era și firesc să ne iubim și să ne înțelegem! Adu-ți aminte cum ne-am cunoscut pentru întîia oară...

— De cîte-ori nu m'am gîndit!.. Spune-mi drept: ce impresie ți-am făcut atunci?

— Nici o impresie de uimire sau de

surprindere, — căci par'că te așteptam să te ivești.... Un moment m'am gândit să te cert: de ce întârziaseși atât de mult?..

— Acum văd cât ești de vină!... Tu visai prea mult.... De câte ori n'am fost singuri, Nestor! Mă-ai vorbit tu vr'o dată de iubirea ta?

— Credeam că vei ghici-o? Și-apoi, la ori-ce moment îmi repetai să-ți fiu numai prieten.

— De frica de-a nu mă uita prea curînd.... Eu credeam că nu simțeaî nimic pentru mine.

— O! cât te-am dorit, după despărțirea noastră. Odată am încercat să te uit; știam că ești măritată, te credeam fericită; cînd te-am reîntîlnit însă, am văzut că eraî tot visul meu de odinioară, și că sufletul tău mă aștepta...

— Acum mă vei iubi tot d'auna?..

— Tot d'auna!

— Să nu ne spune-mi vorbe mari, dar ține minte: în ziua cînd nu mă vei mai iubi, vei face din mine cea mai nenorocită femeie...

— Irena mea!..

Soarele cobora spre apus.

Ei străbătură încă o alee, tăcuți, apoi se opriră.

— Vino să mă vezi, miine. Peste cîte-va zile plecăm la țară, pentru a petrece sărbătorile Crăciunului. Paul a invitat și pe amicul tău Stelea.

— Și cât veți sta la țară?

— Pînă după anul nou. E mult?

— Ingrozitor de mult!

Ea își desfăcu blana și desprinse camelia de la sîn!

— Floarea asta îți va ține de urît!... *De acuma nu mai ești.... singur.* Vino negreșit miine.

Și se depărtă.

Dupe cîte-va minute, Aldea auzi cupeul pornind spre oraș în trapul cailor.

IV.

C..., 23 Decembre, 189...
11 ore, noaptea.

Irena mea,

«De ce nu ești lângă mine în clipele acestea?

Nici odată nu m'am simțit atât de singur! Tăcerea din jurul meu are ceva haotic, și noptea mi se pare că durează de veacuri.... Așa va fi când se va stinge soarele; și cei din urmă oameni se vor iubi, cum nu s'au iubit nici odată oamenii,—cum te iubesc eu acum!

Mi-ai imprimăvărat sufletul cu sărutarea ta și mi l-ai făcut mai dornic de mângâieri și sărutări.

Dacă ar fi să nu te mai întâlnesc de-acum înainte, ași muri de nostalgia acestei sărutări, cum mor unii exilați de dorul cerului din țara lor.

Închid ochii și rămân, așa, pierdut, să re-trăiesc din nou eternitatea acelei sărutări. Dar nu mă satur, cum pământul nu se satură de soare.

Ai multe sărutări pentru mine? Sint mai multe de cât stelele? Mai multe de cât suspinele și lacrimile oamenilor? Păstrează-mi-le mie, numai mie, visul meu fără seamăn!

Eu, care mă credeam predestinat unui trai fără noroc și fără senin, mi-am urzit, în durerea mea, un vis de fericire mai ideal de cât și l-ar fi putut închipui un fericit; întocmai ca acei orbi, cari în întunericul lor vecinic, pot să-și închipuiască un univers mai frumos de cât cel real.

Când te-am întâlnit, pentru întâia oară, rătăcită în pădure, erai visul meu căutându-și sufletul în care să-și facă cuibul.

Și atât e de adevărat că te purtam în suflet, înainte de a te cunoaște, că într-o seară de iarnă,—aveam două-zeci de ani,—stînd singur într-o odaie, ca și acum, mi s'a părut că îmi bați în ușe, intri în casă și te așezi lângă mine ca o prietenă veche, să mă dezmiierză și să stăm la vorbă. Nu voi uita nici odată vedenia aceea divină. Mi s'a părut că era i-coana primăverii rătăcită în iarnă, cerindu-mi adăpost....

De ce nu ești lângă mine în clipele acestea?

Par'că te văd zîmbind! Știu eu că trebuie să mă socotești un biet suflet deșolat de visuri.

Dacă te-ași lua de mîna și te-ași purta pe drumurile copilăriei și adolescenței mele, ai crede că te duc într-o stepă unde n'a strălucit nici o dată soarele, n'a răsărit nici o floare și nu s'a auzit nici un glas de pasăre. Stepă aceea e copilăria și adolescența mea. Și pentru ca s'o pot străbate, am înfrumusețat-o cu visurile mele: i-am creat eu soare, flori, cîntece...

Știu că această deprindere exagerată cu visurile e bolnăvicioasă și îți slăbește din energia morală care îți trebuie în lupta pentru existență. Pe un visător decepțiile îl găsesc mai dezarmat.

Dar nu mă tem: iubirea ta e un adăpost care mă va ocroti de toate relele. Tu mă vei face fericit, bun și puternic.

Îmi închipuiesc că în momentul acesta ești singură în salonul tău și te gîndești la mine. Mă vezi? Întrerup scrisoarea și-mi acopăr fața în mîini. E o voluptate nesimțită de nimeni încă, de-a mă închipui la picioarele tale, sub ochii și gîndul tău.

Și, așa, ca prin farmec, re trăim o scenă dintr-o poveste foarte veche:

«Tu ești regină într-o țară unde toți oamenii sînt grași, proști, și nesimțitori. N'au altă în- deletnicire de cît să stea în fața unei tarabe

să speculeze și să înșele. În țara acestor pîn-tecoși, s'a născut odată un poet mare și a murit de foame; iar un erudit care a ținut o conferință despre *altruism*, a fost ucis cu pîetre pe stradă.

«Intr'o zi, tu stai la fereastră, lîncezind de urît și de singurătate. Eu, din întîmplare tocmai atunci treceam pe sub fereastra ta.

Eram zdrențuros îmbrăcat, și umblam cu părul în vînt, recitînd, în gura mare, un sonet de Eminescu.

M'ai zărit, și ai trimis slugile să mă chîeme în palat.

Te-ai minunat cînd în loc de pîntec, de cîntar și de chimir, ți-am vorbit de ideal de visuri și de iubire.

Ți-am plăcut și m'ai făcut pajul tău.

Iar între noi, făcuserăm o învoială: pentru o poezie recitată, îmi dai o sărutare.

Și n'aveam altă grijă de cît să 'nvăț pe toți poeții lumii pe din afară....»

Sau..... mai bine alt-fel, — povestea asta mi se pare banală, — dar cum?

Vino!... vino să facem din iubirea noastră o poveste cum nu s'a mai închipuit, cum nu s'a mai spus încă...»

Nestor.

Vinturenii, 29 Decembre, 189...

Iubitul meu Nestor,

«In ziua cind factorul poștal ne aducea corespondența și ziarele, în care se afla și scrisoarea ta, Paul era în salonașul meu. Dînd peste scrisoarea ta, s'a uitat cit-va timp la ea, zicîndu-mî :

— Aî o scrisoare.

— A ! de la d-șoara Bérny, am esclamat eu, și aproape î-am zmulso din mîini.

Ah ! ce moment groaznic ?

Cînd am rămas singură, am *sfîșiat* plicul (n'am putut înțelege nici odată cum cine-va poate avea răbdarea să «rupă metodic» un plic).

La prima cetire, n'am putut înțelege nimic; așî fi vrut să coprind și să pricep dintr'o dată. toate cuvintele. Tremurînd, am strîns scrisoarea pe inima mea; inima a înțeles-o într'o clipă.

Toți oamenii spun cuvinte atît de frumoase cînd iubesc? Atunci, pentru ce nu ne iubim tot d'auna, ca să putem vorbi vecînic o limbă dumnezească ?

Mî-ești drag cum nu mî-a fost cum nu-mî va mai fi nimic în lume. Tu îmi farmeci și ochii și sufletul.

Mă 'ntrebî dacă am multe sărutări, multe dezmierdări pentru tine?

Sînt nesfîrșite, nesfîrșite,—și numai pentru tine !

Te voiî face fericit așa cum visezi tu.
Ești iubirea mea dintîi, — și din urmă».

Irena.

Vinturenii, 2 Ianuarie 189...

Prietene Aldea,

«Petrecem de minune!

Luî Paul îi pare foarte rău că nu s'a gîndit să te invite și pe tine la țară; saî mai bine zis, că se gîndește tocmai acum.

Eu i-am spus neted : «Tu gîndindu-te prea mult la caî, uiți să te gîndești la oameni.» La această vorbă de spirit, amicul nostru a.. căscat.

Nu știu dacă omul acesta cască tot d'auna într'un mod inconștient, dar căscatul său îmi face impresia unui sistem filosofic mai genial de cit al lui Schopenhauer.

Inchipuește-ți un om care, în fața orî cărei lovituri a vieții, ar ști să caște ! Acest om ar învinge viața!...

E o filosofie care așî recomanda-o tuturor, chiar bărbaților predestinați..... coarnelor. Acestor mari nenorociți în loc de : «Tue-la !», le-așî zice : «Cască și..... treci !»

Ah ! arta, marea artă de a ști să.... caști!...

Pe aici ninge într'una. E însă o privesc de o nespūsă frumusețe să vezi cum ninge la

țară. La țară toate au un alt farmec: vîntul, ploaia și ninsoarea de aici, nu se aseamănă cu vîntul, ploaia și ninsoarea de la oraș.

Pînă acum am făcut patru partide de vînațoare, în pădurea de fagi, după moșia lui Paul. E o pădure uriașe, pe care abia o poți străbate în cîte-va ore.

Iată victimele cari le-am făcut:

Paul:	14 iepuri
»	1 lup
»	3 vulpi
Eu:	8 iepuri
»	zero lupi
»	zero vulpi
Socru lui Paul:	zero iepuri
»	zero lupi
»	zero vulpi
»	o cioară

O adevărată poemă împușcarea bîetei ciorii!..

Ne întorceam acasă, urmați de două sănii în cari pusesem vînaturile. Socrul lui Paul era foarte îndîrjit că nu putuse vîna nimic. Paul nu l' lăsa în pace, îl tachina mereu.

La marginea satului, întîlnim un cîrd numeros de ciorii cari se îndreptau spre pădure.

Paul n'are de lucru și se adresează către socru-său:

— Mă prind că nu ești în stare să doborî nici o cioară.

Atît i-a trebuit! De-o dată îl vedem că 'și încarcă arma și trage în grămadă: bang!

O cioară cade jos moartă.

Atunci, celelalte încep să sfișie tăcerea cu țipete sălbatice, rotindu-se mereu în jurul tovarășei lor moarte. Era o alarmă de groază și de jale. Noi ne depărtasem mult, și ciorile plîngea încă de-asupra celei moarte.

Scena asta m'a impresionat dureros. Ce simt animalele în fața morții? Iată un colț interesant și tainic din psihologia animalelor.

Și fiind-că veni vorba de psihologie, dă-mi voie să-ți destăinuiesc și ție o observație, culeasă din domeniul unei psihologii mult mai delicate: a femeilor.

În vreme ce noi petrecem, M-me Lucian are aierul de-a se plictisi. De ce? Mister!

Paul nu e un bărbat făcut să știe a amuza o femeie; prea cască mult.

De altfel, toată lumea e de acord, și eu de acord cu toată lumea, că cea mai desăvîrșită armonie domnește între această perechie.

De cît... o femeie care începe să se plictisească, e în ajun să strice armonia...

Ia seama că vorbesc, în general...

Dar crede-mă: eu am pledat într'o sumă de procese de divorț, în care adulterul fusese făptuit pentru-că femeia se plictisea prea mult.

Cei mai mulți oameni, fie din cauza afa-

cerilor, fie din alte motive, își neglijează femeile în tot timpul zilei; unii si le neglijează și în timpul nopții.

Atunci,—ce vrei să faci bieteale femeii? Ele și-au făcut din amor (?) marea și unica lor indeletnicire.

Trebuie să emancipăm cât mai curînd femeile; să le dăm și lor drepturi politice și sociale; să le dăm ocupații, în sfîrșit.

Cînd femeia nu se va mai plictisi, statistica adulterului va scădea cu 80 %.

Dar ce stau eu să-ți înșir la prostii?

Mîncă bine și dormi liniștit; restul e mai puțin interesant».

Alex. Stelea.

C..., 3 Ianuarie, 189...

Seumpă Doamnă Lucian,

«Imi vine să mă pedepsesc, să mă pun în genunchi, să mă trag de urechi, pentru nesocotința de a nu fi primit gentila d-tale invitație la țară.

Pentru o bîată ființă, străină și singură, ca mine, nu e nimic mai plictisitor și mai trist ca o vacanță.

Cînd sînt printre elevele mele mi se pare că sînt în familia mea. Iar cînd sînt singură mă iau la ceartă cu viața, pentru a-î spune,

că tot d'auna față de mine, a fost nedreaptă și crudă din cale afară.

Singurul meu tovarăș, cu care împărtășeam urîtul și singurătatea, nu mai există.

Mimi a murit!

Sînt dezolată!

De cîte-va zile, observam că nu mîncă, se ascundea sub pat și era tristă. Cînd o cheamam pe genunchii miei: «Mimi dragă, ce ai tu, Mimi?» ea abia îmi răspundea c'o voce stinsă: «mău... mău....»

Am presupus că e bolnavă și am chemat un doctor veterinar, care a și venit în grabă.

A examinat-o aproape un ceas, și a găsit că e o stingere treptată a puterilor, apropierea morții provenită din bătrînețe.

Mimi avea un-spre-zece ani, o vîrstă destul de înaintată pentru pisică.

Patru zile după vizita doctorului, Mimi a murit, ca un copil, pe perna canapelei, unde îi plăcea atît de mult să doarmă în timpul sereii, pe cînd eu lucram sau citeam.

Bîata! bîata Mimi! Am plîns-o din adîncul inimei, cum își plîng mumele pierderea celui dintîi copil.

Era un animal foarte inteligent și cred că mă iubea.

S'a creat o legendă falsă asupra pisicilor, că ar fi necredincioase, ipocrite și rele. Ele

poate sint puțin orglioase, dar nici o dată... canali!, cum zice François Coppée.

Pentru a fi tot d'auna aproape de Mimi, am îngropat-o în grădinița mea, sub un cais. La primăvară vor cădea flori albe pe mormintul ei !....

Toată lumea care mă cunoaște și căreia i-am împărtășit durerea mea, a fost dureros mișcată

Deună-ză, la serata doamnei Selivescu, am întâlnit pe gingașul nostru trubadur d. Arghir Spadasinescu. Mi-a făgăduit că va scrie un epitaf pentru Mimi.

Printre invitați era și d. Nestor Aldea.

Nici o dată nu l-am văzut atât de vesel și vorbăreț. A dansat chiar un vals cu doamna Selivescu,—el, care găsea că dansul e ridicul și imoral!

La butonieră purta o chiparoasă, o floare care par'că e de zăpadă. Îmi place forma ei, dar nu-î pot suferi parfumul. Ah! zambilele !..

Nu știu de ce, dar în seara aceea, tinărul Aldea mi s'a părut.... prea fericit. Mie îmi sînt cam antipatici oamenii «prea feriți» mi se pare că nu fac parte de pe pămîntul nostru.

Cum poate să fie cine-va »prea fericit?». Eu nu înțeleg lucrul acesta. Înțeleg a fi prea nenorocit, prea trist, prea desperat; dar prea fericit ?

Poate că cine-va e prea fericit numai cînd iubește. Poate !..

S'a petrecut bine în seara aceea.

O singură plictiseală numai: d. Spadasinescu ne-a recitat o poemă epică în două-zeci și patru de cînturi; fie-care cînt de cite o mie de versuri. Un ocean de rime!

La jumătate cîntului al doilea, domnișoara Rozini, s'a prefăcut că leșină și d. Spadasinescu a întrerupt cetirea, reamînind ca s'o urmeze la o viitoare serată, la care mă voiu feri să fiu.

Răspunde-mi ce faci și cum ați petrecut sărbătorile.

Dacă d. Paul a vinat mulți iepuri, aduceți-mi și mie unul. Mă înnebunesc după «iepure cu masline».

Salutările mele la toți.

Louise Berry.

C..., 8 Ianuarie, 189...

Dragul meu Stelea,

Ce fericit ești tu !

Cum știi tu să te strîmbi de rîs la toate înfruntările vieții! și cum poți tu să te obișnuiești cu toate mediurile și cu toate împrejurările!

Mă prind că ai izbuti să te faci simpatie

chiar urșilor și să ajungă a trăi destul de larg și vesel în societatea lor.

Ce mare, ce neprețuit dar ți s'a dat!...

Care va să zică, de mai mult de două săptămîni, petreci de minune între admirabilul domn Paul Lucian și între soacra și socrul d-sale! Ziua împuști iepuri și seara joci șah sau conțina oarbă cu socrul sau cu soacra....

Bravo ție!

Ai dori de sigur să ști ce fac eu?

Ascultă și judecă: în ziua de anul nou s'a ținut la Ateneu o conferință, intitulată: «A doua zi dupe nuntă», de către un tinăr profesor care predă matematicile. Numele său îmi scapă din memorie.

Timp de o oră și trei sferturi, conferențiarul a vorbit despre isprăvile armatei romine la Plevna; despre ultimele cercetări astronomice asupra planetei Marte; despre cele mai moderne metoade de a se scrobi gulerile de bărbați, și despre rolul tobei mari în operele lui Wagner.

Conferențiarul a fost foarte aplaudat; iar damele, mai ales, aveau aierul că «savurează» această interesantă dizertație.

Un moment am fost foarte mirat că domnul conferențiar se depărtează cu totul de titlul conferinței sale; dar observînd cu ce sfințenie e ascultat și înțeles de întregul public, mî-am

zis că poate de vină sînt eu care mă țiiu de vechiul și banalul bun-simț că «un conferențiar trebuie să spună ce știe și să știe ce spune».

În altă seară am fost invitat la serata doamnei Selivescu. Lume multă.

D-șoara Berry era în doliu, după moartea pisice sale Mimi. Multora, durerea aceasta li s'a părut ridiculă, dar pe mine m'a înduioșat. Pisicile au jucat tot d'auna un rol însemnat în viața fetelor mari bătrîne.

Spadasinescu ne-a asasinat cu o poemă epică în douăzeci și patru de cânturi, intitulată «Fondarea cetății Roma, Lupoica providențială». Noroc că la jumătatea cântului al doilea. o domnișoară..... Rozini, dacă nu mă'nșel, — tare deșteaptă și nostimă, — a simulat un leșin, și citirea s'a întrerupt.

Cu toate acestea, în mijlocul potopului de plictiseală, eram vesel, — vesel ca nici odtă.

Mă veți întreba de ce? Ți-ași spune dar, mă tem că veți rîde.....

Ei bine, rîzi, fă ce vrei, dar îi voi spune: eram vesel din cauza unei flori!

De zile întregi, căutam pe la toate magazinele de flori să găsesc o chiparoasă, dar nu se afla pe nicăieri. În sfîrșit, o țigancă, vînzătoare de flori, mi-a adus o chiparoasă, pe care am plătit-o foarte scump.

Cum o simplă floare poate să hotărască în sufletul unui om o stare de mulțumire, asta n'ai s'o înțelegi tu cinicule!

Veselia mea a fost remarcată de mai multe doamne, între care și spirituala tină ră văduvă, M-me Garofescu, ai cărei ochi îți plac ție atit de mult.

— Unde ți-e nuanța dumitale de melancolie? m'a întrebat ea, cu un ris malițios.

— Ați dori să v'o împrumut? am întrebat-o și eu cu acelaș ton.

— Nu mi-ar șede bine...

— Tot atit de bine ca și doliul....

După ce am ris puțin, m'a întrebat despre tine. I-am spus că ești dus după vînătoare de iepuri. Ști ce-a zis?

— Cum? a părăsit vînătoarea de inimă?..

Fraza asta înțelege-o cum vei vroi tu.

Alt-ceva ce să-ți mai spun.

Acum patru zile a fost înmormîntarea deputatului Ahil Leușteanu. Din partea guvernului se trimesese o coroană. Corul era urmat de aproape cincî sute de cetățeni.

La biserică și la cimitir s'a ținut șease discursuri.

Locul său la Cameră, rămas vacant, deja a început să scoată la iveală o puzderie de candidați.

Se zvonește despre apropiata opoziție a

patru ziare, de ocazie: unul liberal, altul conservator-junimist, altul independent; iar al patrulea va fi umoristic, intitulat: «Solnița cu piper!» Redactorul, — cunoscutul avocat Barbișonescu, — își propune «să-î pipăreze pe toți!»

Prin cafenele nu vezi de cît politiciani și n'auzi de cît politică.

Aseară, într'o berărie, am fost de față la o scenă, care m'a făcut să rid și m'a întristat, în aceeași vreme.

Doi viitori candidați își aruncau unul altuia grațiozitățile obicinuite în asemenea împrejurări. Și la urma urmei, sfîrșesc astfel:

— Nu vei avea de cît voturile neamurilor tale!

— Tu nu vei avea de cît un vot: pe-al tău!

Atunci, celalt se scoală, și cu un gest grav:

— Bine, vom vedea! «Orî tu orî eu!» cum a zis Gambeta.

Dar cîte alte aspecte ridicule și josnice ale acestei societăți, în care mă simt enervat, și înăbușit, ași putea încă să-ți descriu!... Mi-e groază și mi-e silă însă.

Ah! cine ar putea să mă ridice din proza asta ucigătoare?

Ajutor! Ajutor!

Nestor Aldea.

V.

Alegerea unui deputat la colegiul II-lea, în locul rămas vacant prin moartea lui Ahil Leuşteanu, lua proporţiile unui eveniment sgomotos şi interesant. Se observa în oraş o circulaţie neobicinuită a monezelor de 5 lei, o goană de birji prin mahalale, şi învierea acelor figuri caracteristice de bătauşi, cari întocmesc armatele de mercenari ale candidaţilor, în timpul alegerilor. Cîtă vreme, întâmplările politice se răresc şi îşi urmează cursul lor normal, armatele acestea de mercenari electorali se risipesc, nu se mai văd, par'că le-a înghiţit pămîntul. E destul însă să se pre-

simtă numai că atmosferă politică e încărcată de electricitate, şi ele reapar, trezite de instinctul lor de horde, ca nişte păsări carnivore, cari ghicesc mirosul cadavrelor din depărtări.

Şi ca mai în toate provinciile majoritatea populaţiunii, inaccesibilă îndeletnicirilor şi gusturile artistice şi literare, îşi mulţumea şi îşi ostenea inteligenţa ei marginală, cu toate intrigile, meschinăriile şi spectacolele, cari pot naşte din sbuciumul politice, aşa cum se înţelege şi cum se face la noi!

Dar aceea ce dă un caracter deosebit acestei alegeri, era faptul că Paul Lucian, — Nababul oraşului, — îşi punea candidatura, ca opozant; în vreme ce guvernul susţinea candidatura unui tînăr avocat, Mişu Luca, — un fel de «argint viu» în politică, strecurat prin toate partidele şi disidenţele, şi în sfîrşit rămas credincios, de o cam dată, şefului junimiştilor.

Lupta se dă în condiţiuni expediţionale: guvernul sprijinea candidatura unui tînăr sărac, cu debutul în politică compromis

și foarte rău vădut de majoritatea colegiului al II-lea, — negustorimea, — care ținea să fi reprezentată în parlament de «oameni cu greutate», adică foarte bogați. Oamenii aceștia cred că bogăția este o garanție a cinstei.

Pe de altă parte, candidatul opozant era un om popular prin averea sa mare. Paul Lucian era un om darnic: dedese o sumă însemnată pentru restaurarea unei biserici vechi, făcuse mai multe fântini, cu propria lui cheltuială, în fie-care iarnă, organiza serbări sau baluri în folosul sărăciei; în sfârșit, își câștigase cea mai largă stimă a cetățenilor.

Și lumea, care nu judecă sentimentele omenești cu septicismul amar al lui Rauchefoucauld, nu căuta să-și dea seamă, dacă aceste porniri de inimă, generoase, ale lui Paul erau dezinteresate, sau urmăreau un scop egoistic.

Adevărul e că Paul Lucian, fără a fi fost înzestrat cu temperamentul unui filantrop mare, știa că încrederea și simpatia mulțimei o câștigă mai lezne, cînd ai aie-

rul de a te îngriji și a mîngîia unele din marile ei nevoi. El căuta deci să-și asigure pentru tot d'auna o populațiune credincioasă, care să însemneze forța lui în lumea politică. Era o vanitate. Ca ori-ce om foarte bogat, dar lipsit de o inteligență aleasă și de cultură, socotea că n-avea altă menire de cît să facă politică!»

De sigur, chiar în politică nu putea să rămîie de cît pe planul al doilea, dar toată ambiția lui era să poată ajunge a spune unui ministru: «Izbînda unei alegeri în orașul C..... numai eu o pot hotărî».

Neavînd nici un talent prin care să poată isbuti a se impune mulțimei, el făcea din risipa banilor săi o elocință, o artă oratorică, mai puternică, în societatea noastră, de cît a graiului și a inteligenței. Ce va face în parlament? ce idei politice avea de gînd să urmărească? ar fi fost întrebări de care ar fi rîs în fața naivului care i le-or fi făcut.

Idei politice? iată un cuvînt de care Paul Lucian ar fi făcut mare haz, sau în cazul cel mai indulgent, ar fi... căscat.

Era a două oră cînd Paul Lucian își punea candidatura la deputăție.

Întîia dată, căderea lui și-o datora sie însu-și din pricina unei nesocotințe.

Se anunțase o mare întrunire publică, la care trebuia să ia cuvîntul și Paul.

Sala întrunirii era înțesată de lume. Vorbiseră doi oratori liberali, și alegătorii nerăbdători începură să bată din picioare, și bastoane, strigînd:

— Să vorbească domnu Lucian....

— Să vorbească domnu Lucian....

— Domnu Lucian....

— Domnu Lucian....

Glasul unui cetățean turmentat adăogase:

— că ne-a făcut fîntîni!

Un alt cetățean, din opoziție, îi răs-punse:

— Se cunoaște că beî numai... apă!

Tumultul de glasuri se ridică:

— Domnu Lucian....

— Domnu Lucian....

— Domnu Lucian....

Paul nu se gîndise mai dinainte ce avea să vorbească; era încredințat că e

foarte ușor să repete și el obicinuitele fraze sforăitoare și banale, «praful de aur» cu care se orbește mulțimea de alegători.

Cînd se urcă la tribună, cu aierul mîndru al unui orator aclamat, în sală se împrăștie un murmur de nerăbdare, apoi urmă o tăcere adîncă.

El își înecă privirea în oceanul sutelor de ochi, cari îl țintuiau, îl orbeau ca niște valuri uriașe de lumină. Era o luptă între ochii lui și ochii mulțimei: ori îi stăpînești și îi farmeci, sau cazî învins, amețit sub puterea lor fascinantă. Toată forța mulțimei stă în ochii ei.

Paul sorbi o picătură de apă din pahar, tuși puțin, și începu cu un glas slăbit și schimbat de emoțiune:

— Domnilor!....

Și se opri. Cuvintele nu veneau.... Ce se făcuseră «obicinuitele fraze sforăitoare și banale»?

Încercînd să ridice glasul, se auzi o horăitură în gîtlej, ca la un om care s'a înecat cu un os:

—Îîîîî.....

În sală: aceeași tăcere, aceeași grozavă fixitate a sutelor de ochi. Dacă în momentul acela, cine-va ar fi strănutat sau ar fi făcut o rîșcăitură cu bastonul, poate că ar fi produs o mișcare în auditor, iar în sufletul oratorului încremenit o descărcare a emoției. Dar nimic...

Paul se adresează din nou:

— Iubiți alegători!...

Apoi, ridicînd brațul, ca un om care vrea să înceapă pe un ton larg și solemn, se auzi aceeași horăitură a gitlejului:

— Iiiiiii!.....

Și,—iarăși tăcere!

Fu un moment de cumplită impresie: întregul auditor părea că suferă, că e supus unui chin de nerăbdare și înmărmurire.

Paul începea să nu mai vadă: între ochii lui și-ai alegătorilor se desfășura o ceață, care devenea din ce în ce mai groasă. În cap simțea un gol nețărnut și un vuiet neîntrerupt, ca acela pe care îl fac scoicile de mare.

Cu toate astea, încercă ultima forțare:

— Cetățeni!....

În ochi i se ivi o energie ciudată, o încordare a voinței. O secundă sala întreagă fu înfiorată de un murmur de bucurie adîncă.

— Aaaaaa!.....

Din nou însă se auzi nota gitlejului, de astă dată, lugubră și ridiculă:

— Iiiiiii!.....

Sala izbueni în rîs.

Paul avea figura unui om care se deșteaptă dintr'un somn cataleptic și se vede culcat într'un coșciug, gata de-a fi înmormîntat.

Cîți-va prieteni îl înconjurară, spunîndu-i cuvinte de încurajare, iar alții îl îndemneau să bea apă; unul dintre ei se adresează către un cetățean din public să aducă în grabă un păhăruț cu coniac.

Președintele adunării după ce lămuri cazul de emoțiune neașteptată care împiedecase pe orator să vorbească, declară întrunirea închisă.

A doua zi, la o întrunire a opoziției, un orator striga înversunat:

— Și pe cine voiți să trimiteți în parlament, domnilor? Pe un neputincios, a cărui elocință stă toată în gitlej? Ar fi să aruncați rușinea și ridiculul asupra orașului nostru, și de acest lucru nu vă cred în stare!

La alegeri, Paul a căzut.

Întimplarea aceasta ridiculă îi amintea să nu se mai înfățișeze înaintea alegătorilor, nepăsător și nepregătit. Și de cum se hotărîse să-și pună candidatura pentru a doua oară, înția preocupare era aceea de-a ști ce avea să vorbească la întrunirea care o anunțase prin ziare și prin afișe mari colorate.

Preocuparea aceasta îl făcea singuratic, îl pironea ore întregi pe fotoliul din odaia lui, muncindu-i creierul, frământîndu-i gândurile pînă îi provoca dureri de cap îngrozitoare. Nu izbutea însă să închege nici un șir de idei.

Om fără cultură, cu o inteligență mărginită și leneș, lipsit chiar de elocință înflăcărată a entuziasmului demagogic, se vedea cu desăvîrșire neputincios de-ași ri-

dica mintea din starea ei de inerție, la care o deprinsese din copilărie. El părea făcut numai din mușchi și din grăsime, în care nervii erau insensibili ca niște frînghii de rufe.

Desperat, se adresase amicului Alexandru Stelea:

— Dragă Stelea, fă-mi un serviciu; și cînd voi ajunge ministru, te voi trimite ambasador în Constantinopol.

Stelea îl întrebase:

— Ce serviciu?

— Scrie-mi discursul pentru viitoarea întrunire.

Celălalt nu-și putuse stăpîni rîsul:

— Vrei să-l citești înaintea alegătorilor?

— Ba nu; îl voi învăța pe din afară ca pe o lecție.

— Vorbești serios?

— Foarte serios!

— Și ce fel de discurs să scriu?

— Frazе multe... fraze pompoase!.. Scamatorii bre! Ce să-ți spun eu; te pricepi tu.

— Bun!... Hîrtie și condei!

Intr'o jumătate de oră, Stelea îi întocmise un discurs, care nu era lipsit nici de idei, nici de cuvinte meșteșugite.

Ca un școlar care se pregătește pentru un examen greu, Paul sta ceasuri întregi, închis în odaia sa, silindu-se să învețe pe din afară discursul. Frazele intrau în memoria lui cu o îndărătnicie chinuitoare, păreau că se prind, că vor să rămîie, apoi, de-o dată, se risipeau par'că ar fi suflat cine-va într'însele. Unele cuvinte i se păreau neînțelese, nu le rostise și nu le auzise nici odată: erau citații latinești din *Filipicele* lui Cicerone, cu care Stelea împetrităse mai tot discursul. Aceste cuvinte îi plăceau prin sonoritatea lor gravă, și, de și bunul său simț îl sfătuia să nu se expue primejdiei de a le rosti în public, totuși era încredințat că avea să producă cu ele un efect înmărmuritor față de dușmanii săi politici.

Cu cîtă nerăbdare aștepta el ceasul să se răzbune de rîsul și batjocora, cu care

îl acoperiseră adversarii săi, în seara cînd pățise rușinosul fiasco!

Și mintea lui se trudea, mecanicește, să învețe pe de rost pomposul și marele discurs, pe care Stelea, cu obicînuita lui manie de-ași bate joc de cei bogați, îl garnisise cu un fel de erudiție ridiculă.

Din vreme în vreme, Stelea îi făcea cîte-o vizită, vrînd să-i dovedească grija și devotamentul său de prieten. Și cu seriozitatea prefăcută a glumeților, se interesa cu deamăruntul, îl întreba:

— L-ai învățat tot?

Paul îi răspundea rușinat:

— Abia jumătate.

Stelea făcea pe supăratul, îl dojenea:

— Ești un leneș.... Probabil că azi noapte ți-ai pierdut vremea la club....

— Nu, zău Alexandre.... am stat acasă....

— Ai nota trei la conduită.

Elevul și dascălul deveneau neserioși, se puneau pe rîs.

Intr'o Vineri, Paul îl chemase în grabă, să-i rostească pe din afară discursul întreg.

Erau singuri în odaie. Stelea se răstur-

nase pe o dormeză, iar Paul, în fața lui lîngă o masă din mijlocul odăii, grăia rar și apăsător frază cu frază. Chiar citațiilor latinești le dedese accentul lor adevărat.

Cînd sfîrși, Stelea îl felicită, dar fără entusiasm. Paul văzu că nu-i făcuse o impresie desăvîrșită, și-l întrebă:

— Mi se pare că nu ești tocmai mulțumit?

— Drept să-ți spun: nu.

— De ce?

— Ți lipsește ceva....

— ?

— Principalul...

— ??

— Ți lipsește gestul! Mi-ai făcut impresia unei marionete. În tot timpul discursului ai ținut mîinile vîrîte în buzunare. Trebuie să ții mîinile afară și să le miști...

— Bine, să le mișc dar cum?

— Se înțelege, fie-care frază trebuie s'o însoțești și de expresia gestului.

— Dar glasul?

— Glasul merge....

Atunci Stelea s'apucă să-i lămurească

ce gest trebuia să întrebuințeze pentru cutare pasaj, pentru cutare citație, sau pentru cutare frază mai caracteristică. Paul îl asculta și îl observa cu toată luarea aminte. Iar pentru sfîrșitul discursului, Stelea îi indică gestul faimos al lui Mirabeau.

Cînd Paul fu sigur că învățase și înțelesese totul, începu să cerceteze prevederile amicului său:

— Ei, ce zici? cad din nou sau m'aleg?

Stelea îl asigura de izbîndă. Candidatul susținut de guvern era antipatic tuturor alegătorilor. Este adevărat că poliția avea să facă cele mai mari ingerințe, căci, după cum circulau zvonurile, guvernul înștințase pe prefect și acesta pe polițaiu, că menținerea lor în slujbă atîrna numai de reușita candidatului său. Dar cum colegiul al II-lea dedese adese ori dovezi de independență și de energie, temerea nu era mare.

Candidatul independent însă putea să provoace balotaj. Acest candidat încurea prevederile de reușită.

Era un tînăr avocat, care făcea mult zgomot în jurul său, redactînd ziare stupide, scriind broşuri idioate contra socialistilor şi democraţilor, arătînd o mare nerăbdare de-a parveni cît mai repede şi pe ori-ce cale. Atît prin manifeste cît şi prin discursuri, el îşi făcea un însemnat merit personal din faptul că strămoşii, părinţii şi el însuşi fuseseră născuţi în C...

Şi pretutindenî repeta: «Sînt fiul oraşului meu. Alegeţi pe fiul oraşului vostru!»

Şoviniştii se ademeneau cu fraze de-acestea, şi el căuta atunci să străbată în genealogia celorlalţi candidaţi. Pe Mişu Luca, îl găsea un grec pripăşit din Braila, unde un strămoş al său fusese băcan şi dedese faliment.

În neamul lui Paul descoperea un bulgar contrabandist care fusese prins în mai multe rînduri, şi în sfîrşit pe cînd încerca să evadeze dintr'un penitenciar fusese împuşcat de un soldat.

Stelea puse la cale planul unui tîrg: candidatul acesta umbla să-şi tarifeze conştiinţa, ei bine, o vor cumpăra-o.

Paul nu prea înţelegea:

— Adică cum?

— Foarte simplu: îi vom cere să-şi retragă candidatura, să ne treacă nouă voturile lui, şi în schimb...

Stelea se întrerupse, complectînd fraza printr'un gest, care arăta că-î vor da o sumă oare-care de bani.

— Cam cît? întrebă Paul.

— Cu o mie de lei îi cumpăr nu numai conştiinţa dar şi limba din gură.

Paul rîdica din umeri se îndoia:

— Nu cred.

— Ei bine, eu fac pe samsarul!... Îţi voi arăta că nu cunoşti oamenii; eşti şi tu un idealist ca bietul Aldea...

În ajunul întrunirei, tîrgul era deja sfîrşit.

A doua zi era momentul suprem; Paul îl aştepta cu neastîmpăr, dar în acelaş timp şi cu încredere în sine. În sfîrşit, izbutise să înveţe discursul pe de rost şi cu toată arta lui mimică.

După ce umblase ziua întreagă prin

mahalale, vizitîndu-și alegătorii, bînd cu unii din ei prin cîrciumi, împrăștiind în dreapta și în stînga promisiuni, strîngerî de mîini; se întorsese acasă, obosit, dar vesel.

Seara, la masă, era singur cu Irena.

Doamna Mirea se afla, de cîte-va zile, la țară, chemată în grabă de bărbatul său, care se îmbolnăvisese.

Paul istorisea femeii sale scene caraghioase dintre el și alegători, zugrăvea fizionomiile caracteristice ale «pacînicilor cetățeni», rîdea de toată comedia aceasta politică, de marile ei culise de șarlatanism, și mîncea repede, lacom, cu nasturii jiletcei descheiați la pîntec. Nicăieri ca în timpul mesei nu se învedera mai mult firea brutală a acestui om. Atunci părea că el tot e o burtă uriașe.

Irena îl asculta distrată, răspundea rar, se silea să zîmbească din cînd în cînd.

După masă, Paul se retrase în cabinetul său de lucru, unde avea să primească mai mulți alegători, pe cari îi invitase la ceaî; iar Irena se urcă într'un salonaș din etajul al doilea.

Ea rămase mult timp pe gînduri, cu capul rezemat pe-o mînă, într'un fotoliu.

Cu o zi înainte întîlnise pe Nestor Aldea, seara, la domnișoara Bérny, care înțelegînd iubirea lor, îi invita une-orî la seratele ei intime. Franceza simțea o mare mulțumire să-i pună tot d'auna alături, să le dea prilejuri de-a vorbi în taină, de și față de ei se arăta că nu ghicește nimic din înțelegerile lor. Ea juca rolul de ocrotitoare a îndrăgostiților, cari place și se potrivește așa de bine fetelor bătrîne, urite și ne iubite de nimeni. Din aceste întîlniri rare și ferite de-a cădea sub bănuelile și observațiunile lumii, Irena și Aldea nu gustau de cît plăcerea de-a se vedea și a'și vorbi puțin.

Dar în seara aceea, Aldea avusese prilejul să-i vorbească mult. El îi cerea o întîlnire. Îi vorbise de dreptul lor de-a se iubi, de-a nu se teme de nimic, de-a fi fericiți. Și această întîlnire o hotărîse la el acasă.

Irena nu răspunsese nimic; iar cîte-va minute, după această scenă, plecase, pre-

textînd o durere de cap venită pe neaşteptate.

Nu-î răspunsese nimic.

Cu toate acestea dorinţa iubitului ei o aştepta de mult şi răspunsul de asemenea îl avea de mult în inima ei. Dacă nu-l rostise îndată, fără a-l mai înconjura cu ezităările, cu temerile, cu rezistenţele, cari mai tot d'auna sînt pornite din cochetărie fusese numai pentru a se încredinţa pe sine însă-şi că nici scrupul nu se putea ivi, pentru a-î întîrzia răspunsul.

Un scrupul? Şi ce scrupul? Ea nu şi-l putea determina, dar aştepta ca conştiinţa ei să i-l releveze, în felul spontan şi misterios cum ştie să vorbească numai ea.

Şi dacă,— se întreba ea,— conştiinţa ei i-ar fi amintit de datorie, de legi, de prejudiţii sociale; dacă între această conştiinţă şi sentimentul ei s'ar fi încins o luptă sălbatică, sfîrşitul n'ar fi fost ca tot d'una: învingerea conştiinţei şi triumful sentimentului?

Datorie? societate? prejudiţii? Pentru ce se opun tot d'auna aceste vorbe mari,

cu înţelesuri relative şi schimbătoare unei alte vorbe mai mari şi eterne: iubirea?

Ea însă se ferea să se rătăcească în filosofii şi în revolte sentimentale; aştepta liniştită s'audă glasul spontan şi simplu al conştiinţei.

Dar conştiinţa rămînea mută.

În locul ei însă năştea tot mai nesăţioasă, tot mai arzătoare setea de a iubi, de-a fi fericită. Din punctul de vedere sufletesc, Aldea fermecase toate simţurile Irenei. El îi deschidea orizonturi largi şi tainice de visuri, în care sufletul unei femei simte nevoie, mai mult de cît noi, de-a se pierde din cînd în cînd. El îi întocmea din priviri, din cuvinte, din contemplările lui tăcute un imn mare şi divin, un cîntec de adoraţiune înălţat către sufletul ei.

Cel mai puternic farmec însă, de care ea era mai mult atrasă şi stăpînită, era frumuseţea lui Aldea. De cîte-ori se afla lîngă el, ea simţea o beţie sufletească, dar în acelaş timp şi o plăcere fizică. Din ziua de cînd el o întîlnise în parc şi o

sărutase, ei îi rămăsese în suflet un fel de sete dureroasă, arzătoare.

Și acum, cînd se gîdea că a doua zi trebuia să se ducă la el, pentru a i-se da, setea aceasta devenea și mai chinuitoare. Ea dorea gura lui cum bolnavul de friguri cere și dorește apa răcoritoare, fără sfîrșit.

De cîte-ori împărțise patul cu bărbatul său, actul posesiunii i se păruse brutal și dobitocesc; acum însă, cînd se gîdea că prin acest act inimile a doi iubiți par'că se contopesc, ea făcea din voluptate o poezie divină prin care sufletul omenesc se împărtășește cu întreg universul.

Vru să-i scrie, să-l prevestească de venirea ei; socoti mai bine însă să intre la el pe neașteptate. Ce surpriză îi va face? La gîndul acesta se înfiora.

Tîrziu, se culcă.

Singură, în odaia ei luminată de razele albastre ale unei candelă, ea broda ferici-
rile ei viitoare pe pînza celor mai frumoase visuri. Și pînă despre zi, avu un vis neînchipuit de dulce, par'că fusese o

poveste șoptită de un înger: revăzuse pădurea unde întîlnise întîia oară pe Aldea și unde, o vară întreagă, se iubiseră amîndoi, printre arbori, tăcuți, sfiindu-se de-a și-o spune, de a se înțelege chiar.

Și cînd a doua zi, după amiază, pornise spre locuința lui Aldea, visul îi stăpînea sufletul sub aceeași vrajă, i se părea că este fecioara de odinioară care se duce să dea iubitelui ei virginitatea sa, cum o credincioasă duce unui sfînt un prinos de evlavie.

Paul, după un dejun luat în pripă, plecase în oraș, însoțit de Alexandru Stelea și mai mulți alegători. În ziua aceea avea loc întrunirea.

Irena se îmbrăcase, ca de obicei, cu o simplitate adorabilă; la gît își prinsese o broșă mică de aur, pe care era scris în safire numele ei; iar din toată, îmbrăcăminte să exala un parfum vag și fin de liliac alb. Și fără să aibă o clipă de ezitare, plecase pe jos, cum de obicei ieșea

cîte-o dată spre a se duce la una din prietenele sale intime.

Era într-o zi de la sfîrşitul lui Februarie. Printre norii zdrenţuiţi şi vineţi, se zăreau colţuri limpezi de cer. Un vînt rece usca pămîntul şi aromea aîerul cu mirosul fraged pe care îl împrăştie apropierea primăverii.

Ea cunoştea destul de bine drumurile cele mai dosnice ale oraşului, şi ea să înlătore de a fi întîlnită de cunoscuţi, apucă spre locuinţa lui Aldea, pe străzi mărginaşe şi deşerte, de şi mai depărtate.

Cînd zări de departe casa lui Aldea, inima îşi iuţi bătăile, respiraţia devenea mai deasă şi profundă, picioarele i se slăbeau; ar fi voit să se oprească, să se reazime de ceva. În strada aceasta nu era nimeni; locuită mai mult de muncitori şi slujbaşi cari în timpul zilei, lipseau de la locuinţele lor, ea părea mai tot d'auna desartă şi liniştită.

Irena se opri un moment, şi pentru întîia oară se gîndi la un lucru pe care nu-l prevăzuse: «Dacă el nu va fi acasă?»

«Cînd Aldea îi ceruse o întîlnire, ea nu răspunsese nimic. O aştepta el acum?»

La presupunerea că nu l-ar putea găsi se simţi îngrijorată, şi sub îndemnul acestei temeri îşi reluă mersul, aproape cu grabă.

Locuinţa lui Aldea era o vechie clădire, fără nici un stil, fără nici un ornament, dar cu încăperi largi, şi temeinic zidită. Era singura clădire mai aleasă din toată strada, şi cum o înconjura spre apus un zid înalt şi gros, iar spre răsărit o grădină largă, plină de pomi, de flori şi de ierburi, ea avea un aspect de pustnicie idilică.

Irena deschise poarta şi intră încet, cu aîerul unui om care se sfieşte să nu-i sară înaintea un cîine. În mijlocul curţii, moş Bucur despica un tufan gros cu securea. Bătrînul cum o văzu, lăsă lucrul şi s'apropiă de ea, descoperindu-şi capul:

— Domnul Aldea e acasă? îl întrebă Irena.

— Acas, coconiţă.

— Singur?

— Singur.

Ea părea că reflectează la ceva, şi se uita în pămînt.

Moș Bucur întrerupsese tăcerea:

— Să mă duc să-î spun că-l căutați?

— Nu; arată-mi pe unde să intru la dînsul.

— Uite, pe-acolo: suî scara, dai în sală, și în fund e odaia lui domnu Nestor.

Irena urcă scara, ușor, silindu-se să nu facă zgomot, străbătu sala în vîrful picioarelor, și cînd ajunsese în fața ușei, se opri. Nu-și mai putea stăpînea bătăile inimii; o mînă, o fermeca din ce în ce mai mult aceeași beție a simțirei și a imaginațiunei.

Se între de-o dată, sau să bată în ușe? Ce face el acum?

Ea rămăsese încremenită în aceeași poziție; și minutele treceau.... Par'că își auzea bătăile inimii; și se sili să-și reție respirarea, să-î înăbușească zgomotul.

În clipa aceea, se auzi din odaia atingeră prelungă și duioasă a arcușului pe strunele violoncelului.

Aldea cînta, ca de obicei, — în momentele lui triste sau duioase de singurătate.

Irena se lipi de perețele salei, și as-

cultă, uimită și mai adînc emoționată de această neașteptată impresie.

Ea nu cunoștea cîntecul: era liniștit și malcom, ca curgerea unui fluviu; cu note lungi, — lungi, cari păreau niște glasuri ce se rugau, trimise departe, spre ceruri, spre fericiri de mult așteptate....

Ciudat cîntec!

Era poate o improvizație, o simfonie întocmită, aproape inconștient, din aîurările tainice ale sufletului, în stările lui de melancolie adînci și inspirate.

Cu instinctul de ghicire al orî cărei femeii care iubește, Irena străbătea, într'o clipă, toate adîncimile, toate ascunsurile din sufletul iubitului ei. Cîntecul acesta era o poveste, era o mărturisire, — și ea o înțelegea.

Cîntecul spunea despre un ideal de femeie, visat și urmărit de sufletul lui Aldea cu nesfîrșita lui sete de-a iubi și de a fi fericit...

Cuvîntul «ideal» par'că i se pironi în minte.... Ideal.... ideal.... — dar ca și cum ar fi vrut să scape de fixitatea stăruitoare

a acestei vorbe se apropiă de uşe şi bătut.

Cîntecul se întrerupse brusc, şi se auzi glasul lui Aldea:

— Intră.

Irena deschise uşa încet şi se arătă zîmbitoare, ca un chip din poveste, fermecată de cîntec şi de iubire.

— Bună ziua, Nestor.

El păru a nu fi uimit, par'că o aştepta îşi luă mîinile şi i le sărută, repetîndu-i uşor şi cald numele:

— Irena.... Irena mea.... Irena mea dulce.... Te aşteptam cu atîta dor!...

Ea îi lăsase mîinile ei într'ale lui, ca două paseri mici şi blînde, cărora le plac a fi desmîierdate. Apoi, pe cînd el îi ajuta să-şi desbrace mantila, cu o îndemînare uşoară, ea îl întrebă:

— Spune-mi drept: m'aşteptai?

— O, da. Nu-mi spusesei nimic, dar presimţeam. Ce poţi să faci alt-ceva, cînd iubeşti, de cît s'aştepti şi să crezi?

Irena s'apropiase de bibliotecă, uitîndu-se printre cărţi:

— Dacă ai şti ce indiscreţie am făptuit!.

— O indiscreţie?

Ea rîdea:

— O crimă!

— !

— Am ascultat la uşe aproape un sfert de oră, în timpul cînd cîntai... O să mă trimiţi la ocnă pentru asta domnule procuror ?

— Te iert, cu o condiţie...

— Care ?

— Să-mi spui că mă iubeşti, şi să te uiţi în ochii mei!...

— Mi-e frică...

— ?

— Ai ochii prea negrii şi prea adînci...

— Atunci, resfrînge într'înşii puţin senin din ochii tăi!...

Ea îşi întoarse privirile de la cărţi, se apropie de el şi se uită în ochii lui, ca într'o noapte de vară, caldă şi fără stele şi îi şopti încet:

— Te iubesc! Acum mă ierţi?...!

El nu-i zise nimic, şi acoperii ochii sub sărutări.

— Dar ce cîntai? îl întrebă ea, desprin-

zîndu-se din brațele lui. Era așa de trist!..

— Improvizam..... De sigur, trebuie să-ți fi părut un cîntec barbar.....

— Nu, — ciudat, mai mult....

— Dac'ași fi stat să-mi notez toate improvizatiile mele, așa fi întocmit în adevăr o colecție de simfonii straniu..... simt cîte o dată că 'mi cîntă ceva în suflet..... și-atunci îmi tîlmăcesc armonia aceea fără să știu cum.

— Ești un artist!

— Ar fi fost o fericire să fiu! Cîte mîngîieri mi-ar fi dat arta!....

— Poate că ai fi fost stăpîn pe ea, dacă ai fi avut mai multă încredere în tine. În fond ești un sceptic și un nestatornic... Ai fost vr'o dată fericit, Nestor?

— Nici odată.

— Dar crezi în fericire?

— Ași putea să mai mă îndoiesc tocmai acum?

— Dacă ași putea să te fac atît de fericit cît o doresc!....

Urmă o pauză. Ea privea o admirabilă copie în heliografie, un peisaj de Claude

Lorrain. El o ținea de talie, se lăsa ușor pe umerii ei:

— Tu trebuie să ști cum e fericirea, Ireno..... Ți-aduci aminte ce mi-ai scris pe invitația ta de nuntă?

Ea tresări:

— Ah, tot d'auna aceleași cuvinte..... Par'că ești urmărit, chinuit de ele. N'o să le uiți nici odată?

— De ce mi le-ai scris?

— Nu-ți voi spune nici odată?

— Ai fost fericită?

— Te rog, nu mă'ntreba....

— Nu, vrei să știu: ai fost fericită? Ah!

— Spune-mi-o!..... Te rog! te rog!.....

— Nestor!.....

Ireno, spune-mi adevărul, oricare ar fi: Din tot trecutul tău nu-ți cer de cît să-mi lămurești înțelesul acestor cuvinte.

— Nu e o nebunie să ne pierdem în trecut tocmai în clipele astea?

— Da, e o nebunie, o copilărie..... văd și eu.... dar.... te rog.... spune-mi-o: ai fost fericită?.....

Ea privea aiurită tabloul. După o pauză lungă, îi răspunse încet.

— Nu.....

— Atunci, pentru ce mi-ai scris aceste cuvinte?

— Pentru ca să mă uiți, să cauți a nu mai mă întâlni nici odată...

— Știași că te iubesc?

Ea își urmă gîndul:

— Și mai ales, pentru a mă înșela pe mine..... Cu aceste cuvinte, cu această minciună, credeam eu, că puneam între noi ura sau uitarea.....

— Ură, de ce?

— Socoteam că mă vei urî știindu-mă fericită.....

— Și cu toate astea, tocmai cuvintele acestea m'au făcut să mi aduc aminte de tine, să te iubesc mai mult. O vreme te uitasem, sau mai bine zis, te pierdusem în afundurile sufletului meu. Îmi ziceam că fuseseși și tu ca toate: la început, o fecioară visătoare; mai târziu măritată cu un om bogat care putea să-ți mulțumească toate caprițiurile și vanitățile tale. Când te-am revăzut.....

Ea îl întrerupse, uitîndu-se clar în ochii lui:

— Să-mi spui drept....

— Când te-am revăzut, erai tot fecioara mea, tot visul meu de odinoară, tot idealul meu..... Inima ta nu o deduseși nimănui....

— Aveam dreptul? Nu era a ta?

— Și va fi tot d'auna a mea?

— Tot d'auna..... tot d'auna.....

Ea vorbea cu glasul acela cald, tremurător, prin care par'că voim să dăm o adîncime cuvintelor. Și pe cînd ea urma să arunce priviri repezi pe toate lucrurile din salon, el se răsturnase pe un fotoliu și se uita la ea, cu o umbră de vis în priviri, cum ne uităm cîte-o dată, în gol la o vedenie.....

Cîte-va minute nu vorbi nici unul, nici altul. Și din tăcerea asta se desprindea un farmec nesfîrșit și aiuritor, ca din liniștea singurătăților mari.....

Ea întrebă de odată:

— Dar de ce tăcem?

Aldea o chemă încet, cu graiul ars de patimă:

— Vino lîngă mine....

Intre ei era o depărtare de doi pași, dar Irena făcu din acest drum o poemă de mers gingaș, înfiorător de voluptos.

El o atrase pe genunchii lui, și o privi de-aproape în ochii:

— Irena mea.... visul meu drag.... icoana mea divină....

Ea îi trecu o mîină pînă pînă, și cu cealaltă îi înconjură gîtul:

— De ce te uitaî la mine și tăceaî?

— Imi făceaî impresia unui peisaj.... și îmi aminteaî vacanțele mele; singurătățile mele de țeară....

Ea îl rugă:

— Dragul meu Nestor, spune-mi ceva din copilăria sau din adolescența ta.... Ce făceaî? cum trăiaî.... ah, ce mult așî vrea să știu!...

Aldea își urmă gîndul:

— Cînd se închidea universitatea și plecam din București, mă duceam la unchiul meu, la țară. Așî fi voit să-mi învit cîte-un prietin, dar unchiul meu e un om avar, mizantrop și neospitalier; așa

că eram nevoit să stau toată vara singur. Satul era adîncit pe o vale largă; dealurile, cari îl împrejmuiău, erau acoperite de păduri imense. În fie-care zi, îmi vîram în buzunările hainei cîte-va volume și porneam agale pe dealuri, în păduri.

— Și ce făceaî singur?

— Citeam, sau stam ore întregi pe gînduri. Dar nu eram tot d'auna singur...

— Imi închipuesc, zise ea zîbind; te întîlneaî, din cînd în cînd, cu o zîină de a pădurei....

— Nu.... cu o făptură mai frumoasă de cît ori-ce zîină....

Ea devenea curioasă:

— Cu cine?... spune-mi, te rog...

El tăcea; voia să-i mărească curiozitatea.

Ea îl ruga:

— Spune-mi.... te rog...

— Cu tine!

— Ah, mincinosule!... și îl săruta, rîzînd.

— Nu mă crezi?

— Taci!... Pe-atunci nici nu știaî dacă exist.

— Cum te înșeli!... Dar lasă-mă să ți spun înainte. Se întâmpla une-oră, de ador-meam la umbra unui copac. Era liniște și cald. Atunci, în visul meu, venea o fată bălaie, cu ochii albaștri și limpezi, cu părul revărsat pe spate, — veneai *tu*. Și în tot d'auna aveai în poală o grămadă de flori, pe care nu le mai văzusem, albe ca zăpada, și cu petalele de-o finețe ideală. «Vinzi florile astea fată?» te-am întrebat eu; iar tu mi-ai răspuns:

— Nu ți le vînd, dar ți le dau, că doar pentru tine le-am cules.

— Pentru mine?

— Na-le!...

Și le aruncai pe mine; apoi stai jos să te odihnești.

— Dar cum le zic florilor ăstea, te 'ntrebam eu; căci n'am mai văzut pînă acum?

— Au un nume tare frumos.... Sînt flori cari cresc pe cîmpul dorului și se numesc iluzii!...

— Și la ce's bune?

— La nimic, de cît să le ai!...

— Pînă cînd?

— Tot d'auna!...

Altă dată, te-am rugat să mă duci și pe mine pe cîmpul acela, unde creșteau florile astea minunate, tu însă mi-ai zis:

— «Pe cîmpul acela vom merge mai tîrziu.... Pînă atunci, păstrează florile și așteaptă-mă». Am păstrat iluziile și te-am așteptat, Irena mea frumoasă!... Mă vei duce acum pe cîmpul dorului?

Ea îl asculta, uimită de plăcerea de-a se vedea scăldată în atîta lumină de visuri și de iluzii! Din farmecul de-a se vede atît de iubită și de idealizată, ea înțelegea că în puterea ei sta de-a face pe acest om sau prea fericit sau prea nefericit.

Strîngîndu-î capul la sîn, îi răspunse încet:

— Fă cu mine ce vreî!...

Aldea îi zîmbi: ea pusese în graiul acestor vorbe toată duioșia și patima femeii care se dă roabă, cu sufletul și cu trupul iubitului său. Îi acoperi, îi înecă gura sub sărutări lungi, arzătoare, nesfîrșite.

Cîte-va minute nu-și mai putură spune

nimic; se pierduseră într'o nebunie de sărutări.

Cînd se opriră, ea începu să resfire din nou părul, și îi ceru să-i mai vorbească:

— Mai spune-mi te rog din visurile tale... Ah, sînt așa de frumoase!..

El o privi mult, apoi îi răspunse:

— Imi par atît de zadarnice și de searbăde toate visurile mele, pe lîngă cel care îl trăiesc acum!.. Ești mai frumoasă și mă faci mai fericit de cît visam....

Ea zîmbi și îl întrebă cu o cochetărie naivă:

— Adevărat? Îți plac?

— O! ești frumoasă! ești frumoasă!...

El n'avea nevoie să caute o comparație; prin felul cum îl grăia, cuvîntul «frumoasă» căpăta toată strălucirea și adîncimea lui misterioasă.

În brațele lui, ea se simțea molatică și caldă. Cînd o înfiorau sărutările sau strîngerile lui în brațe, ea tresărea, se îmbăta sub senzațiuni de plăcere necunoscute pînă atunci. Aldea avea mlădierea și forța, pe care le au păstorii idiliei din

povești. Copilăria și adolescența lui fuseseră ferite de vițiurile și deboșeriile, cari fac din mai toți tinerii de azi, atît de timpuriu, blazați și neputincioși.

Sărutările, șoaptele, respirațiile lor amestecate le înfierbîntau sîngele, îi îmbătau ca o băutură dulce și amețitoare. Erau două corpuri, două suflete, setoase de plăceri și de fericiri, cari întîlnindu-se voiau par'că să se soarbă.

Pe el frumusețea îl impresiona tot atît de adînc și misterios ca infinitul, ca moartea. Și cînd privea mult, uimit, chipul adorabil al Irenei, corpul său cu forme de-o puritate ideală, el simțea în acelaș timp, fiorii unei voluptăți neînehipuite, și aceea divină și nedefinită uimire ce ne cuprinde, ne înmărmurește numai în fața marilor taine ale naturii.

El voia să guste, printr'un rafinament gingaș voluptatea nouă și fără sfîrșit, care i-o putea da frumusețea iubitei lui.

Îi desprinsese încet broșa și îi silabisise numele scris în litere de safire:

— I-re-na....

Apoi, apropiind broșa de buze :

— Odată am visat că-ți sărutam nunele.

— Din ce litere era întocmit?...

— Era scris pe aripa albă a unui fluture, cu acul unei albine muțat în parfumul unei roze....

Ea zîmbi, dezmierdîndu-i părul.

Aldea îi descheia ușor și rar nasturii de la haină ; între un nasture și altul lăsa să treacă pauze lungi ; fie-care nasture descheiat era ca o apropiere tainică, înfiorătoare, spre paradisul sînului.

Irena închisese ochii pe jumătate, și se părăsea în voia dorințelor și senzațiilor iubitului său.

Umerii se iveau rotunzi și plini. El îi acoperii sub sărutări și sub priviri amete de uimire.

Cînd sînul fu tot gol, Aldea închise ochii o clipă, ca și cum i-ar fi fost frică să privească atîta frumusețe.

Era un sîn de statuie, de o perfecție nepomenită, — un sîn rotund, tare, alb-trandafiriu, din care se împrăstia un par-

fum cald, dulce, ce înebunește toate simțurile.

Irena îi înconjură gîtul cu brațele ei goale, șoptindu-i cu un glas ars de plăcere :

— Sărută-mă.... sărută-mă mult, mult... omoară-mă sub sărutări....

Buzele lui îi acopereau sînul într'un delir de sărutări. Fie-care sărutare lăsa o urmă, iar toate păreau niște petale roșii de trandafiri risipite pe albețea de zăpadă a sînului.

El voia s'o vadă despletită, cu părul împrăștiat pe umerii goi. Și începu să desprindă acele, încet, rar, cu aceeași plăcere prelungită, cum îi desfăcuse nasturii.

Ea se simțea dusă departe, într'un vis, într'o vrajă de fericire nesfîrșită....

Părul își pierduse forma pieptănăturii, abia se mai ținea într'un ac. Aldea îl desprinse încet, încet pînă cînd se risipi de-odată pe umeri ca o ploaie de raze....

Irena închisese ochii. Părea un cap de înger care doarme....

El o privi mult ; apoi se sculă ușor, și

purtînd-o în brațe ca pe un copil, se îndreptă spre ușa, ce se deschidea în camera de culcare.

Patul se zărea în umbră.

VI.

Paul căzuse și de astă dată.

În ajunul alegerii, Alexandru Stelea izbutise să încredințeze pe candidatul independent, că era mai «filosofic» să primească în taină, două mii de lei, de cît să se mai amestece într'o luptă, unde nereușita îi era mai dinainte hotărîtă. Independentul candidat primise învoiala, și în schimb își luase angajamentul să-și retragă candidatura, iar voturile de cari dispunea să le treacă lui Paul Lucian.

Dar candidatul opoziției se alesese tocmai grație prisosului acesta de voturi.

Fusese deci o tragere pe sfoară.

Lucrul se lămuri și mai bine cînd, două săptămîni după această alegere, candidatul independent fu numit sub-prefect.

Opinia publică însă era de parte lui Paul : «bietul om cheltuise atîția bani!»... Și-apoi, rostise și un discurs, «despre care zadarnic își bătuseră joc jurnalele guvernamentale din localitate, dar sunase frumos.»

Necazul cel mai mare însă îl îndura Stelea : Omul acesta cinic, zeflemist și tot d'auna calm, devenise nervos și neliniștit, ca un anemic vecinic chinuit de migrene și insomnii. Nu putea să priceapă cum fusese tras pe sfoară, atît de fin, de un șarlatan ridicul, a cărui singură și mare calitate era că se născuse în C....

Îndîrjit, propusese lui Paul să scoată un ziar, și să înceapă o luptă energetică împotriva guvernului și întregii lui horde de paraziți. Dar Paul, după această nouă înfrîngere, se simțea cu desăvîrșire abătut și învins.

Se retrase la țară, unde stătu cît-va timp numai cu socrul său, vînd, jucînd șah și căscînd.

De cîte-ori Stelea vorbea cu cine-va despre această «tragere pe sfoară», repeta și el, de astă dată, cu un accent de seriozitate :

— Brece, Domnule!... nu-ți ajunge o viață întreagă ca să cunoști oamenii!...

În primăvară, Paul Lucian plecă în București, însoțit de soacră și de nevastă.

Era în timpul curselor, singura epocă în care anul acesta ieșea din nepăsarea și tembelismul firei sale, arătîndu-se vioi, preocupat și fericit, ca un îndrăgostit la două-zeci de ani. Citea ziare, urmărea dărilor de seamă cari se făceau asupra curselor, discuta cu toată lumea, repovestea anecdote, auzite sau citite, privitoare la cursele din străinătate ; mergea la teatru, la operă, avea aierul că ascultă și înțelege muzica, în sfîrșit părea înzestrat de-o fire nouă. Și toate acestea numai din cauza că vestitul său cal «Fulger,» cîștiga, ca în toți anii, premiul cel mare. Era un cal de rasă arabă, negru, subțire, neastîmpărat, cu ochi mari, vioi și inteligenți. De

cîți-va ani calul acesta era nebiruit. Era admirat, aclamat și cunoscut de tot publicul obicînuît al curselor. Și fala calului părea că se resfrînge asupra stăpînului său, după cum reputația unui copil pare că luminează și fruntea părintelui.

În vremea asta, Irena scrisese o singură scrisoare lui Aldea, în care îi mărturisea tristețea ei de-a fi departe de el, și întreg romanul de încredere mari de dor, de patimi, pe care ori-ce femeie și-l întocmește, a doua zi după adulter. Cu toate astea, ea îl rugase să nu-i răspundă; teama ca iubirea lor să nu fie descoperită vr'o dată o îngrozea. Citise și știa ce rol neprielnic joacă mai tot d'auna, scrisorile în amor. Mai curînd sau mai tîrziu, ele trădează. Iar ca să-i stingă ori-ce schintee de temere, care o chinuia, îi cerea să-i ardă chiar scrisorile ei. Ea voia altfel de dragoste, tăinică, necunoscută, nebănuită de nimeni, fără scrisori. Din această cauză, rărise vizitele la domnișoara Bérry, care părea că ghicise iubirea lor.

Dar cum bărbatul său prelungea șede-

rea lor în București, faptul de-a nu avea nici o știre de la Aldea, deveni un chin mai grozav de cît temerea ei. Ea ura scrisorile; la rîndul lor scrisorile își răzbu-
nau.

Ah, cum ar fi citit, cum ar fi sărutat, în momentele acelea, un petec mic de hîrtie, cu slovele iubitului său; un răvăș discret care i-ar fi destăinuit ce face *el*, cum o dorește, cum își petrece vremea, toate marele nimicuri ale dragostei. Ea înțelegea acum neasămănatul farmec al scrisorilor de iubire !... Ele par'că micșorează depărtările; ele întrețin eterna iluzie a iubirei ! Încă trei-patru zile de în-tîrziere în capitală, și ea și-ar fi schimbat părerea ! I-ar fi scris și i-ar fi cerut să-i scrie în fie-care zi, ne mai vrînd să prevadă nici o primejdie. Fie-care ceas aduce altă hotărîre, altă neliniște, alte prevederi, alte planuri...

În clipa cînd voia să-i scrie, Paul îi anunța plecarea, pe a doua zi.

Abia ajunși în C... Paul se grăbi să

se stabilească pentru cît-va timp la țară, unde munca cîmpului deja se începuse. Irena murea de nerăbdarea de-a revedea pe Aldea. Intr'o după amiază se duse la el. Il găsi singur, cu nasul vîrît în niște dosare, supărat și trist.

Ea îl luă de gît, îl săruta mereu, i se lipi de corp ca o ederă:

— Știu, de ce ești supărat... pentru că nu ți-am scris de cît o dată... Ce vreî?... mi-e frică...

Ea îi mărturisi cu o sinceritate naivă, cum a doua zi după prima lor întîlnire această frică de scrisori îi venise de-o dată, fără să-și dea seamă cum. Și adăoga:

— Ceartă-mă... dojenește-mă... dar n'ai să mă faci să te iubesc mai puțin, chiar dacă ai vrea să mă omori...

El rîdea, căuta s'o convingă că nu era de loc supărat din cauza asta, ci:

— Niște procese încurcate..., dosarele astea cari îmi provoacă dureri de cap îngrozitoare.

Ea se dezbracă în pripă, se urcă în pat și îl chemă lîngă ea:

— Spune-mi ce-ai făcut în lipsa mea?

— Ceea-ce fac de mult: m'am gîndit la tine, mi-a fost dor... Restul n'are nici o importanță.

— Ah, dacă ai ști cît m'am plictisit în București!...

— Ce fel? nu ți place Bucureștiul?

— Ba da, dar...

Ea se întrerupse. Inceputul acesta de discuție ar fi adus vorba despre cursele de cai, despre Paul; și ei printr'o înțelegere mută, se fereau tot d'auna de-a rosti numele acestui om sau de-a vorbi despre el.

Tocmai atunci o rază lungă de soare, strecurîndu-se printre perdelele lăsate, căzu în părul negru al lui Aldea, și părea ca un fulg de ninsoare pe aripa unui corb.

Ea tresări:

— A!... o rază în părul tău...

Și, privind-o zîmbind:

— Am s'o prind cu buzele...

Cu o gingășie copilărească, ea încercă să prindă, cu gura, raza care tremura în păr. Și șoptea încet, înfiorîndu-l sub sărutări dulci, ca zilele lungi de vară:

— Mi-ești drag ca soarele... O să mă iubești tu cît timp mă va încălzi și soarele ?

— Tot d'auna !... îi răspunse cu graiul adînc cu care se rostește cuvîntul acesta în mărturisirile de iubire ; apoi, suspină, închizînd ochii, ca și cum și-ar fi trimis gîndul departe :

— O, Doamne !...

— De ce suspini ?...

— Mă gîndeam la ceva...

— La ce ?

— La vorba asta «tot d'auna !...» Mare vorbă !...

Și zîmbind, deschise ochii, în care par'că se ivise o lumină de ironie și de tristețe :

— De cînd și-o tot repetă amorezații !... Dar, de obicei, cît durează acest «tot d'auna ?»

— Ei, uite vezi, cu vorbe de astea 'mî faci rău.

— Dar de ce ? Pentru ce n'amfilos ofa și noi puțin ?

— Vezi că...

— Ce ?

Ea își vîrî capul în sînul lui, cu un gest adorabil de pudoare :

— În pat îndrăgostiții n'au timp să facă filosofii.... Indrăgostiții trebuie numai să se iubească.

— Așa e. Cu toate astea.... spune-mi drept: nu te-ai gîndit și tu, une-orî cîtă ironie se cuprind în unele vorbe ca bunăoară în cea pe care o rostirăm ?

— Tu îmi vorbești ca un om deziluzionat....

— Din potrivă, ca un om care iubește pentru întîia oară. Dar e ciudat !... une-orî îmi vine, așa, să despic, să fac anatomia vorbelor astea mari. Fiind-că știi tu ce mare e vorba asta : tot d'auna ?

— Firește că știi.

— Nu este așa că, în momentul cînd o rostești, par'că rupi ceva din suflet ? Ah, e un cuvînt sfînt !...

Ea îl privia cu ochii umezi de uimire și plăcere. Apoi, după o pauză îl întrebă duios :

— L-ai mai șoptit cui-va ?

— Nimănui !

— Spune-mi drept.

— Iți jur; numai ție! Și dacă.... A? dar să nu mai vorbim!

— Ce-ai vrut să zici?

— Nimic.

— Ba da, ai vrut să zici ceva...

— Zău, nimic... Lasă, să nu mai vorbim. Dă-mi mai bine gura, și sărută-mă mult, mult...

— Nu te sărut, dacă nu-mi spui ce-ai vrut să zici...

— Ce curioasă ești!...

— Tu ai gânduri și simțiri pe care mi le-ascunzi, zise ea cu un glas sfios de mîhnire; asta nu-mi place. Eu vreau să-ți cunosc tot sufletul tău...

— Ce copilă ești!... Tu crezi că eu însu-mi mi-l cunosc întreg? He! de cîte ori nu mă uimesc și nu mă turbur, cînd strebătînd adînc într'însul, dau de unele simțiri pe care le credeam străine de firea mea!...

El se întrerupse un moment, apoi reluă șirul vorbei:

— Bunăoară, cum fu acum. Știi ce am

simțit cînd mă 'ntrebai tu dacă te voi iubi tot d'auna? Un fel de frică; iar cînd îți răspunsei: «tot d'auna!» mi s'a înbrumat sufletul de atîta melancolie, par'că presimțeam o veste tristă... De ce se întristează, une-ori, sufletul nostru tocmai în cele mai senine clipe de fericire?...

Ea îl asculta cu uimire și cu un fel de durere în ochi; iar cînd el, sfîrșind fraza, se uita îngîndurat spre raza de soare, ea vru să-i îmbrățișeze tot corpul și să-l lipească de sîn, ca pe un copil care se trezește, plîngînd, dintr'un vis urît.

— Tu te îndoiești de toate!... zise ea, după o pauză. Eu vreau să mă iubești, să mă iubești, să mă iubești... și să crezi... și să mă faci fericită... și să nu mai îmi sfișii inima cu vorbe de astea...

El îi simți sînul ei înecîndu-i-se de suspine, și privind-o în ochi văzu că genele i se muiaseră în cîte-va lacrimi mari. Induioșat și cu o părere de rău de ceea ce vorbise, îi sărută ochii, alintînd-o:

— Nu vezi c'am glumit?... Ce copilă ești!...

Ea zîmbi :

— Imi făgăduiești că n'ai să mai spui vorbea de-astea urite?

— Îți jur!

— Și 'n locul lor n'ai să-mi spui de cît singura vorbă, care e cea mai frumoasă și cea mai mare de cît toate.

— Da, numai o vorbă; te iubesc; te iubesc !...

Buzele lor se uniră într'o sărutare fără sfîrșit, dureros de dulce. Cît-va timp nu-și mai vorbiră nimic. Se înecau în sărutări delirante, în strîngerile de brațe ale unor voluptăți, în cari ei par'că voiau să-și stingă toată forța și tinerețea lor.

Soarele venind deplin în dreptul ferestrei inundă patul sub o pulbere de raze. Ei se treziră într'o lumină caldă, își zîmbiră unul altuia ca și cum s'ar fi deșteptat dintr'o noapte lungă de plăceri într'o dimineață senină. Scâldați așa în aurul razelor, ea aruncă părul ei moale și lung peste fața lui Aldea, pentru a o umbri. Apoi, șopti cu un accent prefăcut de minie :

— Ah, indiscretul !... Ce caută el în patul nostru ?

— Cine ?

— Soarele !...

El rîse, sărutînd-o :

— Soarele are drept să intre pretutindeni...

Atunci, ea își simți imaginațiunea înflăcărîndu-i-se :

— Dacă aș putea să viu la tine într'o noapte !...

Ochii ei deveneau visători :

— Am lăsa fereastra deschisă... Și în locul soarelui, ne-ar privi luna prin fereastră... Iubirea trebuie să fie mai dulce noaptea...

Și amîndoi, în tăcere se gîndiră la o noapte clară, răcorită de adieri, în care sărutările lor ar fi mai bune, șoaptele lor mai misterioase.... Dar cum planul uneii asemenea fericiri părea aproape imposibil, ea făcu o mișcare din cap, ca și cum ar fi vrut să gonească frumosul vis, și își lipi buzele de gura lui Nestor, sărutîndu-i-o încet, încet, par'că ar fi gustat un fruct.

Și repeta ușor de tot :

— Ce dulce e... ce dulce e.... Par'că sorb o licoare ce-mă îneacă sufletul de plăcere....

După o pauză scurtă :

— Cine ți-a mai sărutat ție gura asta frumoasă ?

El zîmbi, arătîndu-și dinții albi :

— Tu !.... numai tu !.... Acum ca și în visuri....

— Nu-î adevărat. Uite, văd eu cum îți iese minciuna în ochi.

— Nu știi să citești bine în ochii mei.

— Ba da. Cine știe cîte femei nu-și vor fi adăpat sufletul lor la izvorul a-cesta dulce, nepomenit de dulce...

Atunci el își aducea aminte, într'un chip vag, de cîte-va femei cărora le plăcuse mult, fermecîndu-le cu tinerețea lui mîndră, cu frumusețea lui rară. Nicî u-neia însă nu-î dedese nimic din sufletul său.

Soarele devenea arzător, le aprindea fețele, le făcea ochii mai umezi și mai strălucitori.

El se sculă din pat, și apropiindu-se

de fereastră dete un colț al perdelei la o parte și privi afară.

Ireno, îmbracă-te repede și să mergem puțin prin grădină. E un raiu !

Ea se întinse leneșe, par'că pregeta :

— Așa de curînd !...

— Am să-ți arăt niște trandafiri galbeni cum n'ai mai văzut !...

— E mai bine aici, — și își îngropă capul în pernele moi.

Pe cearșaful alb, aproape goală, apărea o statuie trandafirică răsturnată pe un așternut de zăpadă.

Inchidea ochii, moleșită de plăceri, vrînd par'că să doarmă în căldura dulce a patului.

El urma să-î vorbească despre trandafirii galbeni :

— E o alee întregă..... și până acum n'am rupt nici unul din ei. Voiu căuta pe cel mai frumos și ți-l voiu da în amin-tirea acestei zile...

Ea răspunse cu acelaș glas de leneșe voluptoasă :

— Nu-l voiu primi...

— De ce....

— Pentru că nu-mi plac rozele galbene....

— Am și albe... și roșii....

— Nu-mi plac nici unele.... Ași vrea roze negre....

— El rîse; ea urmă, par'că spunea ceva în vis :

— ...Roze negre, mari, ca ochii tăi.... ca părul tău.... Ah, ochii tăi negri, negri.... De ce n'am două diamante tot așa de mari și de negre... Ah, cum îmi plac ochii tăi.... ochii tăi....

Aldea ascultă acest glas ușor și duios ca o muzică ideală, și apropiindu-se de pat, ingenunche, ca un mistic lîngă un altar, unde ar fi dormit o sfîntă adorată. Cînd ea îl simți alături, îi coprinsă gîtul cu brațele, îl atrase lîngă sîn și-l privi de aproape în ochi, adînc, adînc, cum se privește marea.

După ce se îmbrăcă, ieșiră în grădină. Era un colț de pămînt rodnic, din care năștea în fie-care vară, o iarbă grasă și bogată și stufuri mari de feluriți trandafiri.

Numeroși pomi fructiferi și salcîmi bătrîni resfrîngeau umbre largi, creșteau în toată voia în spațiul întins și liniștit al grădinei.

O privești neașteptată îi înmărmuriră pe amîndoi. Apropiindu-se de alea rozelor galbene, un stol imens de fluturi albi se ridică de-o dată de pe flori.

Ea se opri, exclamînd sub uimirea unei impresii neașteptate :

— A !... ce de fluturi !

Era un potop de fluturi cari sbura aiuriți par'că de soare și de parfumul amettor al trandafirilor.

Aldea își aduse aminte de o admirabilă comparație a lui Victor Hugo :

— Par'că sînt sărutări cari caută guri.

Ea îi luă brațul și adăogă :

— Sînt sărutările noastre de adineaori....

Din ce în ce se ridicau după flori, după iarbă, stoluri mari de fluturi albi. Grădina toată era în stăpînirea acestor fluturi, cari păreau o ninsoare primăvărată de fulgi căzuți din soare.

Aldea zise :

— Sint sigur că dacă ai sta nemișcată printre roze fluturii s'ar pune pe tine, te-ar lua drept o floare.

Și adăogă rîzînd :

— Ia să încercăm...

Ea nu vru, de o cam dată; dar cum el stăruia, se așeză pe o bancă între două stufuri de roze, unele galbene, altele roșii, silindu-se să nu facă nici o mișcare.

Dupe cîte-va minute fluturii începură să se rotească în jurul capului ei, cîți-va se așezară pe păr, unul bătea nervos din aripi și par'că voia să se apropie de gură. Dar ne mai putînd să se stăpînească ea se sculă de pe bancă, rîzînd.

Aldea era în culmea bucuriei...

— Vezi? nu ți-am spus eu?...

Și rîdea ca un copil vesel.

Intrînd într'un chioșc de nuele șezură cît-va timp pe-o canapea veche. El zise:

— Aici viu eu cîte-o dată și stau ore întregi singur; citesc sau mă gîndesc la tine.

Ea se ridică să plece.

— Mai rămîi puțin.... Ce rău îmi pare că te duci...

— Ne vom vedea în curînd...

— Cînd?...

— Tu ști că nu pot să hotărăsc mai dinainte; sint însă sigură că nu va trece mult.

Irena îi întinse mîinile; el i le ținea strînse, o privi trist și repetă din nou:—Ce rău îmi pare că te duci!...

Tăcură o clipă. El o întrebă.

— Ști tu ce gol mi se face în suflet, dupe ce pleci? Ah, Doamne!... pentru ce nu s'a putut....pentru ce nu se poate să fii a mea — numai a mea?

O, apropie de el ușor și o strînse lîngă pept cîte-va minute, cu durere.

Ea parcă voi să gonească impresia dureroasă a cuvintelor lui din urmă și căutînd să se deslipească din brațele lui zise repede:

— Ah, e tîrziu.... lasă-mă.... și nu fi trist.... ne vom vedea în curînd.

Și plecă grăbită.

În pragul porții, întoarse capul, trimețîndu-i o sărutare cu amîndouă mîinile.

El, nemișcat, o urmărea cu privirea trist.

Rămas singur, o melancolie nesfîrșită căzu peste senzațiile de fericire și plăcere,

cară îi îmbătau sufletul ca o brumă timpurie pe niște flori, abia crescute. Se simți singur,—singur ca într'un mormînt....

În vremea asta, cîrdurile de fluturi albi urmau să bată din aripă în jurul rozelor legănate de adieri, iar în tăcerea desăvîrșită o ciocîrlie se urcă într'un zbor nebun, risipind perle cristaline dintr'un cîntec primăvăratic, către soare....

VII.

În fie-care an, la patru Iunie, Paul Lucian își serba ziua nașterii sale. El da acestei zile caracterul unei serbători mari; își invita prietenii mulți la țară, îi ospăta ca un rege, ar fi voit să ia parte la această petrecere lumea întreagă. Nici odată vanitatea sa de bogat risipitor și mîndru de bani, nu se arăta în toată îngîmfarea ei, ca în mijlocul numeroșilor amici și cunoscuți cari alergau să-i sărbătorească ziua nașterii sale fericite.

În adevăr, acest om era aceea ce lumea definește cu un cuvînt mare și tainic: «om cu noroc».

Tatăl său, Teodor Lucian,—fusesse multă vreme un biet copist la tribunal, cu leafă de nouă-zeci de lei pe lună. Insurat încă de tânăr cu o fată săracă, pe care o luase dindragoste,—ca toți boiemii sentimentali,—ducea o viață retrasă, împovărată de mizerii, dar în care totuși idila lui de iubire își păstra nota ei primăvărarică.

Un an după căsătorie, nevasta sa născu un copil, în niște împrejurări atât de grele, că ele hotărîră în curînd moartea mamei.

El fu timp îndelung deznădejduit. Sărăcia i se părea acum mai greu de îndurat, și se mira singur cum altă dată n' o luase în seamă. Dar dragostea de copilul său îi îndulcîră din nou amarul nevoilor, îndeletnicindu-se numai de creșterea lui. Bucuria lui fu nespusă, cînd copilul împlini șapte ani și merse pentru întîia oară la școală. El spera să facă din acest copil un om cu carte. Speranțele lui însă se spulberară în curînd: Paul era un școlar leneș, pricepea lecțiile cu multă anevoință, și avea o lipsă de memorie care îl făcea să uite îndată ce apuca să 'nvețe.

La această descurajare, se adăogă o mare nenorocire neașteptată: fiind bănuît că la o alegere, votase pentru un candidat al opoziției, Teodor Lucian fu dat afară din slujbă, asvîrlit pe drumuri.

Doi ani își tîrî viața lui și a copilului său printr'o mizerie neagră.

În cîte-va rînduri se hotărî să-și puie capăt zilelor, dar gîndindu-se că-î rămîne copilul pieritor de foame, luptă și birui toate ispitirile morții. Fiind un om voinic, de o frumusețe rară, găsea cu ușurință simpatii printre prieteni, cari îl ajutau din vreme în vreme.

Intr'o zi, vorbind cu un fost coleg al său de cancelarie, se plîngea desnădejduit că nu știa ce drum s'apuce.

Colegul său îi zise:

— Mă, eu ți-ași da un sfat bun.... numai de ai vrea tu să te ții de el.

— Orî-ce sfat mi-ai da îl urmez, afară numai de nu mă vei povățui să omor oameni.

Erau amîndoi într'o cîrciumă; beau singuri la o masă.

— Mă, frate, uite care e sfatul meu: vei fi auzit și tu, poate, de una Zamfira Sultana, fosta nevastă a boierului Nedelcu Sultanu.... boier vechi, din neam în neam... nu ciocoî.

— O cunosc, am și văzut-o: urîtă foc! muma păduriî!...

— Așa e; urîtă de te îngrozești cînd te uiți la ea. Dar ști ce avere are? Peste două milioane!... Și e văduvă, n'are nici o rubedenie; trăește mai tot anul la moșia ei.... Vultureni!...

Se făcu o pauză. Teodor cam pricepea unde vrea s'aducă vorba colegul său. Acesta urmă:

— Tu ești om voinic și frumos. Femeia asta,—am auzit eu de la mulți,—moare după oameni tineri și frumoși. De ce nu te bagî pe sub pielea ei, mă Luciene?

— Ca un parazit...

— Ei, și? Ce-ți pasă ție de ce are să zică lumea? Îți dă ție lumea să mănînce?... Ea e bătrînă.... mîine-poimîine moare.... și îți rămîn ție milioanele.

Teodor zîmbi, amar, se înfioră:

— Eu milionar!

— Adică ce, nu s'au mai văzut lucruri de-astea?

Și colegul său îi înșiră numele cîtor-va mari bogați, cari își făcuseră averi colosale dupe urma Julietelor octogenare.

— Banul, fie de aramă, fie de argint, fie de aur,—e tot murdar!

Teodor se întreba cu nedumerire:

— Cum o să mă arunc eu în brațele unei femei bătrîne și urîte?

— Cum? Hm!.... Ce rău îmi pare că n'am eu frumusețea ta!... Ași mai sta eu atunci să-mî tocesc coatele și să-mî prăpădesc pieptul la masa unei cancelariî!... Intr'un an de zile m'ai vedea ca un baron!....

În sfîrșit, Teodor a urmat sfatul. Cinci ani a trăit cu femeia aceasta; la început rușinîndu-se de zgomotul scandalos pe care îl provocase în lume; iar mai pe urmă, nepăsător, înfruntînd și amuțind gura lumii ca și propria-i conștiință. După moartea ei toată averea rămase lui.

Paul era atunci de șapte-spre-zece ani

Abia ajunsese în clasa III-a liceală și de aci nu mai era nădejde să înainteze. Tatăl său nu-l mai lăsă să-și piardă vremea la școală, îi cumpără o mare pădure pentru a se ocupa cu exploatarea ei, iar el se stabili pe moșia Vulturenii, o moșie de 10,000 de pogoane, care era menită să-i îndoiască milioanele, în scurt timp.

Opt ani mai târziu, Teodor Lucian muri; lăsînd o avere mare fiului său.

Paul își arendă toate proprietățile și plecă la Paris, unde în primele luni, i-se urî mai rău ca într'o pustietate, acest om, neavînd nici gusturi, nici curiozități artistice, nici chiar vițiuni, nu găsea nimic în marele oraș care să-l atragă, să-l pasioneze. Mai târziu se interesă de sportul curselor, — gust care îl cuceri încetul cu încetul pînă deveni o patimă.

Mai călători cît-va timp prin Elveția, prin Italia, prin Belgia, apoi se întoarse în țară, hotărît să se îndeletnicească el singur cu exploatarea proprietăților sale. Uritul îl urmărea grozav.

La trei-zeci și cinci de ani, se însură

cu Irena, a căreia frumusețe îi plăcu mult. Dar această însurătoare o făcu și din dorința de-a avea, mai tot d'auna în jurul său lume multă, zgomot, petreceri. El avea cele mai mari dorințe de a trăi, dar nu știa cum.

Cursele de cai și aniversarea zilei nașterii sale erau prilejurile mai de seamă, cînd se simțea în adevăr fericit și mîndru că-și putea arăta toată a tot puternicia banului.

Invitații sosiseră din ajun. Pe lîngă obicinuiții prieteni ai casei, Domnișoara Bérry, Nestor Aldea, Alexandru Stelea și Arghir Spadasinescu, se mai aflau încă:

Doamna Selivescu, o văduvă tînă, brună, cu ochii verzi, al cărui superb trup de Veneră lașcivă aprinsese pofte și dorințe într'o sumă de tineri, cărora ea le răspundea tot d'auna cu acelaș zîmbet rece ce înghițea ca un vînt de iarnă. Se spunea, într'un mod tainic, că bărbatul său murise de o congestie cerebrală, după un dejun copios, cînd, — sensualist imprudent, —

își posedase femeia în timpul digestiei. Ea trăia acum dintr'un venit restrîns, arătîndu-se din cînd în cînd în lume plăcîndu-i să vorbească cu oamenii de spirit, și ascunzîndu-și, pe cît putea, nerăbdarea de a fi mai norocoasă în a doua căsătorie.

Familia Gărgărițeanu, — tatăl, muma și fata. Tatăl, domnu Andrei Gărgărițeanu, era un moșier bogat, senator la colegiul I-iu; unul dintre cei mai somnuroși senatori, asupra căruia cronicarii ziarelor din București nu mai sfîrșeau epigramele și satirele parlamentare.

Doamna Gărgărițeanu era cu cinci-sprezece ani mai tînără ca bărbatul său. Grasă, veselă, sprintenă, ea avea aîerul mai tot d'auna, că 'i lipsește ceva, că-și are nervii vecinic nemulțumiți.

Domnișoara Zoe Gărgărițeanu semăna tatălui: cînd o vedeai ai fi jurat că atunci s'a sculat din somn, sau e aproape să adoarmă. Vorbea o franțuzească stricată, cînta la clavier, fără note, după urechie: sirbe și hore; și aștepta s'o ceară în că-

sătorie un ofițer. O fermecau epoletele și săbiile!...

Un tic caracteristic al acestei familii era că fie-care avea obiceiul să închidă ochiul stîng și să privească numai cu cel drept. Cîte-o dată rămîneau toți în starea asta vreme îndelungă. Femeia contractase acest tic de la bărbatul său, iar fata de la muma ei. Pe lîngă acest tic, senatorul Gărgărițeanu mai avea și pe acela de-a repeta la fie-care frază vorbele: «mai mult sau mai puțin».

Tînărul Jorj Mărculescu, tipul înfumatului de saloane și de strade, ignorant, îngînfat și cinic ordinar. Tot d'auna îmbrăcat, ca o păpușe, după cea din urmă modă, nu intra într'o casă sau într'o cafenea, fără ca să nu se uite, la fie-care moment, în oglindă; nu trecea pe lîngă vitrina unui magazin pînă nu-și vedea chipul în geam. Se credea «irezistibil!» Scund, puțin gros, cu părul selivisit, pieptenat cu colțuri pe frunte, bălan la față, cu mustățile țepoase, răsucite în sus, își purta mutra cu o îngînfare ridiculă și

părea că o vîră în ochii tuturor femeilor.

Era foarte nedumerit cum nu întîlnise încă o prințesă, pe care s'o vrăjească cu frumusețea sa, să-î fure inima și.... punga!

Dar, pînă la prințesa visată, tînărul nostru își arunca săgețile grațiilor sale spre pungile văduvelor septuagenare.

Paul îl cunoștea din liceu, îi fusese camarad de bancă și de lene.

În sfîrșit, Nicu Boambă, redactorul ziarului hebdomadar «Pajura». În realitate, ziarul apărea la date rari și nehotărîte. Boambă scrisese trei-patru articole de fond și pe acelea le reproducea la răstimpuri, iar restul foaiei îl umplea cu știri din presa bucureșteană, cari se publicaseră cu trei săptămîni înainte. Așa, de exemplu, reproducea știrea următoare: «Aflăm că marele bărbat de stat Ion Brătianu s'e află în agonie». Iar Ion Brătianu era deja înmormîntat de-o lună.

Cînd avea loc însă o alegere în oraș, ziarul domnului Boambă apărea zilnic și foarte regulat.

Una din frazele caracteristice din arti-

colile lui Boambă era această: «Noi care am cunoscut pe marele Rosetti, căruia i-am vorbit»....

Într-o zi, ziaristul Boambă aflîndu-se într-o cafenea, printre mai mulți prieteni, fu întrebat cum cunoscuse pe Costache Rosetti și ce vorbise cu el?

Boambă povestea:

— Eram la Capșa. Luam un șvarț. La o altă masă, mai departe de mine, Costache Rosetti citea un ziar și sorbea din cînd în cînd dintr'un păhăruț de coniac. Eu stam lîngă ușa, care era deschisă. Afară ploua; era cam în toamnă. De-o dată, bag de seamă că Rosetti ridică ochii după jurnal și se uita cînd la mine, cînd la ușe. Eu prevedeam că vrea să-mi vorbească. Atunci, el, cu o voce plină de delicatețe, îmi zice:

— «Domnule, fiți bun, închideți ușa».

La dispoziția acestor invitați, Paul pusese cele două-zeci de camere ale Vilei sale împărătești, mobilate cu un lux rar

și despre care se vorbea ca despre odăile unui palat feeric.

În ziua de patru Iunie, de dimineată, întreaga societate, zgomotoasă și veselă, porni, pe jos, să facă o plimbare în pădurea de fagi, care se afla departe de Vilă, drum de două-zeci minute. Dimineata era limpede, nuanțată de albastrul orizontului, fără nori și de aurul soarelui care abia răsărise. Iar din zărilor largi părea că se împrăștie un imn imens de viață, de tinerețe, pe care îl auzeași mai mult cu sufletul.

Între toți se stabilise repede o apropiere intimă.

Paul vorbea politică cu Gărgărițeanu, care, de când luase în arendă o mare moșie a statului, devenise conservator; ataca guvernul, îl numea «trădător de patrie», «usurpător al drepturilor cetățenești».

— Nu mai e chip de așteptat!.. Acest guvern infam trebuie răsturnat printr'o revoluție de stradă...

Ziaristul Boambă, care venea în urmă-le, însoțit de domnu Mirea, aproba fie-care

cuvînt al lui Paul cu o mișcare a capului, iar cîte-o dată intervenea:

— Da, nu mai merge! Contra unui guvern anarhic nu poți să devii de cît anarhist; după cum, cînd un guvern cîstit e la cîrmă, ori-ce cetățean devine cîstit.

— Foarte logic, adăoga domnu Mirea.

Domnu Gărgărițeanu protesta cu energie:

— Ei! nu e așa, nene, nu e așa... mai mult sau mai puțin.

D-șoara Bérny, la brațul Irenei, povestea o întîmplare fericită:

— Eram singură în casă. Citeam ultimul capitol din romanul lui Maupassant: «Notre cœur», cînd de o dată aud un mîorlăit afară, în sală. Am ascultat; am crezut că mi se păruse și mî-am urmat citirea. Dar mîorlăitul se repeta... Deschid ușa și... ce credeți că era?

— O pisică, ghici Irena.

— Da, o pisică! o biată pisică rătăcită, slabă-slabă, de i se vedeau coastele... Provedința mî-o trimetea în locul celei-lalte...

Nestor Aldea mergea lîngă ele; părea că n'ascultă; privea distrat cîmpurile în-

tinse, ce se desfășurau de amîndouă marginile drumului.

Jorj Mărculescu însoțea pe doamna Gărgărițeanu.

Vorbeau despre vîrste. El zicea:

— Fără a vă face complimente, doamnă, dar cînd v'am văzut pentru întîia oară, lingă domnișoara Zoe, n'ași fi știut să deosebesc cine este muma și cine este fiica..

— Complimentul îmi face plăcere, dar știu că este un simplu compliment...

— M-me, vă jur!...

Ea făcu un gest de neîncredere.

Doamna Mirea căuta să stabilească o intimitate între domnișoara Zoe Gărgărițeanu și sublocotenentul Arghir Spadasinescu, care ținea în mîna un sul gros de hîrtii, înfășurat într'un jurnal.

— Cum? întrebă ea, n'ai avut nici odată prilejul să auzi pe domnu Spadasinescu recitînd versuri?

Zoe răspunse c'un glas adormit:

— Abia de cît-va timp *mamă* m'a introdus în lume. Pîna acum am stat tot închisă în pension.

— Biata porumbiță, esclamă doamna Mirea, îmbrățișîndu-i talia.

Spadasinescu ridică tonul:

— A!.. voiû fi foarte fericit să fiu audiat și de domnișoara Gărgărițeanu, care de sigur, e familiarizată cu marii autori clasici...

— Da, răspunse ea; cunosc ceva din La Fontaine.

Apoi îl întrebă:

— Veți citi ceva azi?

— Da... în pădure.

— Anume ce?

— O poemă epică de mine: «Fondarea Cetăței Romei sau Lupoaița providențială».

— Voiû asculta-o cu multă plăcere.

În urma tuturor, venea încet doamna Selivescu, legănîndu-și trupul cu mișcări grațioase, ca o odaliscă lenese, ferindu-și chipul de soare, sub o umbrelă de mătăasă albă. Alături mergea Alexandru Stelea, vorbăreț și curtenitor:

— Sublimă dimineată! Ce larg și luminos e cerul!.. Dimineata asta îmi amintește «Georgicele» lui Virgil. Le-ați citit Doamnă?

— Nu, domnule Stelea; nu știu latinește.

— Păcat!... Sînt divine!...

— Mă-ar fi folosit la ceva dacă le-ași fi citit?

— Fără îndoială; v'ar fi domestecit puțin inima...

— D-ta crezi că am o inimă sălbatică?

— Se zice...

— A!...

— Cu toate acestea, voi încerca să devin eu înblînzitorul acestei inimi...

— Nu vei izbuti.

— Ce vă face să credeți că nu?

— Stîngăcia d-tale...

— Stelea își simți urechile roșindu-i-se, ea îl privi, rîzînd, și adăogă:

— Cunosc reputația d-tale de cuceritor de femei, de cît...

— De cît?

— ...Sînt femei și femei... Și d-ta îmi parî a fi dintre aceia cari cred că toate femeile sînt ca una.

— Mă iertați, doamnă...

— Nu, nu, nu vroiu să te scuзі. Așa

sînteți toți: ne iubiți prea mult, dar uitați să ne... respectați puțin.

— Nu este iubirea un omagiu mai mare de cît respectul?

— Domnule Stelea, se zice că d-ta ești un om de spirit!... dovedește-mi-o și mie.

— ?

— Nu măi îmi face curte.

— Atunci v'ași dovedi că sînt un prost...

Urechile lui Stelea erau în flacări. Ea urma să-i vorbească cu aceeași răutate de femeie rece și cochetă, încîntată că-l zăpăcea.

Cînd grupurile intrară în pădure, convorbirile încetară un moment. Fie-care se grăbi să-și exprime o impresie sau o admirație banală asupra copacilor. Răcoarea și mirosul frunzișului de fagi înviorau pe toți acești oameni cu plămîni năclăiți de praf și putoarea orașului. Toți își lărgeau plămîni pentru a respira adînc aerul întremător al pădurei. Pădurea fiind prea mare,—abia o puteai străbate înfr'o jumătate de zi,—și cărările ei nenumărate,

Paul îndrumă societatea pe o alee mărginașe care ducea într'un rond larg în forma unei arene de circ.

Ajunși în locul acesta toți se opriră. Aci arborii erau mai rari, și o iarbă bogată și grasă acoperea pământul gol. Prin vîrfurile copacilor se vedeau cuiburile scăldate în soare, și se auzea zborul neîntrerupt al paserilor care își nutreau puii.

Doamnele fură de părere să nu se mai depărteze, locul acesta li se părea încîntător. Se așezară toți pe iarbă. Dar pe cînd rîsul și vorbele tuturor se încrucișau zgomotoase și repezi, se auzi glasul doamnei Mirea:

— Doamnelor și domnilor...

Se făcu tăcere.

— Domnul Arghir Spadasinescu mă roagă să vă atrag atențiunea că va binevoi să ne citească istoria aceea în stihuri a dumnealui: «Fondarea cetății Romei sau lupul.....»

Spadasinescu rectifică:

—sau «lupoaica providențială».

— Așa!.... Eu nu prea am memorie bună...

Un fior de groază se ivi în ochii tuturor. Singură, domnișoara Zoe Gărgăriteanu, privea uimită cum o rază de soare strecurîndu-se printre ramuri căzuse pe un nasture de la tunică lui Spadasinescu, făcîndu-l strălucitor ca un diamant. Ea aștepta cu nerăbdare s'audă cum recitează versuri un militar.

Între Nestor Aldea și Alexandru Stelea se făcea un schimb învederat de priviri îngrozite:

— Ce ne facem?

— Cum am putea înlătura acest supliciu?

Stelea încercă un mijloc:

— Domnule Spadasinescu, eu sînt de părere să amînați pentru alt prilej citirea poemei d-v; aici n'o să putem auzi nimic.

— De ce? întrebă Spadasinescu.

— Din cauza ciripirilor de paseri....

— Atît mai bine, adăogă d-șoara Bérny cu un gest de ironie ascunsă; efectul va fi mai poetic!...

Dar Spadasinescu își liniști auditorul:

— Glasul unui militar e făcut să fie auzit printre bubuituri de tunuri, dar'mite printre ciripirile unor păsărele!....

Din cauza maniei sale, acest ofițer ajunsese să împrăstie o adevărată groază, când se afla în mijlocul amicilor sau cunoscuților. Toți îl ocoleau ca pe un om atins de o boală molipsitoare. El era dispus să reciteze versuri în saloane, într'un birt, într'o cafenea sau chiar pe stradă. Era un tip de grafoman excepțional, ceea ce făcea să-i micșoreze calitățile sale reale de bun militar. Toată energia lui nervoasă și-o prăpădea umplînd caiete întregi cu versuri ridicule și incoherente, sau cu alte aberațiuni în proză. Și în această patimă ciudată, el găsea o mulțumire și o mîndrie asemănătoare cu a vestiților înotători, cari plutesc singuri și liberi pe valurile unei ape mari.

Domnișoara Bérry șopti la urechîa lui Stelea că singurul mijloc de a se întrerupe citirea, era ca cine-va să simuleze un leșin, după cum se mai făcuse într'o altă împrejurare.

Stelea însă părea adîncit într'o meditațiune adîncă: pune la cale un mijloc mai teribil!

Spadasinescu cu vocea tare și declamatoare, începuse să reciteze versurile. Toți se uîtau uniți la alții, zîmbind. Singură Zoe Gărgărițeanu asculta serioasă și cu o strălucire neobicinuită în ochii săi somnoroși.

Stelea se uita în ochii tuturor, și cu o privire expresivă le făcu să se scoale încet și să plece cu multă șiretenie, fără a fi observați. Intr'un minut, acest complot mutual fu pus la cale și îndeplinit.

Pe cînd, Spadasinescu, cu nasul vîrît în manuscris, recita din ce în ce mai fermecat de propriul său glas, care cădea pe rimele finale, ca loviturile ritmice ale potcovarilor pe nicovală, toți se furișaseră de lîngă dînsul, se depărtaseră ca la 40—50 de pași, ascunzîndu-se după copaci, abia putînd să-și năbușească rîsul. Zoe fusese și ea atrasă în acest complot, de și o clipă păruse a se împotrivi.

În vremea asta, o ciradă de vite risipită pe o livadă de lîngă pădure, se apropia, atrasă de mirosul fraged al ierbei. Cîte-va vaci, se strecurară printre copaci.

Una din ele ridică greoi capul și privi pe «dobitocul» ciudat, care da din mîini, striga mereu cu totul deosebit de ciobanul lor, al cărui glas și chip, le erau atît de cunoscute. Avu aîerul că nu înțelege nimic, și începu să rupă lacomă din iarba grasă.

Cei lalți nu-și mai putură stăpîni rîsul. Se auziră hohote nesfîrșite...

Spadasinescu se opri, ridică ochii după manuscris și roti privirile-î în juru-î. Era ca un om beat, pe care îl deștepți din somn, aruncîndu-î în față o cană cu apă rece.

Dar ceilalți, pentru a înlătura supărarea bietului ofițer, începură să aplaude, venind grămadă spre dînsul.

— Bravo!... Bravo!

— Bravo!... Bravo!

— Sublim!

— Admirabil!...

Vacile o luară înapoi, speriate.

— Am voit să te-auzim de departe, zise Stelea; efectul e cu mult mai puternic!

Toți îl felicitară. Spadasinescu zîmbea

la toți, emoționat de o bucurie sinceră și naivă.

La două-spre-zece ore, cînd invitații, înțorși din pădure, intrau în sala de mîncare, o bandă de lăutari îi primi în sunetul unui marș.

Surpriza fu generală:

— Aaaaa...

Paul adusese, într'ascuns, din oraș o numeroasă bandă de lăutari cu care voia să facă o surpriză invitaților la ora mesei.

Irena, după o observațiune scurtă, ghicise cam între cine se legaseră apropiările intime, și meni fie-căruia locul care îl dorea. Ea se așeză avînd la stînga ei pe Aldea. La un cap al mesei, ocupa loc Paul, iar la celalt senatorul Gărgărițeanu.

Mîncările erau servite de doi feciori, îmbrăcați în frac. Lăutarii cîntau.

Jorj Mărculescu se silea să mănînce cu o delicateță de tînar bine crescut. Ținea furculița și cuțitul cu vîrfurile degetelor, tăia bucățile de carne fără să atingă farfuria, abia mișca fălcile.

Din potrivă : Doamna Gărgărițeanu, care avea tot d'auna o poftă de mîncare nesățioasă, înghitea bucățile gustoase cu o repeziciune de animal lacom și își muia foarte des buzele-î unsuroase în paharul de cristal fin, în care strălucea un vin galben și aromatic.

Ea își întoarse puțin capul către el, și observă :

— Mănînci ca un puî de păsărică, domnule Jorj.... Inghite mai zdravăn, omule! Și rîse.

— A!... merci, M-me.... de cît.... știți, mă satur mai mult de farmecul de-a sta lîngă d-voastră...

— Serios?...

El, de cîte-orî avea înaintea ochilor un obiect strălucitor : cuțitul cu lama de argint, paharele de cleștar, buteliile, nasturile de la haina vecinului, își oglindea chipul într'însul, satisfăcut că virfurile mustăților stau tot în sus.

Alexandru Stelea, cu un gest grațios voia să servească un pahar cu vin doamnei Scivescu.

— Beți vin roșiu sau galben?

— Roșiu.

— Am ghicit.

El turnă în pahar un vin roșiu ca sângele.

— Cum ați ghicit? întrebă ea.

— Știam că trebuie să preferați între toate colorile : roșiul.

— Ba nici de cum : beau vin roșiu pentru că e mai tonic.

Ea tăcu cîte-va minute ; apoi rîse încet, făcînd o mișcare nervoasă :

— Ah, domnule Stelea!...

— Doamnă?...

— Dacă ai înțelege că sentimentalismul și lirismul nu te prind pe d-ta!...

Păru că reflectează :

— Ciudat!

— La ce v'ați gîndit? întrebă el.

Ea păstră tăcerea ; pe urmă îl întrebă și ea :

— Ce cugeți d-ta despre femeî, domnule Stelea? Dar să fi sincer.

— Foarte sincer : nu cuget nimic. N'am despre ele, nici idei bune, nici idei rele.

Toate îmi plac; pe unele ași vrea să le iubesc.

— Cred că un pașe nu mi-ar fi răspuns altfel....

— Și asta m'ar măguli. Singurii oameni, cari au înțeles adevărata menire a femeii și au dezlegat problema iubirei, sînt turcii.

Ea îl privi lung.

— Și.... asemenea cuvinte se spun la sfîrșitul veacului al XIX-lea!...

— De sigur!... aceleași cuvinte, cari s'au spus în secolul al II-lea și cari se vor, spune în secolul al XXIX-lea!...

Aldea, care urmărise convorbirea, se adresa către domna Scăvescu:

— Credeți-l pe sfert din tot ce vorbește, doamnă. Eu îmi cunosc bine prietenul: el e în stare să susție,—fără îndoială, cu mult spirit,—că nopțile ar fi fost mai frumoase dacă n'ar fi existat... luna!

— Asta am zis-o de mult, afirmă Stelea, cu o seriozitate prefăcută. Și ași putea să interwievez imaginațiile celor mai celebri poeți, dacă n'ar fi preferat numai nopți cu stele.

Stelea era în culmea bucuriei că putea cu paradoxele lui să năcăjească, la rîndul său, pe neînduplecata văduvă.

Arghir Spadasinescu se încerca să explice domnișoarei Zoe ce este un sonet. Ea era curioasă să știe, citise chiar cîte-va sonete de Eminescu, dar nu-și putea da seama singură cari sînt regulile unui sonet.

— Da.... un sonet este.... este o anume formă de versuri.... care.... care.... are niște reguli stabilite.... De cît eu.... nu mă supun acestei discipline!

După un minut:

— Înțeleg disciplină în armată, dar în poezie!

Ea zîmbi, de și rămăsese tot nedumerită.

Ziaristul Boamba, golea paharele cu o grabă de egumen; iar din cînd în cînd întreba grav pe senatorul Gărgărițeanu:

— Despre politica exterioară ce ști? Se zvonește despre vr'un rezel între muscal și prusac?

Senătorul răspundea ceva, apoi se întorcea spre lăutari:

Maî mult sau maî puţin... cîntăreţi tot valţuri.... tot valţuri.... maî daţi-o şi prin ale noastre, bătrîneştile.... maî mult sau maî puţin.

— Porunciţi-ne d-voastră ce să cîntăm, boerule, răspunse un lăutar.

S'auzi glasul domnului Mirea :

Din Ploestî pînă 'n Gheboaiă
Mă bătă vîntul şi ploaia...

Doamna Mirea se împotrivi :

— Auzi, cîntece bătrîneşti!... Dar eu văd că, printre noi, nu e nimeni bătrîn...

Ea rosti cuvintele cu o cochetărie care o prinse, şi stîrni rîsul celorlalţi.

Atunci dorinţele se dezlănţuiră ; fie-care cerea cîntecul său :

— «Sirba popilor!»

«Dacă nu 'i şi nu 'i şi nu 'i
«Amorul la locul lui....»

— «Oltenesc.»

— «Traviata.... Traviata»....

— Un vals de Strauss.

— «Margareta»

Ziaristul Boamba ridică glasul :

— «Deşteaptă-te romîne!» Deşteaptă-te romîne!»

Paul Lucian interveni :

— Eu sînt de părere ca d-şoara Zoe Gărgăriţeanu să hotărască.

Fata zîmbi, se arată sfioasă... Toţi se uitau la ea. După un minut de gîndire, ea zise :

— «Carnavalul din Venetia!»

Spadasinescu o felicită :

— Aţi avut un gust rar. Cîntecul acesta de şi vechi, de cîte-ori l-aud par'că îmi fură inima s'o ducă pe notele sale legănătoare...

Vioarele s'auziră prelung şi duioase....

Convorbirile reîncepură maî pe şoptite; singurul Aldea părea că ascultă, cu un senin de visuri în zările ochilor.

Irena se folosi de o clipă, pe cînd ceilalţi mînceau sau vorbeau, şi se întoarse către el, întrebîndu-l :

— La ce te gîndeşti?

— La tine.

Ea zîmbi; el adăogă :

— Ciudat!... Mi se pare că lipsești dintre noi, că ești foarte departe...

Ea îi strînse mîna pe sub masă:

— Nu mai visa.... vroiū să mă simți că sînt lîngă tine.

Mîncările gustoase, vinurile felurite și scumpe începeau să-și producă efectul: mai toți se simțeau greoi la pîntec; obrajii doamnei Gărgărițeanu se aprinseseră ca niște flacări.

Tînărul Jorj observă:

— Cum v'ați roșit, doamnă!

— Uf!... e cald...

— Vă asemănați cu o roză mare...

Ea simțea că corsetul începe s'o chinuiască.

Jorj urmă:

— Nicîi odată n'am înțeles cum plac unor oameni femeile palide.

— Gusturi!...

— În Viena am întîlnit o contesă....

Ea îl întrerupse:

— Ați voiajeat?

— O, de-atîtea ori!... Am fost în Viena, în Paris, în Londra....

În realitate nu fusese de cît în Caracal și Slatina.

Apoi reluă:

— În Viena am întîlnit o contesă galbenă ca o lămîie, slabă ca un schelet, și care, cu toate astea, era slăvită de o droaie de adoratori.... Singura excepțiune o făceam eu.

Senatorul Gărgărițeanu părea adîncit în gînduri: medita un toast. După sfîrșitul mesei, cînd se aduse șampania, el se ridică în sus, ținînd în mîna drept un pahar plin:

— Frate Luciene!...

— O să rîdem, șopti Stelea vecinei sale.

Acesta caută să-și ascundă surîsul.

Senatorul urmă:

Maî mult sau maî puțin.... odată, am fost prieten de inimă cu răposatul tatăl tău,—Dumnezeu să-l ierte!... Era om voinic și mîndru!... Maî tîrziu înaltul creator a voit să ne împrietenim și amîndoi, —și nu mă îndoiesc că vom fi prieteni pînă.... pînă.... pînă la cea din urmă pi-

cătură de sînge. Vivat, frate Luciene, împreună cu familia, și să trăiești..... mai mult sau mai puțin.

Paharele se ciocniră.

— Vivat!

— Vivat!

— Vivat!

— Vivat!

Spadasinescu se ridică după cîte-va minute. Umerii obrajilor săi erau roșii, iar în ochii îi strălucea veselia ciudată, pe care o provoacă șampania. Spre mirarea tuturor, ofițerul fusese, de astă dată, scurt:

— Beau pentru sexul frumos!

Paharele se goleau cu repeziciune. Tînărul Jorj, care abia gustase din bucate, la băutură părea că întrece pe toți.

Doamna Gărgărițeanu îi zise:

— La băut văd că ești mai voinic....

Șampania e băutura mea de predilecție. Pentru celelalte am oroare...

La rîndul său, se ridică și el, rostind rar și apăsător:

— Golesc acest pahar în sănătatea venerabilului senator Gărgărițeanu, a sublimelor sale soții și a gentilei sale fiice!...

Tatăl, muma și fata îi mulțumiră, uitîndu-se la el numai cu cîte-un ochi.

Cînd ospățul se sfîrși, însera.

Toți ieșiră pe terasă.

Domnișoara Bérny, care în timpul mesei vorbise foarte puțin și petrecuse în sine, observînd mișcările și convorbirile celorlalți, cu finețea acelor femei cari găsesc o plăcere în a studia varietatea tipurilor omenești, luă de braț pe doamna Sclivescu:

— Sînt sigură că nici nu ți-a tihnit să mănînci....

Văduva înțelese: ea făcea aluzie la Alexandru Stelea. Franceza adăogă:

— Oh, bărbații ăștia, monștrii ăștia cari nu ne dau pace nici în timpul mesei!

Rîseră amîndouă.

— Cu toate astea, zise doamna Sclivescu, m'am folosit cu ceva din curtea asta.... Mă temeam grozav de bărbații aceștia cari își fac reputații de mari cuceritori printre femeile.... emancipate.

Ea dete cuvintului din urmă un înțeles ironic; apoi urmă:

— Și credeam că față de noi, vor ști să întrebuințeze o artă mai fină pentru a ne cuceri; dar m'am înșelat: ei ne judecă tot ca și pe... *celelalte*.

În același timp, Nestor Aldea șoptea zimbînd prietenului său Stelea:

— N'ai noroc!

Celălalt răspunse:

— Am mai mult de cît crezi. În amor nu se judecă de cît... sfîrșitul. Inceputurile sînt banale...

Aldea rîdea.

Toți se așezară pe fotoliurile moi, orînduite pe terasa largă, de la a căreia înălțime pădurea de fagi se zărea, sub zăbranicul serei, ca o mare nemișcată. Luna plină răsărise înseninîd zările cu o lumină clară de argint.

Jos, în fundul curței, în jurul unei mese lungi se ospătau țărani după moșia lui Paul. Unii dintre dînșii îngîneau din fluere cîntece populare, iar cei mai tineri băteau pămîntul sub ritmul unei hore mărunte și săltărețe. Veselia era mare.

— Să trăiască boerii noștri! s'auzea din cînd în cînd, graiul unui bătrîn, ridicînd oala plină cu vin și urînd.

— La anu și la mulți ani! adăogau alții.

Paul era mîndru, întreba de sus slugile:

— Li s'au dat mîncare și băutură în de ajuns?

— Cu prisos, coconașule, răspundea o slugă.

— Bun. Să li se dea atît cît vor cere.

Doamna Gărgărițeanu, răcorindu-și fața cu un evantaliu de fulgi, întreabă pe tînărul Jorj:

— Fumezi, domnule Jorj?

— Da, M-me... tutun bectimis. Ați vrea o țigare?

— Dacă nu vă supărați....

— Din potrivă: e o plăcere mare pentru mine că vă pot servi.

El scoase o tabachiere de piele neagră pe care erau jugrăvite două porumbițe albe cioc în cioc. După ce răsuci o țigare subțire i-o oferî cu un gest grațios.

— M-me....

— Merci.

— N'aveți pentru ce.

Ea îl întrebă:

— De unde, aveți tabachiera asta ?...

Tare 'i nostimă !

El zîmbi cu un suris misterios...

Ea zise:

— A.... ghicesc....

— «Un vieux souvenir» !...

După o oră, toată lumea coborî în salonul cel mare, din etajul 1-iu, afară de Nestor Aldea care rămase singur pe terasă. Mișcările, vorbele tuturor, începuseră a-l enerva. Și ceea ce 'l desgusta și mai mult era faptul că Irena părea că ia parte cu toată inima la veselie asta sgomotoasă și ordinară. De-aceea, în tot timpul mesei lui i se păruse că stă alături de dînsul o streină, iar nu femeea iubită, pe care el o observa cu cîtă ușurință se deprindea într'un mediu atît de banal și ridicul. Era o decepție ce simțea în clipele acelea? N'ar fi putut să și-o lămu-

rească ; dar o tristeță neînțeleasă îi atîngea simțirea.

Se îndureră într'însul mai mult simțul estetic. Suferea par'că de cadrul prozaic, nepotrivit, în mijlocul căruia chipul iubitei sale părea că se diformează.

Era ceva de comedie în petrecerea asta, la care, acum, îi părea rău că venise să ia parte.

Cu coatele, rezemate de balustrada terasei, stătu așa mult timp, privind în noapte.

Un pas ușor îl trezi. Era Irena.

— Ce faci aci singur ? îl întrebă. Vino în salon.... se face un cadril....

— Nu merg....

— De ce ?

— Nu-mi face plăcere....

— Joci cu mine.

El vru s'o ia de talie :

— Rămîi mai bine cu mine. E așa de frumoasă noaptea !

Ea îi depărtă brațul :

— Nu.... te rog.... ne poate vedea cineva.

— Rămii cu mine... se ruga el încet.

— Crezi că se poate?...

Coborî ochii, gîndindu-se. Pe urmă, zise repede:

— Vino în salon. Cel puțin dacă nu joci, să fii printre noi... să te văd.

Aldea nu-î răspunse, se apropiă de ea încet, îi luă capul între mîini și o sărută, șoptindu-î printre buzele ei:

— Mai tîrziu... cînd vor dormi toți...

Ea îl întrerupse:

— Oh, nu... aici e peste putință.

Apoi să grăbi să-î făgăduiască:

— Mîine măntore numai cu mama în oraș; poimîine voiî fi la tine. E așa de mult pînă poimîine?

— Un veac!

Și iar o rugă:

— Ireno! rămîi cu mine.

— Dar înțelege-mă că nu se poate. Ce copil ești!...

El o lăsă din brațe, suspină încet:

— De ce nu putem să fim tot d'auna singuri... singuri...

Ea își aminti că-î mai rostise cuvintele astea, care o înduioșase ca un plîns.

Ea simțea că ele erau zmulse din mari adîncimi sufletești, — și par'că o dureau. Ar fi vrut să-l roage să nu i le mai repete. Fericirea lor nu era deplină? îl privi mult în ochi:

— Văd că ești trist... și nu înțeleg de ce?

— Trist?... nu... dar mă gîndesc la un lucru.

— La ce?

— Ce nedesăvîrșite sunt fericirile omeneshi! De ce mi se pare tot d'auna că, ori cît de fericîți am fi, ne lipsește încă mult?

— Vezi, gînduri de-astea te fac nefericit... Dacă nu te-ai gîndi atît!...

— Tu nu te gîndești?

— Nu! Eu mă simt pe deplin fericită!

— Cum te înșeli!

Ea îl privi cu duioșie în ochi, îi strînse amîndouă mîinile:

— Nu mă iubești atît pentru a avea dreptul să mă cred cea mai fericită?

— Și cu toate astea...

— Eu nu te iubesc atît pentru a te face destul de fericit?

— Și cu toate astea ne lipsește ceva...

— Ce? spune-mi.

— Libertatea de a ne iubi tot d'auna...

— Cine ne oprește?

El făcu un gest vag:

— Lumea asta....

— Care lume?

— Ah!... nu mai mă 'ntreba!... lumea asta toată!...

Irena rămase o clipă tăcută, privindu-l fără a-l înțelege; apoi zise, cu un accent de mîhnire:

— Tot obiceiul tău vechi de-a'mi vorbi vag, de-a'mi ascunde adevăratele gînduri!...

— Lasă.... nu trebuie să înțelegi totul. Du-te și joacă...

— Tăcură un minut: el privind în spațiu, ea adîncindu-se în ochi cu căutături, de nedumerire tristă. Pe urmă se lipi blînd de el:

— Ești supărat?

— De ce să fiu?... Du-te și joacă.... lasă-mă singur....

Ea îi cuprinse gîtul cu amîndouă brațele, îi întinse gura:

— Ești un copil rău!... Am să te cert *poimîine*.... am să te cert....

Rămaseră un minut îmbrățișați, apoi ea se zmulse în grabă, și fără să mai zică o vorbă, fugi.

Sărutările ei îl făcură și mai trist. Îl ardea ca nici odată, o sete nesfîrșită de-a iubi, de a nu se simți singur, îngrozitor de singur, în liniștea acelei nopți de vară pe care el voia s'o parfumeze cu dezmierdări și cu vorbe de iubire.... Cum se îndura ea să-l lase atît de singur?

Un val greu de suspine îi înăbuși pieptul, pleopele începură ai tremura nervos; și de teama de-a nu podidi în plîns, coborî repede pe scara de marmoră, care ducea în salonul cel mare din catul I-iu. Căuta sgomotul.

Lăutarii cîntau un vals.

El se opri în prag. Tocmai atunci Paul se îndreptă spre Irena, care vorbea cu domnișoara B erry într'un colț:

— Am poftă să-mi joc nevasta.

Ea se prinse de umărul lui, zîmbind. Celelalte perechi se întocmiră în grabă:

Alexandru Stelea cu d-na Selivescu, Jorj Măreulescu cu doamna Gărgărițeanu, sublocotenentul Spadasinescu cu domnișoara Gărgărițeanu, ziaristul Boambă cu domnișoara Bérny. Senatorul, domnul și doamna Mirea intraseră într-o cameră de alături, să joace cărți.

Aldea se uită un minut la Paul cum își învîrtea nevasta, cu pași greoi, roșiu la față, cu ochii umezi și rîzători.

«Irena în brațele lui!»

Cugetarea astă fulgeră în creierii lui Aldea cu acea repeziciune neașteptată cu care trebuie să izbucnească în capul unui om începutul nebuniei. Și din starea de melancolie, ce îl cuprinsese stînd singur pe terasă, căzu într-o deprimare sufletească bruscă, par'că cine-va i-ar fi adus de-o dată o veste grozavă. În firea lui întregă se petrecea un cataclism.

Era gelos de el?

VIII

«Poimîine voi veni la tine.»

Aldea o așteaptă.

Ca un om care s'ar fi trezit dintr'un acces trecător de nebunie și caută să 'și aducă aminte de ce-a făcut și-a vorbit în timpul crizei, el se gîndește cu aceeași spaimă și tristețe la starea lui sufletească încercată în seara acelei petreceri.

Revede totul : salonul larg, inundat de lumina candelabrelor și de strălucirea oglinzilor mari ; iar la acordurile lungi și duioase ale valsului, Paul și Irena ocolind salonul ; el, greoi și vesel, ea, ușoară, rezemată de umărul lui stîng, strînsă la pieptu-i, cu ochii pe jumătate închiși.

I-a privit o clipă cu atîta durere și nîmire, par'că ar fi avut în fața ochilor o priveliște hidoasă, care i-ar fi revoltat conștiința și i-ar fi sfișiat simțirea. A intrat apoi în odaia care i se destinase pentru culcare, a pus zăvorul la ușe, și s'a trîntit în pat cu fața în perini, chinuit că nu-i pieria din ochi tabloul: «*Ea în brațele lui!*» A stat așa mult timp, ca sub puterea unui coșmar ce nu se mai sfîrșea. Cînd s'a ridicat din pat, și-a dat seamă că e tîrziu. Nu se mai auzea nici un sgomot; toată lumea dormea de mult. Deschizînd fereastra a privit afară, în grădina din dosul Vilei. Luna se ridica sus. În tăcerea sfîntă a nopții părea că trec stoluri de visuri, călătorind prin zările limpezi, spre stele. Era un fel de vrajă în aer. Și atît de melodioasă i se păru liniștea, că își mîngîie sufletul, ascultînd-o mult.

Dar vedenia chinuitoare întrerupse din nou farmecul. Și par'că înadins căuta chiar el s'o evoace sub înfățișeri și mai hidoase. Îi vedea atunci pe *amîndoi*, la ora aceea

întîrziată a nopții, singuri și fericiți, săturați de plăceri, în acelaș pat. I se părea că aude șoaptele ei pătimașe și calde, că'i vede brațele goale înconjurîndu-i gîtul celui-lalt, că îl îmbăta cu orgia sărutărilor ei. Simți că înnebunește, și un moment se văzu repezindu-se furios spre camera lor, doborînd ușa cu o apăsare a umărului, intrînd înăuntru, aruncîndu-se asupra lui cu toată sălbăticia amantului înșelat.

Nu! Nu!... *el* n'avea dreptul asupra acestei femei! Erau mincinoase, erau nedrepte și legile bisericești și legile civile cari legaseră între ei o unire imorală, monstruoasă! Ei nu se iubeau, ei nu erau uniți prin suflet!... Această femeie nu-i putea aparține de cît lui, numai lui!

Pe cînd însă, aceste aiurări deveneau mai impulsive, un alt *eu* se deșteptă într'însul, un eu înțelept, liniștit și prevăzător, cari le domolea. Durerile lui erau, de sigur, adînci și sincere, dar nesocotînta de-a se vedea gelos de bărbatul *ei*, era o nebunie!

Ceea ce însă urma a-l neliniști într'un alt sens, era nesiguranța de-a se încredința dacă această stare a sufletului său, era în adevăr o gelozie. El socotise tot-d'auna gelozia ca un sentiment rușinos, vrednic numai de omul egoist care face din femei un animal de plăcere, iar nu o iubită. Și-apoi, iubirea și adorațiunea lui pentru Irena fuseseră atât de adânci, atât de senine, în cît nici o dată ideea că ea e măritată nu le turburase. Bărbatul nici nu exista. Cum se ivise deci acest sentiment ciudat și dureros, așa, dintr'o dată!

Încetul cu încetul, amestecul impresiilor și gîndurilor sale se limpezea; și toată năvala dureroasă a senzațiilor chinuitoare care căzuse peste sufletul său, și-o lămură, în sfîrșit, sub adevăratul ei înțeles: era dezgustul, dezgustul amar, de-a'și vedea femeia iubită trecînd din brațele sale în brațele altui om.

Pentru întîia oară se gîndi dacă o femeie măritată, făptuind adulterul, își iubește amantul? Este adulterul o dovadă de iubire?

Întrebările acestea i se pironiră în minte, cereau răspunsul hotărit.

Nu! Adulterul este un caprițiu, o poftă trecătoare, o nebunie, o nesocotință, — nici odată, iubire. În adulter, femeia aparține la doi oameni: bărbatului și amantului; ea înșeală pe fie-care cu cel-l'alt. Adulterul mînjește, degradează, înșeală iubirea.

Femeia care iubește, în înțelesul etern și ideal al cuvîntului, nu vrea să aparție cu sufletul și cu trupul, de cît numai iubitului ei.

Dar piedicile? Iubirea adevărată le înătură; iar dacă nu poate, se retrage în lingurul ei refugiu: moartea!

Atunci toată rezvrătirea și durerea conștiinței și simțirei sale se îndreaptă spre ea. Ea era vinovată!

Vinovată?

Dar ne mai putîndu-și urzi firul reflecțiilor, adormise ca un om trudit. De dimineată se sculase înaintea tuturor și plecase în oraș. Din sat pînă în C.... era cale de trei ore cu trăsura.

Acum o aştepta, — dar nu ca altă dată cu dorul de-a o vedea, de a fi fericit! Era o aşteptare dureroasă, — par'că voia s'o revadă cît mai curînd, par'că voia să n'o mai revadă nici odată.

Ceasul din părete arăta două ore. Prin perdelele lăsate soarele cădea greu şi arzător. Pe stradă domnea o linişte deplină.

Şi cu toate astea, ar fi dorit să fie cel de odinioară, să uite tot, să scape de acest vis absurd şi urît, s'o iubească cu aceeaşi adîncime şi seninătate a sufletului.

Pentru ce o credea vinovată? Nu-l iubea? Nu-i dedese tot sufletul şi toată frumuseţea ei? Nu-i jurase că nu va fi de cît a lui?

Reverii duioase îi fermecau din nou sufletul, pe nesimţite, îi îmblînzeau neliniştea. O dorea din nou. Pentru ce nu intra în clipa aceea să-i cadă în braţele ei, să 'şi însenineze sufletul în ochii ei albastrii? Nu vrea să se mai gîndească la nimic alta, de cît că ea e frumoasă..... e frumoasă..... e frumoasă! O, plăcerea neînchipuită, neîntrecută de cele mai mari dureri de-a se pierde, de-a se rătăci în ochii ei!..

O! ploaia de aur a părului ei blond, căzîndu-i pe faţă, cînd capul ei se da pradă buzelor lui nesătioase!.. O! sărutările ei, — izvoruri nesfîrşite de voluptate, din care el bea lung, fără a se sătura vr'o dată. O! dezmierdarea glasului său cald, alinîndu-i sufletul cum un vînt uşor de primăvară ar mîngîia coardele unei harpe....

Nu ajungea frumuseţea ei ca să-i umple toată viaţa cu cele mai dorite fericiri? Îi fu groază şi ruşine de gelozia stupidă care îl stăpînise aproape două zile, otrăvindu-i inima. Da, acum se încredinţa că fusese o gelozie.

Fericit, ca un adolescent în ajunul primei întâlniri, se duse în grădină, întorcîndu-se apoi cu braţul plin de trandafiri mari, albi, galbeni, roşii. Îi împrăştia pe etajere, pe masă, pe canapea, pe fotoliuri, în pat. Şi aceasta o făcea numai pentru plăcerea de a o vedea zîmbind de surpriză, în mijlocul odăii imprimăvărată de parfumuri. El se gîndi însă un minut dacă locuinţa lui mobilată atît de simplu, nu avea o înrîurire supărătoare asupra ei, care trăia în

largul unui lux de regină. O, nu! de sigur. Care colibă, cât de sărăcăcioasă, nu se prefăce într'un palat feeric, atunci cînd amorul vine să găzduiască într'însa?

Mirosul trandafirilor îmbălsăma atmosfera caldă, aurită de soare. Din obiectele colorate, din scoarțele cărților legate, din petalele florilor, fulguiau mii de nuanțe, cari păreau a se împreuna în praful razelor ce străbătea perdelele subțiri. O liniște dulce, — liniștea zilelor de vară, — adîncea odaia într'un fel de depărtare, de singurătate, de pustnicie. Din cînd în cînd se auzea ciripirile rîndunicilor, cari zburau pe lîngă cuiburile zidite de-asupra ferestrei în stradă.

Aldea se uita mereu la ceas. De ce întîrzia? Se lungi pe canapea și stătu mult cu ochii închiși, fără a se gîndi la nimic. Timpul par'că se oprea, sau trecea foarte încet. Nerăbdător, se sculă iarăși, plimbîndu-se în largul odăii; apoi, se opri în fața bibliotecii și luă la întîmplare o carte. Se uită pe copertă: Henrik Ibsen — *Maison de poupée* — traduit du norvégien par M. Prozor».

Vestita piesă a genialului dramaturg norvegian, o mai citise el altă dată. Își aduse aminte că tipul ciudat al eroinei — Nora — îl impresionase și îi dăduse mult de gîndit. Caracterul acestei femei nu i se păruse de loc absurd, ca altora; din potrivă, el vedea într'însul personificarea celei mai sublime mîndrii și revolte a unei conștiințe de femee, care își dă seama că societatea de azi face din căsătorie o minciună imorală și monstruoasă. În hotărîrea ei de a-și părăsi barbatul și copii, el vedea triumful individualismului femeii, încatușat de veacuri sub tirania prejudecăților și legilor nedrepte și inegale.

Deschise volumul la întîmplare și începu să citească. Era scena ultimă din actul III-lea, cînd Nora mărturisește bărbatului său hotărîrea ei de-a-l părăsi:

Helmer. — (așezîndu-se în fața ei). Tu mă ui-mești, Nora. Nu te înțeleg.

Nora. — Adevărat zici: tu nu mă înțelegi. Nici eu pînă în seara asta nu te am înțeles. Să nu mă întrerupi. Ascultă

ce ți spun. E vorba să ne regulăm socotilele.

Helmer.— Ce înțelegi prin asta?

Nora. — (după o tăcere scurtă). Iată-ne unul în fața celui lalt. Nu te-a frapat pe tine un lucru?

Helmer.— Ce vrei să zici?

Nora.— Sînt nouă ani de cînd sîntem căsătoriți. Gîndește-te puțin: nu este asta prima dată cînd noi, bărbatul și femeia, stăm să vorbim serios împreună?

Helmer. — Serios, da... Dar ce vrei să spui cu asta?

Nora. — Opt ani au trecut... mai mult chiar, socotind de la prima noastră întîlnire, și n'am schimbat nici o dată un cuvînt serios asupra unei chestiuni grave.

Helmer.—Trebuia oare să-ți fac cunoscute toate grijile mele, de cari tu nu m'ai fi putut scăpa?

Nora. — Nu vorbesc de grijă. Vroiu să înțeleg că nici odată, privitor la ori-ce, noi n'am căutat să judecăm serios asupra lucrurilor.

Helmer.—Dar bine, asta era ocupația ta.

Nora. — Poftim!... Tu nu m'ai înțeles nici odată.... Ați fost nedrepti către mine; tatăl meu, întăiū, și al doilea tu!

Helmer. — Ce? Tatăl tău și eu?... Dar cine te-a iubit mai mult ca noi?

Nora. (mișcînd din cap) Nu m'ai iubit nici odată. V'a plăcut numai să vă arătați gentili față de mine, iată tot.

Helmer. — Nora, ce 'nsemnează vorbele acestea?

Nora. — Așa este, Torvald: cînd eram mică, tata îmi expunea ideile lui și eu le împărtășeam. Dacă aveam alte idei, le ascundeam. Lui nu i-ar fi plăcut. El mă numea mica lui păpușe și se juca cu mine cum mă jucam eu cu păpușile mele. Apoi, am venit la tine...

Helmer. — Ciudate cuvinte întrebun-tezi ca să vorbești de căsătoria noastră...

Nora. (fără a schimba tonul) Vroiu să zic că din mîinile tatei am trecut într'ale tale. Tu ai aranjat totul după gustul tău, pe care l-am împărtășit și eu. sau mă prefăceam că'l împărtășesc. E adevărat că nu știu să spun dacă împărtășeam acel gust

saŭ mă prefăceam că'l împărtășesc: de sigur, făceam cînd una, cînd alta. Astăzi, aruncînd o privire în trecut, mi se pare că am trăit cum trăiesc oamenii sărmanî... de azi pe mîine. Am trăit din jocurile carî le făceam pentru tine, Torvald. Dar ție îți plăceau aceste jocuri. Ați fost vinovați, față de mine, și tu și tata. E greșala voastră dacă nu sînt bună la nimic.

Helmer. — Ești absurdă, Nora, absurdă și ingrată. N'ai fost fericită în casa mea?

Nora. — Nici odată. Am crezut că sînt, dar n'am fost nici odată.

Helmer. — N'ai fost... n'ai fost fericită!

Nora. — Nu: am fost veselă, atîta tot. Tu ai fost gentil cu mine, dar casa noastră n'a fost de cît o sală de repaos. Am fost femeie-păpușe în casa ta, cum am fost copil-păpușe în casa tatei. Și copii noștri, la rîndul lor, au fost păpușile mele. Mi se părea hazliu cînd te jucai cu mine după cum li se păreau și copiilor mei cînd mă jucam cu ei. Iată ce-a fost legătura noastră, Torvald.

Helmer. — E ceva adevărat în ceea-ce

spui... cu toate că pe unele lucruri le exagerezi, iar pe altele le ascunzi mult. Dar toate acestea se vor schimba în viitor. Timpul repaosului a trecut, acum urmează timpul educațiunei.

Nora. — Educațiunea cui, a mea saŭ a copiilor?

Helmer. — Și-a ta și-a lor, scumpa mea Nora.

Nora. — Vai! Torvald, tu n'ai fost omul care să știe a mă educa pentru a face din mine adevărata soție care 'ți trebuie.

Helmer. — Tu zici așa?

Nora. — Sînt eu deci pregătită pentru a educa copii noștri?

Aldea se întrerupse, închise cartea și-o aruncă pe un fotoliu. Pasajul acesta îi amintea o seară de iarnă, de pe vremea cînd era student la universitate: Mai mulți colegi se adunaseră la el acasă, printre carî se afla și amicul său Stelea. După ce petrecuseră cîte-va ore bînd ceaîuri, fumînd și vorbind, Aldea le propusese să le citească piesa lui Ibsen: «Maison de pou-

pée.» Toți ascultaseră cu multă plăcere și luare aminte pînă la scena de mai sus. Atunci, părerile tuturor se deslănțuiră cu îndîrjire:

— Absurd!...

— Asta nu e o femeie! E o concepție bizară al lui Ibsen.

— O femeie își părăsește bărbatul fugind cu un căpitan de roșiori, ori cu un tenor frumos de la operă, dar nu stă să filosofeze cu el asupra căsătoriei lor.

— Ast-fel de femei nu există pe pămînt.

— M'ași prinde că nici în celelalte planete, adăogase Stelea.

Unul dintre dînșii, mai vîrstnic de cît toți, vestit prin paradoxele sale ciudate îi întrerupse.

— Nu cunoașteți femeia, dragii mei!... Pentru ele amorul e o chestie de... curiozitate. O femeie iubește pe... cutare, pentru că e curioasă să știe cum sărută acela, cum vorbește, cum face declarații de amor, dacă e timid sau îndrăzneț, gingaș sau brutal... cînd femeia se încredințează că

acel cutare i-a satisfăcut toate curiozitățile ei, nu-l mai iubește. Unele femei deci se decepționează după prima curiozitate, altele însă o duc toată viața din curiozitate în curiozitate... Nu rîdeți... Nu există femei care să fi iubite numai odată, să se fi gîndit numai la un singur bărbat... Cînd ții o femeie în brațe îți închipuești că e a ta, numai a ta... Îi posezi numai corpul; sufletul ei păcătuiește c'un altul...

Aldea cu ochii încălziți de sentimentalism și de convingere, se împotrivise:

— Voi vorbiți ca niște ignoranți cari nu cunosc de cît femeia-animal. Voi n'ați întîlnit de cît bestii de acestea de plăcere, pe care le-ați iubit într'un mod ușuratec, le-ați părăsit cînd ați vrut, v'ați înșelat sau le-ați înșelat, apoi le-ați uitat. Credeți că toate femeile sînt ast-fel? Nu! Există și alt tip de femeie, — femeia-ideal, care pe lîngă trup frumos, mai are un suflet și o conștiință. Acestea nu pot suferi și se revoltă în contra căsătoriei-tîrg și amorului-minciună!

Toți izbucniseră în rîs:

— Femei ideală! Femei ideală!

— Ce mastodont e asta, Aldea?

— Auzi, în veacul nostru să mai crezi în femei ideale!...

— Citește pe Strindberg, cetățene Aldea, și ai să te sature de femei ideale...

— Citește pe Balzac...

— Pe Zola...

În sfârșit, Stelea oprișe potopul ironiilor, afirmînd:

— Eu sînt încredințat că în căsătorie amorul, în cazul cînd cei căsătoriți se iau din dragoste, — durează numai la început. Se zice că o lună, — «luna de miere» — eu cred că și mai puțin. Mai tîrziu urmează obicinuița, nepotrivirile de caracter, concesiile reciproce, defectele, fizice și sufletești, cari încep a și le descoperi căsătorii unul altuia, monotonia, proza, — amorul s'a dus! Iubirea nu poate fi relativ, mai durabilă, de cît între amanți. Între aceștia sînt depărtările, scrisorile, tăinele, farmecul primejdiilor, surprinderile, poezia. Amanții se văd din cînd în cînd, nu stau împreună, nu-și cunosc defectele, se văd numai prin cristalul iluziilor.

Aldea își amintea convorbirile din seara aceea, în toate amănuntele lor, cînd un zgomot de pași ușori și repezi îi întrepruse gîndurile!

Ușa se deschise și Irena intră.

Ea avu o ivire de auroră... Imaginația și simțirea lui Aldea fură înviorate de-o dată, ca ale omului care, neliniștit o noapte întreagă de visuri urite, vede strălucind prin fereastră seninul dimineții. El îi întinse brațele:

— Ce lungă mi-ai făcut așteptarea!...

Dar ea îl depărtă cu un gest ușor:

— Am venit să te cert... să te pedepesc... Ai uitat cum te-ai purtat la țară?... A! avem și noi temperament, domnule Aldea... Nu zîmbi...

— Ireno!... o sărutare întîi!...

— Sărutare? ai poftă de sărutare?...

Azi am să te dojenesc, să-ți dau pedeapsa cuvenită... și am să plec.

Desfăcîndu-și mînușile ea se silea să ia un aer serios de femei rea, în vreme ce

Aldea, zîmbind, își împreună mîinile în semn de rugăciune :

— Iartă-mă...

— Crezi că glumesc?

După ce se așează în colțul sofalei, ea adăogă :

— Vino lîngă mine... în genunchi.

El îngenunchiă lîngă picioarele ei. Și pe cînd ea urma să-l dojenească încet și duios, amintindu-i tristețea și enervarea lui după terasă, dispoziția din mijlocul invitațiilor înainte de vreme, plecarea lui des de dimineată, fără să-și ia ziua bună de la ea, — purtări ciudate a căror adevărată cauză ea n'o ghicise încă, el își culea fața în poala rochii sale moale și caldă, îi săruta mîinile, îi repeta încet numele ei, ca un mistic un psalm sfînt dintr'o poemă către Dumnezeu.

Moleșită, înfiorată de dezmiardările și șoaptele lui, ea se întindea pe sofa, îi lua capul între amîndouă mîinile, îl privea cu ochii umezi, uimiți și adînci, îl lipea de sîn, îl acoperea sub sărutări nesfîrșite, par'că ar fi voit să-l omoare. Fie-

care își da pradă celui-lalt, comoara sa de tinerețe, de frumusețe, săturîndu-se unul pe altul cu voluptățile cele mai dulci, cele mai profunde. Se pierdea într'un delir de senzații, simțea că corpurile lor se topesc unul într'altul, ca două flacări cari s'ames-tecă.

Nici o dată, el nu strînsese cu mai multă patimă în brațele sale corpul acestei femei, nici odată nu se simțise mai lacom și mai îmbătat de carnea ei fragedă și frumoasă, și cu atîta nebunie de simțire gustase minutele acele de plăcere, în cît voluptatea atinse marginile ei din urmă, — fu o durere.

Și din cînd în cînd, lăsîndu-și capul pe sînul ei, șoptea încet, par'că s'ar fi temut să'l audă.

— De ce nu se poate să fii numai a mea... numai a mea...

Gîndurile, neliniștea, cari tăcuseră o clipă, reveneau mai chinuitoare. El se încercă să le depărteze ; o întrebă dacă îl iubește, se uita pierdut în ochii săi, o chîema de nenumărate ori pe nume, îmbră-

țișind-o lung, lăsîndu-și buzele moi și arzătoare pe gura ei, umedă și dulce ca miezul de piersică, închizînd ochii pentru a simți mai adînc fiorii voluptății. Dar cuvintele, pe care ea ar fi vrut să nu le mai audă nici odată, reveneau, ca ațurările unui nebun.

— De ce nu se poate să fi a mea..... numai a mea!.....

Aceste cîte-va cuvinte, cari reveneau tot d'auna în clipele lui de fericire, cuprindea o întreagă mărturisire de tristețe, din amurgul unui vis care începea să se stingă. El își da seamă că nu era de cît amantul de cîte-va ore de plăcere al unei femei, pe care el o crezuse de la început ca întrupare a idealului său de femeie. Cînd, săturați de voluptate, se smulgeau unul din brațele celui-lalt, el rămînea iarăși singur, ea pleca, trecea în brațele *celui-lalt*.

Ast-fel își urzise el idealul său de femeie? Ast-fel credea el că va fi visul său de iubire, un simplu și banal roman de adulter, care, mai tîrziu sau mai curînd,

trebuia să sfîrșescă printr'un scandal, sau printr'o despărțire bruscă, printr'un desgust sau ură unul către altul? Această femeie nu sămăna ca toate «femeile-păpuși» cari la adăpostul căsătoriilor de azi, mincinoase și imorale, ascund dramele ridicule sau triste, ale adulterului?

O! visul lui de iubire!.... El îl vrea curat, la lumina zilei, înseninîndu-și sub zările lui clare, viața lui întreagă! Nu; el nu dorise să facă din acest vis de iubire o mulțumire și un orgoliu pervers de tînăr, care a putut seduce cu atîta ușurință inima unei femei. El văzuse în această femeie, aceea ce există în toate sufletele acele menite pentru iubirile mari: Idealul.

Irena se uită în ochii lui îngîndurați și triști, și'l întrebă:

— Spune-mi la ce te gîndești?

El tăcu, își urzea înainte firele amăgirei, care se desfășura peste sufletul său, tot mai lungă, ca un lințoliu imens.

— Ah! obiceiul acesta al tău de-a nu 'mi destăinui nici odată gîndurile tale... O să mă superi odată.

Aldea, ca și cum n'ar fi auzit ce'i spusese, se ridică de lângă ea și începînd să se plimbe prin odaie, o întrebă rar, ca sub îndemnul unei porniri subite:

— Ireno, ți-aduci tu aminte, — sînt aproape patru ani, — într'o zi am vorbit noi ceva de piesa lui Ibsen: «Maison de poupée.» Eram în pădurea unde ne-am întîlnit pentru întîia oară. Eu îți împrumutasem cartea asta, tu o citisei, și'mi spuneai impresiile tele. Îți mai aduci aminte?

Ea îl privi cu mirare:

— De ce îți amintești tocmai acum de lucrul acesta?

— Să'ți spun cum: înainte de-a veni tu, am citit cîte-va pagini din piesa aceasta, — cu un gest el arătă volumul aruncat pe fotoliu, — și sînt foarte curios să știu dacă ții minte cuvintele cari mi le-ai spus, atunci?

Irena se sculă după sofa și ducîndu-se în fața unei oglinzi să-și prindă părul în ace, răspunse rîzînd:

— Tu ești mai curios de cît o femeie!..

Îți spun drept: abia îmi reamintesc im-

prejurarea aceea.... Eu nu prea am memorie.

— Mă mir cum ai uitat: Tu mi-a spus atunci niște cuvinte foarte serioase. Eu nu le-am uitat.

Ea luă un trandafir alb în mînă, îl mirosi adînc și se așeză din nou pe sofa. După o pauză, păru a'si aminti:

— Era vorba de tipul eroinei din piesa.... Nora, — dacă nu mă'nșel?

— Da.

— Și piesa asta este o satiră în po-triva educațiunei greșite a femeii de azi.... nu 'i așa?

— Da, da....

— Ce mult mă impresionau ideile astea, odinioară, urmă ea zîmbind. Emanciparea femeii!... individualismul!... amorul liber!... Subiectele astea, cari le găseam prin romanul sau prin piesele de teatru, mă entusiasmau, mă exaltau. Azi....

Ea clătină din cap, se uită îngîndurată printre petalele rozei. Apoi, îl întrebă:

— Zici că ții minte ce-am vorbit atunci?

— Da. Vorbind despre tipul Norei, tu

ai zis: «Eu l-am înțeles. Pentru mine Nora nu este numai o fire de Nord, ci întruparea femeii ideale, care dîndu-și seamă că trăește c'un bărbat, străin de inima și conștiința ei, preferă mai bine să-l părăsească!»

Cuvintele ei proprii, pe care Aldea i le reamintea cu atîta precizie, i se păreau acum ciudate. Ea le asculta, în același timp, uimită și cu un zîmbet ironic în colțul buzelor.

El urmă.

— Eu am vrut înadins să te contrazic. Voiam să văd dacă aceea ce 'mî spuneai nu erau de cît fraze luate de prin cărți, sau o convingere sinceră. Și ți-am răspuns: «Tendința asta exagerată a individualismului mi se pare imorală. Gîndește-te că Nora nu 'și părăsește numai bărbatul, dar și copii. Tu însă ai adăogat, — oh! nu voi uita nici odată glasul tău emoționat de revoltă și de mîndrie! — «Cu toate astea, e mai monstruos ce se petrece cu noi, fetele. Părinții noștri nu ne

vorbesc nici odată despre datoria unui bărbat față de noi. Ni-l aleg ei; trebuie să-l urmăm și să ne supunem lui. Este adevărat că ne rămîn multe mijloace de-a ne rezbuna, între altele: adulterul. Dar, adese-ori, adulterul este o nenorocire și mai mare pentru noi. Nu cred că o femeie înșală, tot d'auna, pentru că iubește; ci mai mult din instinctul de ură și răzbunare contra legilor și obiceiurilor, cari i-au creat o poziție atît de umilitoare și nedreaptă. Se găsesc însă și femei cari, în locul acestui mijloc, aleg altul mai măreț și mai nobil: acela al Norei!»

Aldea se întrerupse. Ea, păstrînd același zîmbet, îl întrebă:

— Și ce impresie ți-a făcut tirada asta a mea? Trebuie să fi ris!...

— M'a uimit puțin, dar n'am ris. Fi-rește asemenea cuvinte, în gura unei fete, păreau cam ciudate, dar de fel ridicule. M'ai făcut să zîmbesc însă, cînd ai mai adăogat: «Eu aș putea să fiu o Nora!»

Ea rise silit, rupse floarea c'o nervozitate bruscă:

— Nu'i adevărat... cuvintele astea nu le-am zis.

— Le-ai zis; țin foarte bine minte.

—..... Sau dacă le-oi fi zis, le-am zis în glumă.

Se făcu tăcere, în care timp părea a se gândi amîndoi. El o întrebă cu un accent serios:

— Adică, de ce în glumă?

Ea se ridică enervată:

— Ași vrea să știu cu ce intențiune îmi amintești lucrurile astea moarte?

— Cu nici o intențiune. Nu'ți face plăcere să vorbim despre trecut?

— Azi îmi pari... nu știu cum! — și se uită în ochii lui, dojenitor.

Tăcură din nou cîte-va minute.

Aldea voia, pentru întâia oară, să pătrundă în sufletul acestei femei, să-l disece, să-l cunoască. Pînă atunci el visase numai acest suflet; voia acum să-l cunoască, cum cunoștea și corpul ei, pe care îl ținuse în brațe, gol, înfiorat de plăceri nesățioase. Avea sufletul pe care îl visase el? Realiza ea ceea ce visase el de-atîta timp: frumusețea unită cu sufletul?

Cînd, amintindu'i ideile și sentimentele ei din primele zile ale întîlnirii lor, o văzuse enervîndu-se și zîmbindu'i ironic, el descoperise deja unul din colțurile acelui suflet: nestatornicia. Pentru ce nu'si mai păstra firea ei aleasă de odinioară, care o făcea să nu samene cu nimeni, să s'arăte ca o ființă deosebită, ideală?

Ea s'apropia de el, îi luă amîndouă mîinile într'ale sale și se așezară alături pe sofa.

— Ce ai azi, Nestor? Nu mai mă iubești?...

Și îl sărută, îl culcă pe sîn:

— Destăinuște-mi totul..... ceartă-mă dacă ți-am făcut vr'un rău, fără s'o știu; dar te rog, nu mai păstra aierul ăsta ascuns, bănuitor. Dacă ai ști ce rău îmi faci!..

El o privi adînc:

— Spune-mi drept: nu e-așa că ți-ai duci bine aminte de convorbirea noastră în pădure asupra piesei lui Ibsen? Spune-mi drept.

— Îți jur că'mi amintesc într'un chip vag...

— Și nu mai ții minte cînd ai zis:
«Eu aș putea să fiu o Nora?» Spune-mi
drept.

— Nu!

— Nu?

Tăcură o clipă; el zise:

— Uită-te în ochii mei.... și spune-mi,
te rog, sincer.... sincer....

— Îți spun foarte sincer că nu mi-aduc
aminte.

— Imi ascunzi adevărul.

— Nestor!...

— Sau mai bine zis: minți!

Se făcu o pauză scurtă; el adăogă, îndurerat, ridicându-și capul după sînul ei:

— Ah! trebuia să te mînjească și pe
tine lumea asta, unde nu se poate să rămîi
tot d'auna.... tot d'auna curat.

Ea părea din ce în ce mai uimită; se
lipi de el, îi șopti, sfioasă:

— De ce ești rău? Nu mai mă iubești!
Nu mai ai încredere în mine? Ce ți-am
făcut?

— Aș vrea să fii aceea care ai fost
odinioară?

— Nu mai sînt aceeași?

— Nu!

Ea suspină adînc, ochii se umeziră:

— Ei bine, să zicem că... am rostit acele
cuvinte. Dar pentru ce mi le amintești?

— Pentru că îmi dau seamă că iubi-
rea ta e o minciună. Tu nu m'ai iubit
nici odată, tu n'ai fost nici odată sinceră
și statornică cu mine. În tine e ceva fals,
nestatornic....

După o tăcere:

— Eu te visasem alt-fel!...

Sub privirea lui îndurerată, sub cuvintele lui învinuitoare și aspre, ea devenea
din ce în ce mai uimită, mai sfioasă, ca
un copil nevinovat care nu înțelege pen-
tru ce e pedepsit.

— Eu nu te-am iubit nici odată!... a-
bia putu să îngîne și o podidiră lacrimile.

— Iubirea nu e așa cum o înțelegi tu...

Ea îl privi cu ochii înlăcrămați:

— Ești rău!...ești rău!...Nu mai mă iu-
bești.... nu-ți mai plac.... vrei să te des-
parți de mine.... înțeleg toate astea. Spu-
ne-mi-o, cel puțin, cu vorbe înțelese.

— Din potrivă: ași vrea să fii tot d'auna a mea!

— Nu sînt numai a ta?

— Nu!

Urmă o tăcere. Ea își șterse lacrimile, se ridică de lingă el:

— Tu crezi că mai am un amant?

— Nu!

— Atunci?

Aldea făcu un gest de desgust:

— Ah! lasă.... să nu mai vorbim!

Și se așeză pe un scaun, ridicîndu-și privirea în sus, ca un om care ar fi avut nevoie de spațiu larg și luminos. Irena îl privi un minut; apoi veni sfioasă lîngă el, ingenunchiă, îi luă mîinile, sărutîndu-le cu glas îndurerat, ea îl întrebă din nou:

— De ce mă umilești, Nestor? Ce ți-am făcut? Ți-a vorbit cine-va rău de mine? Te îndoești de iubirea, de sinceritatea mea? Tu, care erai atît de bun, atît de dulce!... Ce cauză te face rău, neînțeleș?... Te rog, destăinuiește-mi totul!

El o depărta încet:

— Lasă-mă....

— Te rog!....

Ea îi acoperea mîinile de sărutări, ile strîngea cu o dureroasă implorare. Aldea șopti atunci, aproape fără să vrea:

— Tu îmi înșeli iluziile....

Ea deschise ochii mari, privindu-l în mărmurită.

— Ești ca și.... celelalte.... femeie-păpușe.... femeie-păpușe.... Acum în brațele mele: la noapte în brațele altuia....

— Altul?.... care altul?....

— Ah! lasă-mă....

Se făcu tăcere, — una din acele tăceri, grozave și nesfîrșite, cari se fac de obicei în jurul murinzilor. Irena se uită adînc în ochii lui, apoi se ridică, rostind deslușit și apăsător:

— Înțeleg....

În colțul buzelor și în ochi i se ivi un surîs ciudat, ironic.

El fu intrigat:

— Ce înțelegi?....

Ea se pregătea să se îmbrace; păstra acelaș aer; nu răspunse.

— Ași vrea să știu ce înțelegi?....

— Și eu ași putea să fiu ca d-ta..... misterioasă, neînțeleasă..... Dar sînt mai francă: ești gelos....

— Gelos?

— Da.

— De cine?

— De.... *el*.

— De care.... *el*?

— De bărbatul meu....

Aldea rîse uscat, silit:

— Ești nebună!

Tăcură amîndoi. Se sfiau par'că să'și mai audă glasul său să se privească în față.

El luă, aproape mașinalicește, volumul lui Ibsen după scaun și 'l resfoi, cîte-va minute, nervos. Apoi îl puse la locul său în bibliotecă, se așeză lîngă un sertar și 'și rezemă capul de-o mîină. Se făcuse palid....

De-odată, ei se simțiră, unul față de altul, ca doi străini, cari nu se pot suferi în apropiere. Simțeau că'n sufletul lor se petrece ceva neînchipuit de dureros, dar în clipa aceea nu înțelegeau nimic. Era

unul din acele sfîrșituri, nelogice și triste, care urmează mai tot d'auna, ca o ironie a fericirii omenеști, după iubirea cea mai..... «eternă!»

Tăcerea se prelungea.

Cu lacrimile neuscate bine pe obraji, cu ochii strălucind de umezeala plînsului, Irena își potrivea părul dinaintea unei oglînzî. După ce își puse pălăria, ea începu să vorbească cu o nepăsare silită:

— Azi e o căldură!

El o privea, pe sub gene, ca un nebun liniștit care nu-și dă seamă de nimic.

— Imi dai voie să iau o roză? îl întrebă ea, fără să-l privească.

El nu răspunse.

— o roză galbenă.... gal-be-nă....

Cuvîntul din urmă îl silabisi rar și apăsător. Luă o roză galbenă și o prinsă de-asupra inimei, șoptindu-și par'că numai sie-și:

— Pe mormîntul inimei.....

După o pauză, în timpul cînd își punea mînușile, ea zise:

— Apropos: peste cîte-va zile, plecăm

la băile de mare din Ostanda. Imi pare foarte bine.... mai ales că, data asta, mama rămîne acasă.

Apoi adăogă, privindu-l, c'un suris aproape pervers:

— Voiu fi numai eu cu.... Paul.

5 Octombrie, 1895.

15 Ianuarie, 1896.

SFÎRȘIT.